

Thorsdagen den 4 April 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 20 Mars förmiddagen.

Upplästes och godkändes Bevillnings-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 6, angående stämpelpappersafgiften.

Anmäldes och bordlades Lag-Utskottets nedannämnda utlåtanden och memorial, nemligen:

N:o 23, i anledning af väckt motion angående sättet för stämningens delgifvande åt köping, byalag eller annan samfällighet;

N:o 24, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af 8:de punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 14, rörande väckta motioner om upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet till ordförandeskap i skolråd; och

N:o 25, i anledning af väckt motion om ett tillägg till 11 Kap. 4 § Byggnings-balken.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Bevillnings-Utskottets den 30 sistlidne Mars bordlagda betänkande N:o 9, angående tullbevillningen.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 30 sistlidne Mars bordlagda utlåtande N:o 22, i anledning af väckta motioner om upphäfvande af den för beväringss-

skyldige medgifna legnings- och friköpningsrätt samt om införande af obligatoriska vapenöfningar för ynglingar emellan konfirmations- och beväringensåldern.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 22 och 27 sistlidne Mars bordlagda memorial, N:o 39, med förslag till voteringspropositioner, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 12, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

1:sta punkten.

Herr Rydin: Den förevarande voteringspropositionen kan blifva af en ganska betänkelig betydelse såsom prejudikat. Här är nemligen fråga om, huruvida grunderna för Kamrarnes arbetssätt skola kunna rubbas i det afseende, att en fråga, som till sin natur icke tillhör ständigt Utskotts handläggning och icke är en anslagsfråga, skall kunna göras till föremål för Stats-Utskottets behandling och slutligen, såsom nu är i fråga, för gemensam votering. I Riksdags-ordningens § 65 heter det, att frågor, som kunna afgöras genom gemensam votering, skola afse *statsutgifter*, och för att dylika skola vara för handen, måste de afse fyllandet af ett statsbehof. Man har således att tillse, huruvida det förslag, som framställes i Andra Kammarens beslut samt uti denna voteringsproposition, afser fyllandet af ett statsbehof. Här föreslås, att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes tillse om, i hvad mån och under hvilka vilkor en ombildning och förening af Teknologiska institutet, Krigshögskolan, Skogsinstitutet, Pharmaceutiska institutet och undervisningen för landtmätare till en teknisk högskola må vara gagnelig och af behofvet påkallad, för hvilket ändamål Riksdagen skulle anvisa och ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett belopp af 3,000 R:dr.“ Riksdagen skulle således hos Kongl. Maj:t begära, att han ville tillse, huruvida en viss åtgärd vore gagnelig, och huruvida dess ordnande på ett eller annat sätt vore af behofvet påkalladt, och för denna Kongl. Maj:ts tillsyn skulle Riksdagen anslå ett belopp af 3,000 R:dr. Kongl. Maj:t är emellertid till följd af sin regeringsverksamhet skyldig att tillse behöfligheten af viktiga reformer, och att Riksdagen skulle besluta en särskild betalning till Kongl. Maj:t för att han i detta hänseende skall uppfylla sin skyldighet beträffande en viss speciel fråga, är något som torde förefalla en och hvar i hög grad besynnerligt. Förklaringen ligger också bakom orden, ty det är icke sjelfva det föreslagna beslutet, sådant det här föreligger, eller den rena anslagsfrågan, som är hufvudsak, utan hufvudsaken är att få en skrifvelse till Kongl. Maj:t i det antydda syftet till stånd. Här är således ett försök att genom ett anslag såsom medel i strid mot grundlagarne genomsmuggla ett beslut i en fråga, som är af den natur, att den, när Kamrarne stannat i olika beslut, bör förfalla.

Detta gäller i afseende på sjelfva beslutet i och för sig, vare sig att det är grundadt på en dermed öfverensstämmande motion eller icke, ty jag anser, att en motion i denna fråga icke bort föranleda någon åtgärd, då icke något visst och bestämdt statsbehof dermed är afsedt att fyllas, utan motionen afsett en skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvarom, genom Kamrarnes redan fattade beslut, frågan måste anses förfallen och till följd hvaraf, blott för den händelse att samstämmande bifall dertill vunnits, frågan om anslag bort upptagas. Detta visar sig ytterligare deraf att enligt gällande praxis hvarje förslag till skrifvelse, som väckes i sammanhang med en anslagsfråga, alltid ansetts förfallet. Den orimlighet skulle således uppstå, att en skrifvelse skulle kunna framdrifvas genom att dervid fastbinda en anslagsfråga, men vara förfallen om anslaget är hufvudsak. Till denna orimlighet kommer dessutom, att Andra Kammarens beslut icke är öfverensstämmande med grundlagen, derför att det förslag i ämnet, som inom Kammaren väcktes, och som ligger till grund för Kammarens beslut, icke tillkommit i laga ordning. Ingen fråga kan emellertid upptagas af Riksdagen och förekomma till afgörande, utan att den blifvit i laga ordning väckt, och för att en fråga skall kunna anses i laga ordning väckt erfordras, att motion blifvit i laga ordning afgifven eller, om förslaget är ett amendement, att det står i naturligt och gifvet sammanhang med hufvudfrågan. Så är emellertid icke förhållandet här. En motionär har nemligen föreslagit, "dels att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville genom en komité af sakkunnige män låta utarbete ett förslag till ombildning och förening af åtskilliga tillämpningsskolor i Stockholm till en teknisk högskola, dels ock att för sagda ändamål måtte anvisas ett förslagsanslag af 5,000 R:dr. Motionen afser sålunda ett anslag af 5,000 R:dr till utarbetande genom en komité af ett förslag, som sedermera skall framläggas för Riksdagen, och om man ock skulle anse den sista delen af förslaget något skrufvad, och att skrifvelsen är det hufvudsakliga, samt att man genom att vid densamma binda ett anslag velat drifva frågan till gemensam votering, så finnes dock ett prejudikat på ett dylikt tillvägagående, enär Riksdagen en gång förut beslutat anslag till en komité, oaktadt Kamrarne stannat i olika beslut, med afseende på den skrifvelse, som stod i sammanhang med komitéfrågan. Sedan emellertid nu Första Kammaren förklarat sig instämma uti Stats-Utskottets utlåtande, att motionen icke måtte föranleda till någon åtgärd, och sedan Andra Kammaren likaledes har afslagit förslaget om anvisande af 5,000 R:dr för frågans utredning genom en komité, så är det klart, att båda Kamrarne hafva förkastat motionen, och att den icke bort vidare under någon form blifva föremål för denna Riksdags beslut. Men, kan man fråga, är icke detta Andra Kammarens beslut ett så beskaffadt amendement, att det såsom sådant kan anses i laga ordning fattadt, och vara af den art, att Riksdagen bör afgöra deröfver genom gemensam votering. Vi behöfva emellertid endast kasta våra blickar på första delen af förslaget för att finna, att beslutets beskaffenhet icke är sådan. Vi veta icke ens, huru Andra

dra Kammarens beslut lyder, ty i voteringspropositionen förekommer endast en recit af detsamma. Skulle detta emellertid lyda så, som här i betänkandet angifves, så får jag säga, att det förefaller mig i högsta grad besynnerligt. Enligt hvad der står, går det nemligen ut på, att till Kongl. Maj:ts förfogande måtte ställas ett belopp af 3,000 R:dr, för att Kongl. Maj:t ville se till, huru ett eller annat läroverk må kunna ombildas. Man finner dock lätteligen, att det är en helt annan fråga att besluta, att till Kongl. Maj:ts disposition ställa medel för att genom en komité få ett förslag utarbetadt, än att anvisa 3,000 R:dr, för att Kongl. Maj:t måtte taga en sak i öfvervägande, utan att Riksdagen på något sätt förbehåller sig att få del af detta, ej heller påkallar någon annan åtgärd från Kongl. Maj:ts sida än denna tillseende verksamhet.

På grund af hvad jag nu anfört, anser jag för min del af behovet påkalladt, att Kammaren återremitterar denna punkt till Stats-Utskottet, på det att Utskottet måtte inkomma till Kammaren med utlåtande öfver det förslag, som innehålles i Andra Kammarens beslut, ty af vigt är, att hvarje fråga, innan den blir föremål för gemensam votering, blir underkastad båda Kamrarnes begrundande och öfverläggning, och att ingen af dem nödgas att omedelbart besluta öfver de med hänsyn till föremålet för anslaget modifierade eller helt och hållet nya förslag, som väckas inom den andra Kammaren. Att ett dylikt förslag, som är helt och hållet främmande för den ena Kammaren, kan blifva Riksdagens beslut, anser jag för min del alldeles oriktigt.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag återremiss af Stats-Utskottets förslag till voteringsproposition.

Grefve Mörner, Carl Göran: Enligt mitt förmenande är denna sak ganska enkel. En motionär har väckt fråga om, att Riksdagen skulle ingå med en skrifvelse till Kongl. Maj:t och anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes genom en komité låta undersöka förhållandet med åtskilliga tekniska skolor i hufvudstaden och tillse, huruvida de kunna förenas till ett enda läroverk, samt att för sådant ändamål Riksdagen måtte anslå ett belopp af 5,000 R:dr. Stats-Utskottet har afstyrkt detta förslag i sin helhet, men då det sedermera kommit under öfverläggning inom båda Kamrarnes, hafva de med afseende derå stadnat i olika beslut. Första Kammaren biföll helt och hållet Stats-Utskottets framställning, Andra Kammaren deremot fattade sitt beslut på sådant sätt, att orden "genom en komité" uteslötes, och anslagsbeloppet minskades från 5,000 till 3,000 R:dr; för öfrigt var beslutet i allo öfverensstämmande med motionärens förslag. Andra Kammaren lemnade således Kongl. Maj:t fritt att verkställa utredningen genom en komité eller på något annat sätt, men bibehöll i skrifvelsen sjelfva hufvudändamålet eller sammansläendet af åtskilliga tekniska undervisningsanstalter, och härför begäres det nämnda penningeanslaget. Vid sådant förhållande synes det mig, att man icke behöver tveka, huruvida denna fråga utgör föremål för gemensam votering. Den föregående talaren nämnde, att ett exempel

funnes på ett dylikt tillvägagående förut, och förmodar jag, att han åsyftade det tillfälle, då Riksdagen gick in till Kongl. Maj:t med begäran om en komité för att utröna förhållandet med de norrländska skogarne och dertill anvisade ett förslagsanslag, men jag är deremot säker på, att det finnes *hundratals* dylika exempel, ifall man vill gå längre tillbaka i tiden, och efter min tanke skulle det leda till högst betänkliga resultat, ifall Första Kammaren i denna fråga ginge in på den föregående talarens åsigt och vägrade sitt bifall till voteringspropositionen. Jag anhåller om bifall.

Flere ledamöter hördes häri instämma.

Herr Nordström: På enahanda skäl, som de af den första talaren i ämnet anförda, och hvilka jag i allo biträder, finner jag, för min del, lika med honom ifrågavarande ärende icke kunna räknas till dem, som ifall af olika beslut inom hvardera Kammaren skola, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, genom gemensam votering afgöras; hvarför jag förenar mig med sanne talare uti den af honom gjorda hemställan.

Herr Rydin: Med afseende å det, som yttrades af den näst siste talaren, vill jag endast fästa uppmärksamheten på, att här icke är fråga om att ändra eller nedsätta ett anslag, utan frågan gäller, huruvida man skall kunna genomdrifva en skrifvelse till Kongl. Maj:t genom att vid densamma binda fast en anslagsfråga. Jag vill också fästa uppmärksamheten på det betänkliga uti, att Första Kammaren afsäger sig sin rätt att pröfva en modifikation af ett förslag, som derigenom blifvit förvandladt till ett helt och hållet nytt. Här ären summa af 3,000 R:dr fastbunden vid ett förslag, mot hvilket jag får säga, att jag ingenting har att invända, men ponera, att man framställer förslag om skrifvelse i en vigtig fråga, t. ex. en skatteregleringsfråga, och gjorde den till föremål för ett skrifvelseförslag samt vid densamma bunde fast ett anslag af t. ex. 50 öre, som skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition. Skall ett sådant förslag också blifva föremål för gemensam votering?

Derest en sådan fråga efter olika beslut i båda Kamrarne blifvit afgjord genom gemensam votering, och den Kammars beslut, som legat till grund för det gemensamma beslutet, således blifvit Riksdagens beslut i frågan, så följer deraf såsom konsekvens att i Riksdagens skrifvelse den motivering, som legat till grund för detta beslut, också kommer att inflyta, hvarigenom Riksdagen i och med det samma i strid med grundlagen kunnat uttrycka en åsigt i frågan, som icke är Riksdagens i sin helhet, utan blott den ena Kammarens mening. Den åsigt som sålunda framställles kan sedermera ständigt åberopas såsom ett uttalande af Riksdagen i sin helhet, oaktadt den blott utgör den ena Kammarens i strid mot de andras uttalade mening. Det är till följd af de betänkliga följder, hvilka af ett sådant beslut skulle uppstå, som jag tagit mig friheten att yrka återremiss. I likhet med Grefve Mörner anser jag det nemligen icke vara skäl att omedelbart kassera den voteringsproposition, som blifvit

framställd, men det jag anser af vigt är, att icke den ena Kammaren nödgas votera öfver ett förslag, som afser en ny fråga och en annan än den, som inom Kammaren varit föremål för öfverläggning. Den ena Kammaren bör väl icke förvägras att ingå i öfverläggning öfver det nya förslaget, och derföre fortsätter jag mitt yrkande om återremiss, på det att Stats-Utskottet må kunna inkomma med hemställan om, att Kammaren i denna fråga först måtte fatta sitt beslut. På så sätt blir förslaget här diskuteradt, och beslut deröfver af oss fattadt, och sedan kunna Kamrarna votera, emedan de då göra det med full kändedom, om hvad frågan i sjelfva verket gäller.

Herr Montgomery-Cederhielm: Om det verkligen vore en ny fråga, som framställdes i denna voteringsproposition, så skulle jag kunna instämma i hvad den förågående talaren yttrat, men saken synes mig ingalunda kunna så betraktas. I den motion, som låg till grund för Stats-Utskottets hemställan, hade motionären föreslagit för det af honom afsedda ändamål ett anslag af 5,000 R:dr. Stats-Utskottet afstyrkte frågan i sin helhet, och Första Kammaren gillade detta Stats-Utskottets förslag. Andra Kammaren deremot fattade sitt beslut hufvudsakligen i enlighet med motionen, men satte ned anslaget till 3,000 R:dr. Vid sådant förhållande synes mig, med anledning af grundlagens föreskrift och hvad i liknande fall förut förekommit, gifvet, att man måste skrida till gemensam votering. Att denna icke skall gälla en helt och hållet ny fråga, inses tydligen deraf, att om Stats-Utskottet tillstyrkt hvad motionären föreslagit, och den ena Kammaren bifallit Stats-Utskottets tillstyrkan, men den andra nedsett beloppet till 3,000 R:dr, då hade nödvändigt votering måst ske mellan de båda summorna. Jag tror derföre icke, att man bör vägra sitt bifall till denna voteringsproposition.

Herr Faxe: I likhet med hvad den andre talaren i ordningen yttrade, får jag förklara, att saken står för mig temligen klar, men i alldeles motsatt riktning mot hans åsigt. Såvidt jag kan se, är förändringen i afseende på de tekniska skolorna här hufvudsaken, och anslaget är blott en bisak, och mig synes att hufvudsaken bör bestämma, huru ett ärende skall behandlas. Är detta sannt, så måste ock, då Kamrarna i förevarande fråga fattat olika beslut, densamma anses hafva förfallit. Om här t. ex. gällde en lagförändring, om en Kammare beslöte, att allt straff skulle verkställas i cellfängelse, och tillika i sammanhang dermed anvisade något mindre anslag, men den andra Kammaren afslog förändringen, skulle då denna viktiga reform göras till föremål för gemensam votering? Sådan blir följden af det prejudikat, som gifves genom ett bifall till denna voteringsproposition, och för min del får jag derföre instämma med den förste ärade talaren deruti, att ärendet måtte återförvisas till Utskottet.

Herr von Gegerfelt: De anmärkningar, som blifvit framställda mot denna voteringsproposition, hafva det emot sig, att de med lika goda skäl kunna göras gällande emot hvarje voteringsproposition om anslag, som ifrågasättas. Det ändamål, som med ett anslag åsyf-

tas, är alltid hufvudsaken, och anslaget blott ett medel för dess uppnående, och lika väl som detta gäller i fråga om anskaffande af materiel till försvarsverket gäller det ock i fråga om anskaffande af materiel till utredning af lämpligaste sättet för undervisningsväsendets ordnande. Herr Faxe anmärkte, att man i lagstiftningsfrågor skulle kunna bifoga ett anslag för att derigenom drifva saken till gemensam votering, men häremot erinras att grundlagen stadgar särskild behandling för sådana frågor, och är tydlig deruti att dessa icke kunna utgöra föremål för samfällad votering. På grund deraf synes mig voteringspropositionen vara rätteligen uppsatt.

Grefve Mörner, Carl Göran: Genom den siste talarens yttrande är jag förekommen uti hvad jag ämnade erinra emot Herr Faxes anförande. Det är uppenbart, att en lagfråga skall handläggas i den ordning, som för sådana är uti grundlagen föreskrifven, och tydligt är ätven, att den icke kan få en annan behandling derföre, att man genom anvisande af ett anslag vill förskaffa sig kännedom om, huru reformen skall kunna verkställas. Detta blir nödvändigtvis en särskild fråga. Jag anser derföre detta försök att visa olämpligheten af voteringspropositionen vara misslyckadt och fortsätter mitt yrkande om bifall.

Friherre Sprengtporten: Då den fråga, som här blifvit debatterad, vidrör en vigtig princip, och då den såsom prejudikat kan få stor betydelse för framtiden, så föreställer jag mig, att det vore af vigt att få densamma utredd och då ingenting annat här är begärdt än en återremiss till Stats-Utskottet för att vinna förklaring öfver åtskilligt, som förefallit en del talare dunkelt, så får jag förena mig med dem, som yrkat att voteringspropositionen måtte till Utskottet återförvisas.

Herr Rydin: Jag vill med afseende på det, som här yttrats om vådan i en återremiss och om den onödiga schism mellan Kammarne, som åtskilliga förmena deraf skulle blifva en följd, fästa uppmärksamheten derpå, att denna fråga är en af de lämpligaste till att i detta hänseende söka bilda ett prejudikat, ty den har ett så allmänt intresse, att ingen finnes, som icke önskar framgång åt densamma, och att en koncentrerung af de ifrågavarande undervisningsverken må kunna åstadkommas, men å andra sidan är det af vigt, att icke ett bifall till denna voteringsproposition må i framtiden kunna åberopas såsom prejudikat. Man frågar, hvad som genom en återremiss skall vinnas. Jo, Första Kammaren får tillfälle att diskutera frågan, ty jag har tänkt mig, att Stats-Utskottets svar på återremissen skulle lyda så, att Utskottet anhölle, att Första Kammaren måtte förena sig i Andra Kammarens beslut, och att, om Kammaren icke vill ingå derpå, den då måtte godkänna voteringspropositionen. I sådant fall kommer frågan att diskuteras i Kammarne i den form, hvarunder den förekommer i voteringspropositionen, och Kammaren beröfvas icke sin rätt att noga pröfva saken samt nödgas ej heller att omedelbart störta sig in i en gemensam votering, utan att hafva fått taga föremålet derför i öfvervägande.

Herr Faxe: Med anledning af de anmärkingar, som framställes mot mitt yttrande, ber jag få fästa uppmärksamheten på, att 87 § Regeringsformen visserligen stadgar, huru lagfrågor skola behandlas, men den innehåller icke något om, huru vid olika beslut mellan Kamrarne i sådant fall skall förfaras. Detta säges först i Riksdags-ordningen, der det heter i 63 § sista moment: "Hvad Kamrarne sammanstående besluta, det vare Riksdagens beslut. Blifva Kamrarne ej, efter den behandling ofvan är nämnd, om ett beslut ense, skall frågan, utom i de fall 65 § upptager, anses hafva för den Riksdagen förfallit." Således blir frågan den, huruvida ett förslag genom bifogande af ett anslag kan förändra sin natur, vare sig det är en lagfråga eller en ekonomisk fråga. § 87 i Regeringsformen går icke längre, än att den bestämmer förhållandet mellan Konungen och Riksdagen, och stadgar ingenting om förhållandet mellan Kamrarne inbördes. Detta förekommer först i 63 § Riksdags-ordningen, och det är således den, som här bör tillämpas.

Friherre Funck: Det är egentligen i afseende på den begärda återremissen, som jag ämnar yttra mig. Det har visserligen blifvit antydt hvad Stats-Utskottet derpå skulle svara, men jag får säga, att jag icke kan dela den talares förmodan, som framställde denna antydning. Naturligtvis kan jag icke veta hvad Stats-Utskottet kommer att besluta, men det sannolika är, att Utskottet icke kommer att afvika från den praxis, som blifvit följd vid alla föregående riksdagar, eller att då en Kammare fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med Utskottets förslag, så svarar Utskottet på en återremiss från den andra Kammaren ingenting annat, än att det begär, att äfven denna Kammare måtte fatta sitt beslut. Att i denna fråga ett annat förfaringsätt skulle följas, tror jag icke. Här är en voteringsproposition uppsatt; den godkännes af Andra Kammaren, men återremitteras af den Första; hvad har då Stats-Utskottet annat att göra än att återsända den med begäran, att Kammaren måtte fatta sitt beslut? Någon inbjudning att deltaga i Andra Kammarens beslut lär väl icke gerna kunna ifrågakomma. Detta hvad rör den formela delen af frågan; hvad åter sjelfva saken angår, synes mig tillräckliga skäl redan vara gifna för, att en gemensam votering här böra ega rum. Andra Kammaren har på grund af en motion beslutit att begära utredning af en fråga och dertill anslagit de medel, som möjligen kunna blifva behöfliga. Första Kammaren har åter afslagit saken i sin helhet och om denna fråga, som sålunda blifvit en anslagsfråga, bör visserligen voteras. Då härvid emellertid tvistas om, huruvida sådant bör ske eller icke, så ber jag att få påpeka, att Kammaren förut i dylika frågor ansett, att votering bort ske, hvarföre konsekvensen synes mig fordra, att vi fatta enahanda beslut äfven nu.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förevarande hemställan.

Herr von Koch: Sedan jag anmälde mig, har jag blifvit väsendtligen förekommen af den siste talaren. Jag begärde egentligen

ordet för att bemöta Herr Rydins yttrande, hvilket högeligen har förundrat mig. Han anhöll om återremiss, emedan man då skulle få tillfälle att diskutera sjelfva saken, men huru han kan föreställa sig, att man på grund af en voteringsproposition kan komma att diskutera en sak, som redan är afgjord, förstår jag lika litet som hela hans argumentation i öfrigt. Han säger nemligen, oaktadt motion om en skrivelse blifvit väckt, och ehuru båda Kamrarne fattat beslut i frågan, att endast derföre, att den ena Kammaren prutat litet på det för ändamålets vinnande begärda anslag och något ändrat ordalagen i afseende å villkoren för anslaget, så har saken blifvit helt och hållet ny, liksom vi icke skulle hafva varit berättigade att göra alldeles detsamma, som Andra Kammaren nu gjorde. Om detta skulle blifva resultatet af alla modifikationer, som af en Kammare kunna göras i framställda förslag, och om vi således icke skulle få begagna former, som förut begagnats under den gamla Ständerförfattningens tid, så fruktar jag, att här blir på stället marsch, i stället för ett framåtskridande på reformernas bana. Jag anhåller om bifall.

Herr Nordström: Motionärens hos Andra Kammaren i ämnet väckta förslag innefattar ej omedelbart någon anslagsfråga och kan derföre ej heller förändra natur derigenom, att detsamma af Andra Kammaren blifvit genom något misstag eller förbiseende till Stats-Utskottets förberedande behandling remitteradt. I Utskottets nu föredragna memorial N:o 39 får man en trogen framställning af frågans verkliga beskaffenhet. Motionären hade hemställt, att Riksdagen i underdånig skrivelse skulle anhålla, det ville Kongl. Maj:t låta genom en komité utarbeta ett förslag till ombildning och förening af åtskilliga tillämpningsskolor i Stockholm till en teknisk högskola, samt att Riksdagen för sagda ändamål ville anvisa ett förslagsanslag af 5,000 R:dr. Uppenbart följer häraf att något anslag här ej blifvit satt i fråga i annat fall, än att hufvudfrågan lyckades tillvinna sig Riksdagens bifall. För min del finner jag denna hufvudfråga vara så beskaffad och af den vikt att jag med stort nöje ville befordra dess förverkligande. Så har emellertid, efter hvad vi veta och Utskottet äfven anmärker, Riksdagen icke betraktat ärendet. Genom olika beslut i hvardera Kammaren har hufvudfrågan fallit, och dermed ock den förutsättning, hvarunder anslaget begärdes. Detta anslag är således nu att betrakta såsom icke begärdt, och fullkomligt likgiltigt är det alltså nu, huruvida beloppet utsättes till 5,000 eller 3,000 R:dr. Men i hög grad vådligt blefve det för upprätthållande af stadgad ordning för ärendenas behandling inom Kamrarne, om prejudikater tillskapades, i följd af hvilka det kunde blifva sed, att, om vid hvilken petition som helst motionären önskade få den i sista stadiet under gemensam votering, han endast behöfde till petitionen foga en hemställan om något än så obetydligt anslag för ärendets undersökning eller annat ändamål, för att vara viss på att denna gemensamma votering skall företagas, ehuru hela andan, i förening med det bokstafliga innehållet af 65 § Riksdags-ordningen, tydligen visar, att det endast är vissa slags med statsregleringen samt Riksbankens och Riksgälds-kontorets förvaltning sammanhängande frågor,

i hvilka ett Riksdagens för båda Kamrarne bindande beslut skall på det der omförmälda sätt tillvägabringas. Att vid remissen afifrågarvarande i Andra Kammaren afgifna motion ett misstag egt rum, då remissen skedde till Stats-Utskottet, ehuru den rätteligen skolat till Tillfälligt Utskott remitteras, är redan anmärkt; men deraf kan ej ett nytt misstag blifva berättigadt, och hemställer jag därför, att det nu framlagda förslaget till voteringsproposition måtte tillbakavisas med förklarande, att som sjelfva hufvudfrågan genom de båda Kamrarnes olika beslut derom allaredan är afgjord, det numera måste anses såsom förfallet.

Häruti instämde Herr Odelberg.

Friherre De Geer: Här har blifvit yrkadt, att denna punkt skulle återremitteras till Stats-Utskottet, på det att Utskottet måtte sätta Kammaren i tillfälle att öfverlägga och besluta om det förslag till underdånig skrifvelse, hvarom Andra Kammaren redan fattat beslut. För min del tror jag, att ett sådant tillvägagående skulle strida mot den praxis, som i dylika fall förut gjort sig gällande. Då den ena Kammaren redan afslagit en väckt motion, och den andra Kammaren bifallit densamma med eller utan förändring, så har Utskottet de aldra flesta fall ansett, att någon sammanjemnkning icke borde komma in fråga, utan det har då trott sig böra tillse, huruvida frågan vore helt och hållet förfallen, eller huruvida den borde afgöras genom gemensam votering. För min del kan jag icke inse något skäl, hvarför man i detta fall skulle afvika från denna praxis, och jag kan därför icke förena mig med dem, som yrkat återremiss. Det återstår således att tillse, huruvida frågan är förfallen, eller om den bör afgöras genom gemensam votering. Med afseende derå kan jag icke annat än erkänna, att de talare hafva rätt, som anse, att en sammanblandning af två olika saker här egt rum. För att denna frågas behandling skulle hafva varit fullt fornenlig, så föreställer jag mig, att man borde hafva gått tillväga på samma sätt som vid denna riksdag skett med en annan fråga eller den medicinska, då man nemligen väckte särskild motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande förändring i afseende på den medicinska undervisningen, hvilken motion remitterades till Tillfälligt Utskott, och i en annan motion gjorde hemställan om de anslag, som skulle blifva behöfliga, i fall den nya organisationen komme till stånd. Så har man emellertid icke gjort här, ty här äro frågorna om anslag och om en förändrad organisation af de tekniska undervisningsverken sammanblandade. Hade man strängt velat vidhålla den af mig antydda principen, så hade dock denna åtskillnad bort ske genast. Nu har emellertid frågan i sin helhet blifvit handlagd af Stats-Utskottet, och det har icke skett på någon annan grund, än att man ansett den i sin hufvudsak vara en anslagsfråga. Det lär emellertid icke vara möjligt att undvika, det ej på detta sätt tvänne saker blifva sammanblandade, som strängt taget borde åtskiljas, och man har därför, sedan sådant skett, att tillse hvilkendera som är hufvudsaken, och då man dervid måste taga i betraktande de omständigheter, som i hvarje fall förefinnas

så kan jag, hvad denna fråga beträffar, icke tillerkänna den vigten af en principfråga. Man kan nemligen i förevarande fall väl vara oviss om hvilkendera som skall anses såsom hufvudsak, antingen det lilla anslaget eller den hemställen, att Kongl. Maj:ts måtte tillse, huruvida en viss åtgärd må vara nyttig. Vid sådant förhållande, och då jag icke anser detta såsom ett prejudikat af någon vigt, så tror jag icke heller, att frågan bör göras till föremål för någon vidlyftigare behandling, utan röstas därför för bifall till den af Utskottet framställda voteringspropositionen.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den motion, som i Andra Kam-maren blifvit väckt, afser en förändring med vissa undervisningsanstalter, hvilka hafva sig beviljade anslag på rikets stat. Enligt mitt förmenande har det vid sådant förhållande icke varit något misstag, att den väckta frågan, som möjligen kan medföra rubbning i rikets stat, och för hvars genomförande särskildt anslag är ifrågasatt, i sin helhet blifvit remitterad till Stats-Utskottet. Jag fortsätter mitt yrkande om bifall till den förevarande voteringspropositionen.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats, dels att Kam-maren måtte godkänna den i förevarande punkt föreslagna voteringsproposition, dels att punkten skulle återförvisas och dels att densamma måtte afslås; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på godkännande af den ifrågavarande voteringspropositionen och, då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

2:dra punkten.

Voteringspropositionen godkändes.

3:dje punkten.

Lades till handlingarne.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 22 och 27 sistlidne Mars bordlagda memorial N:o 40, rörande erhållen återremiss å Stats-Utskottets utlåtande N:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar, som utan bidrag af allmänna medel utföras.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då detta ärende förra gången förevar, tog jag mig friheten fästa Kam-marens uppmärksamhet derpå, att det, efter mitt förmenande, icke vore med 77 § Regeringsformen fullt öfverensstämmande, att Riksdagen för all framtid afhände sig rätt att yttra sig i fråga om afstående af statens jord till förmån för enskilda jernvägsanläggningar, samt att detta blefve händelsen om Kongl. Maj:ts proposition bifölles utan förändring. Berörda anmärkning torde hafva utgjort ett af de hufvudsakliga skälen till den återremiss, som då af Kam-maren beslöts, men då numera, på sätt förelig-

gande memorial utvisar, Andra Kammaren bifallit Kongl. Maj:ts proposition oförändrad, har Utskottet allenast hemställt att Första Kam-maren ville i ärendet fatta beslut. För att föra frågan till en oskadlig lösning, synes mig derföre tjenligast vara, om Kammaren, i enlighet med det förslag, som härstädes under diskussionen framställdes och af åtskilliga ledamöter understöddes, behagade besluta, att mom. b skulle erhålla följande lydelse: "medgifva, att jemväl andra enskilda personer eller bolag, hvilka undfått eller före nästa lagtima riksdags början kunna undfå Kongl. Maj:ts tillstånd" etc. etc.

Genom detta tillägg hade man förekommit intrång på en kom-mande Riksdags rätt och ändock afhulpit behofvet för det närvarande.

Jag anhåller att Herr Grefven och Talmannen behagade härå framställa proposition.

Häri instämde Herr von Koch.

Friherre Sprengtporten: Under Kammarens öfverläggning när detta ärende förra gången förevar, yttrade jag mig i enlighet med den af Grefve Mörner uttalade åsigt, och anhåller jag derföre, att Kammaren behagade fatta sitt beslut i öfverensstämmelse med hans förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma endast hade yrkats, att Kammaren skulle bifalla momentet b i Kongl. Maj:ts ifrågavarande af Stats-Utskottet tillstyrkta nädiga proposition med den förändring, att emellan ordet *eller* och ordet *kunna* å momentets andra rad infördes orden: "före nästa lagtima riksdags början"; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet oförändradt, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på momentets antagande med ofvansagda förändring, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskot-tets den 22 och 27 sislidne Mars bordlagda memorial N:o 41, rörande Kamrarnes skiljaktiga beslut angående Stats-Utskottets utlåtande N:o 27, i anledning af väckt motion om beviljande af anslag för upp-rensning af åtskilliga vattendrag i Norrbottens län.

Utskottets första hemställan.

Herr Ros: Jemte det jag anhåller, att Kammaren numera behagade biträda Andra Kammarens beslut, ber jag få upplysa, att nästan alla vattendrag inom Norrbottens län leda till kronans skogar, och att således Andra Kammarens beslut, om än till ordalagen något olika, likväl i sjelfva saken är lika omfattande, som det beslut, Första Kammaren fattade, då ärendet första gången förevar.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utskottets hemställen bifölls.

Utskottets i sednare delen af memorialet framställda förslag till voteringsproposition.

Herr Grefven och Talmannen yttrade, det Kammaren torde finna, att den föreslagna voteringspropositionen förfallit till följd af Kammarens nyss fattade beslut.

Svarades ja.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 22 och 27 sistlidne Mars bordlagda utlåtande N:o 42, i anledning af väckt motion om restitution af stämpelpappersmedel, erlagda för en stadsmäklarefullmakt.

Herr Wallenberg: Jag anhåller att få påkalla Herr Talmanens uppmärksamhet på förevarande fråga, hvilken, efter mitt förmenande, är af alldeles säregen beskaffenhet samt hvarken förut torde haft något motstycke, ej heller framdeles kan komma att betraktas såsom ett prejudikat.

I den stämpelpappersförordning, som gällde under år 1870, var stadgadt, att konstitutorial för stadsmäklare skulle beläggas med stämpel till belopp, motsvarande 5 procent af medeltalet utaf företrädande Stadsmäklarens inkomst under de 5 sista åren. Detta stadgande har troligen härrört deraf, att man föreställt sig, att den nyblifne stadsmäklaren ovilkorligen efterträdde den afgångne stadsmäklaren icke blott i tjensten, utan jemväl i hans affärer, och att det således var en succession inom en firma. Stadgandet blir emellertid helt och hållet orimligt, då man besinnar, att en sådan succession icke eger rum. En stadsmäklarefirma upphör, och den nye stadsmäklaren får börja sin verksamhet såsom en obekant person, utan att i någon mån kunna påräkna, att det anseende, företrädaren förvärfvat, skall komma honom till godo. I förevarande fall förekommer, att när Stadsmäklaren Behrling, hvilken under en 30-årig verksamhet samlat en betydlig förmögenhet, afgick från stadsmäklarebefattningen, efterträddes han af en person, som icke arbetat på hans kontor eller eljest deltagit i hans affärsverksamhet, utan som förut haft anställning hos en annan stadsmäklare, hvilken fortsatte med sin förra verksamhet. Efterträdaren, Elias August Åberg, erhöi magistratens konstitutorial å tjensten, men detta konstitutorial var belagdt med stämpelpapper till belopp af 3,607 R:dr 70 öre (säger trestusensexhundra och sju riksdaler 70 öre). Sannolikt är detta den dyrbaraste fullmakt, som någonsin här i Sverige blifvit utfärdad, och uppenbarligen grundade sig stämpelbeläggningsen på en sammanblandning af de inkomster företrädaren, Behrling, haft af stadsmäklarebefattningen och af sitt kapital. Af de handlingar, jag till belysning häraf förskaffat mig, och hvilka jag öfverlemnadt till den afdelning af Stats-

Utskottet, som behandlat frågan, inhemtas, att medelbeloppet af Behrlings inkomster under de 5 åren närmast före hans afskedstagande utgjort 72,154 R:dr, men att han året efter sitt afskedstagande skattat för en inkomst af 50,000 R:dr. Således hade stämpelpapperet för Åbergs konstitutorial bort beräknas icke efter Behrlings alla inkomster, utan efter hans inkomster af stadsmäklarebefattningen, 22,154 R:dr. Men huru obillig äfven en sådan stämpelbeläggning skulle varit, visar sig deraf, att fyra andra personer, som antagits till stadsmäklare samma år som Åberg, hvardera behöft erlägga stämpelagift för sina konstitutorial med endast omkring 300 R:dr. Åberg har emellertid, såsom jag redan nämnt, måst betala 3,607 R:dr 70 öre, hvilket belopp icke obetydligt öfverskjuter den inkomst, 3,000 R:dr, hvartill han uppskattats vid taxeringen för år 1871.

I sammanhang härmed tillåter jag mig jemväl erinra, hurusom vid förra riksdagen Handels- och Sjöfartsnämnden till Bevillnings-Utskottets ordförande gjorde en framställning rörande det orimliga i stämpelbeläggning af stadsmäklarefullmakter enligt då gällande bestämmelser och hurusom på Utskottets förord Riksdagen beslöt en förändring, hvarigenom stadgades, att fullmakter för stadsmäklare skulle förses med stämpel till belopp af, i Stockholm och Göteborg, 400 R:dr och i öfriga städer 100 R:dr. Då nu, vid sådant förhållande, icke något prejudikat är att befara samt billigheten bjuder att medgifva restitution, tillåter jag mig hos Herr Talmannen anhålla om proposition å bifall till min motion. att Åberg måtte erhålla restitution af så stort belopp utaf den af honom för hans fullmakt utgifna stämpelpappersafgift, som öfverstiger den utaf sistlidne Riksdag i sådant hänseende bestämda afgift 400 R:dr.

Af flere ledamöter af Stats-Utskottet, till hvilka jag personligen vändt mig, har jag fått det svar, att de nog insågo det billiga i min framställning, men att formen vore emot. Det må nu så vara, men då det icke är någon fara, att derigenom skulle gifvas ett prejudikat, tror jag att Kammaren tryggt kan låta formalismen vika för rätt-rådigheten.

Herr Montgomery-Cederhielm: Villigt instämmer jag i den förre värde talarens yttrande om obilligheten deraf, att den ifrågasvarande personen för sin fullmakt fått erlägga stämpelpapper till belopp af 3,607 R:dr 70 öre. Samma uppfattning delades jemväl af Stats-Utskottet och Utskottet förklarar uttryckligen, att Utskottet biträder de af sistlidet års Bevillnings-Utskott uttalade åsichter om olämpligheten af de bestämmelser, som vid tidpunkten af ifrågakomna stämpelbeläggningsåtgärd voro i ämnet gällande. Ihågkommas bör ock, att sistnämnda Utskott med anledning af förevarande fall föreslagit den ändring i stämpelpappersförfattningen, som sedermera blef Riksdagens beslut. Detta är emellertid en sak. En annan är den, huruvida Riksdagen nu omedelbart, i den ordning frågan här inkommit, bör vidtaga någon åtgärd, och i afseende härå tror jag att Utskottet haft goda skäl för sitt afstyrkande af motionen. Det torde nemligen med fog kunna ifrågasättas, huruvida det vore välbetänkt att vidtaga rättelse på grund af en enskild motionärs framställning.

Lämpligast hade väl varit om personen sökt ändring genom besvär eller, om dermed icke något vunnits, utverkat af Kongl. Maj:t särskild proposition till Riksdagen, grundad på behörig utredning. Riksdagen torde då icke hafva underlåtit att taga hänsyn till de ömmande omständigheterna; men att nu, innan vederbörande auktoritet närmare granskat ärendet, bevilja eftergift torde icke vara med god ordning öfverensstämmande; och anhåller jag derföre, att Kammarerna behagade bifalla Utskottets hemställan.

Herr Peyron: Då jag icke kan biträda det slut, hvori Utskottet stadnat, ber jag att få understödja Herr Wallenbergs motion.

Den ifrågavarande stämpelbeläggningsåtgärden innebär, efter mitt förmenande, en så skriande orättvisa, att jag måste anse det vara under Riksdagens värdighet att icke, när Riksdagens uppmärksamhet blifvit fästad derå, vidtaga ändring. Uppenbart är nemligen, på sätt den förste värde talaren redan visat, att vid stämpelbeläggnings af Stadsmäklare Åbergs fullmakt icke beräknats hans företrädares inkomst af stadsmäklarebefattningen, utan inkomsten af såväl nämnda befattning som och hans rörelse och förmögenhet i öfrigt. Men att en sådan tillämpning icke kunnat vara öfverensstämmande med förordningen, ligger i öppen dag. Nu förekommer ytterligare, att Åberg väl blifvit utnämnd till mäklare efter Behrling, men icke fått öfvertaga hans affärer, utan öfvergingo dessa till en annan nyutnämnd mäklare, och denne sistnämnde behöfde icke för sin fullmakt erlagga stämpelpapper till högre belopp än 150 R:dr.

Utskottet grundar sin afstyrkande hemställan derå, att frågan icke skulle vara utredd. Jag kan emellertid icke inse hvilken utredning, utöfver den redan åstadkomna, skulle erfordras; och då ovedersägligt är, att en orättvisa blifvit begången, bör rättelse ske, hvarföre jag vördsammast anhåller om bifall till Herr Wallenbergs motion.

Friherre af Ugglas: På sätt den förste och den siste talaren anmärkt, är ovedersägligt, att en skriande orättvisa blifvit begången vid stämpelbeläggnings af den ifrågavarande fullmakten, och det var derföre med nöje jag vid förra riksdagen tillstyrkte den då med föranledande af berörda tilldragelse föreslagna förändringen i stämpelpappersförordningen, hvarigenom för framtiden all möjlighet att upprepa en sådan orättvisa blifvit förebyggd. Icke desto mindre måste jag nu yrka bifall till Stats-Utskottets afstyrkande hemställan. När en person anser sig hafva lidit en orättvisa, står det honom öppet, att i besvärsväg söka ändring, och hade i förevarande fall besvär i behörig ordning blifvit anförda, är föga tvifvelaktigt, att ju ändring vunnits. Om åter personen af en eller annan anledning försummat att anföra besvär, är han oförhindrad att till Kongl. Maj:t ingå med anhållan om afåtande af proposition till Riksdagen, i hvilken händelse vederbörande höras och utredning eger rum. Att nu, på grund af framställning utaf enskild motionär, denna må vara hvilken som helst. besluta restitution, skulle vara ett farligt prejudikat. som lätt nog framkallade likartade framställningar af andra motionärer.

Utan att vilja förneka det billiga i sjelfva saken, måste jag därför understödja Stats-Utskottets hemställan och anhålla, att densamma måtte af Kammaren bifallas.

Friherre Skogman: Ehuru jag icke reserverat mig mot Stats-Utskottets beslut, tager jag mig friheten lägga ett ord för den ifrågavarande motionen.

Det må vara en sanning, att Riksdagen genom att upptaga denna fråga gifver ett prejudikat, att äfven andra likartande framställningar skola upptagas, men då Riksdagen i hvarje förekommande fall har sig öppen rättigheten att pröfva, kan deri icke ligga någon fara, och sällan torde något fall kunna framdragas, der obilligheten gått så långt och ligger så i öppen dag som i förevarande. Af något förbiseende har personen kommit att försitta tid till besvärns anförande och derigenom har han hindrats att i vanlig ordning vinna rättelse. Då emellertid frågan nu kommit till Riksdagen, kan jag icke finna annat, än att Riksdagen äfven bör förhjelpa honom till sin rätt, hvarföre jag anhåller, att motionen måtte bifallas.

Herr Montgomery-Cederhielm: Jag vill endast fästa uppmärksamheten derpå, att, om, såsom den siste värde talaren yttrade, personen till följd af något förbiseende försummat att klaga, följer deraf icke att Riksdagen direkt skulle taga frågan om hand och afhjelpa orättvisan. Personen har nemligen varit och är fortfarande, oafsedt att Riksdagen nu afslår ifrågavarande motion, oförhindrad att vända sig till Kongl. Maj:t med anhållan att Kongl. Maj:t ville aflåta framställning till Riksdagen om eftergift. På så sätt kunde frågan i behörig ordning komma under Riksdagens pröfning, dervid all anledning torde vara att antaga, det Riksdagen skulle behjerta rättvisans kraf. Jag tror således, att icke något vore förloradt derigenom, att man nu afsloge motionärens framställning.

Herr Nordström: Då, enligt hvad till fullo blifvit styrkt, åtgärden att belägga den ifrågavarande stadsmäklarefullmakten med stämpelpapper till belopp af 3,607 R:dr 70 öre grundat sig på en oriktig tillämpning af då gällande stadganden, samt den person, som härigenom blifvit lidande, försummat att i åtgärden söka ändring genom besvär, synes mig, att Riksdagen, sedan frågan dragits under dess pröfning, icke bör underlåta att medgifva restitution, hvarföre jag förenar mig i anhållan, att Kammarerna behagade bifalla motionärens förslag.

Herr von Koch: Ehuru jag för min del icke vill bestrida, att skäl verkligen förefinnas att medgifva den påyrkade eftergiften, tror jag dock icke, att jag såsom representant bör *omedelbart* tillstyrka bifall till motionen. Jag anser nemligen, att det icke kan förutsättas, att representanterna kunna ingå i alla de specialiteter, som böra föranleda en sådan eftergift, utan att i *första hand* erfordras utredning af vederbörande myndigheter. Vid förra riksdagen förekom ett likartadt fall, då eftergift söktes till förmån för några af mina kommit-

tenter; men både enskildt och offentligt uttalade jag den åsigt, att de borde vända sig till Kongl. Maj:t, och jag tror, att de äfven komma att göra så.

Jag betviflar icke, att ju, om uti ansökan till Kongl. Maj:t framhållas de skäl, som här blifvit anförda, och det tillika med protokolken visas, att ledamöter både af Stats- och Bevillnings-Utskottet funnit skäl tala för eftergift, Kongl. Maj:t kommer att aflåta proposition. Derigenom bringas frågan i rätt form och Riksdagen undviker det vådliga prejudikatet att i första hand pröfva frågor om eftergift af skatter. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande utlåtande och dels att Kammaren, med afslag derå, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till utlåtandet och, då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdet's fortsättning kl. 7 eftermiddagen.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 22 och 27 sistlidne Mars bordlagda utlåtande N:o 19, i anledning af väckt motion om upphörande af främmande trosbekännares skyldighet att deltaga i aflöning och underhåll af svenska statskyrkoförsamlingarnes presterskap och kyrkliga inrättningar.

Herr Berg: Ehuru jag i hufvudsaken gillar Lag-Utskottets betänkande och icke har något att anmärka mot de af Utskottet anförda motiver, får jag dock med afseende å den andra punkten af Herr Walldens ifrågavarande förslag förklara, att det synes mig, som om densamma bort af Lag-Utskottet möta det billigande, som af tvänne reservanter, Herrar Carlén och Ribbing, kommit den till del. Jag ber derföre att få yttra några ord, helst jag har något att tillägga till Utskottets i afseende å första punkten anförda motiv.

Det är otvifvelaktigt, såsom Lag-Utskottet sagt, mycket betänkligt att i vårt land, der presterskapet har en bestämd aflöning, som utgår såväl af fastigheter som andra beskattningsföremål, alldeles befria främmande trosbekännare från att bidraga till presterskapets aflönande och kyrkornas vård och underhåll. Men det finnes ytterligare ett skäl, vid hvilket Lag-Utskottet icke fäst sig, nemligen att vi redan, åtminstone inom den församling jag tillhör, känna svårigheterna af det förhållande att främmande trosbekännare äro befriade från sådana afgifter till följd af den resolution Kongl. Maj:t gifvit på löningsnämndens förslag om reglering af presterskapets lö-

ner inom vår kommun. Genom denna resolution är bestämdt att främmande trosbekännare äro befriade från en afgift, som utgår efter fyrktalet inom den socken jag tillhör till ett belopp af 514 R:dr. Följden deraf skulle blifva att, om en främmande trosbekännare köpte min del uti församlingen, skulle de öfriga delarne blifva tredubbelt högre beskattade än hvad nu är fallet.

Då jag kan tillägga detta skäl till de af Lag-Utskottet anförda motiver för afstyrkande af motionen i denna del, kan jag deremot icke ingå på dess skäl för afslag å motionen i fråga om främmande trosbekännares rätt att deltaga i beslut om skolärenden, som icke angå religionsundervisningen. Jag kan icke finna att religionsundervisningen skall vara hufvudsaken i skolundervisningen; men när jag lika med reservanten, Herr Carlén, vill medgifva möjligheten af att det kunde vara farligt att tillägga främmande trosbekännare rätt till veto i frågor om den religiösa undervisningen, kan jag icke finna skäl att beröfva dem rätten att yttra sig angående öfriga skolärenden. Inom den kommun jag tillhör har af en mosaisk trosbekännare blifvit inköpt en egendom, som förvaltas af hans systerson, hvilken också är jude. Denne man intresserar sig lifligt för skolväsendet, gör ofta besök i skolorna, för att efterse huru undervisningen skötes och meddelar till och med sjelf religionsundervisning åt sådana barn, som icke hafva tillfälle att gå i skola. Detta exempel synes mig visa, att det icke vore farligt att åt främmande trosbekännare lemna rätt att deltaga i beslut om den religiösa skolundervisningen, men ännu mindre att deltaga i öfverläggning om skolundervisningen i de delar, som icke tillhöra det religiösa gebietet.

Jag anhåller således hos Herr Talmannen om proposition på bifall till Herr Carléns reservation.

Herr von Koch: Den siste talaren yttrade, att han godkände Utskottets i nu föredragna betänkande afgifna *motiver* och ville till desamma lägga ytterligare ett skäl; jag måste deremot för min del beklaga att *sådana motiver* som de ifrågavarande kunnat af Lag-Utskottet anföras.

Hvad sjelfva saken beträffar, så och då jag finner, att icke någon af de af denna Kammares utmärkta män, som sitta i Lag-Utskottet, yttrat sig för bifall till någon del af Herr Walldéns förslag, anser jag att det skulle vara alldeles förgäfvets att framställa något yrkande; och jag vill derföre endast till protokollet förklara, att jag instämmer i den af Herrar Carlén och Ribbing afgifna reservation.

Herr Beckman: Den fråga, som nu föreligger, anser jag vara i högsta mätto vigtig. Den kan äfven efter min uppfattning lämpligen sönderdelas i två särskilda frågor: den ena, om främmande religionsbekännares rätt att bidra till svenska statskyrkans uppehållande i ekonomiskt hänseende, den andra, huruvida främmande trosförvandter skola i vissa fall få deltaga i kyrkostämmas rådslag och beslut.

Hvad den första frågan beträffar, synes fullkomlig enighet i uppfattningen vara rådande. Det är ock gifvet att, om man vill upprätthålla en statskyrka, måste man ock fasthålla den åskådning, som framträdt i Lag-Utskottets betänkande. Begreppet statskyrka innebär nemligen att kyrkans upprätthållande och dess fruktbringande verksamhet äro jemväl ett statsändamål, hvartill staten har rätt att fordra, det alla dess medborgare skola i mån af förmåga bidraga.

Den andra frågan, huruvida på grund häraf främmande trosbekännare skola vara berättigade att deltaga i kyrkostämmas beslut, anser jag ur kyrklig synpunkt vara vida viktigare och betydelsefullare än den första. Att medgifva främmande trosbekännare en sådan rätt, vore detsamma som att upplösa den institution, som man ville skydda. Motionären har icke påyrkat nämnda rätt i så vidsträckt mått, som man skulle kunnat vänta, då han såsom skäl för sitt yrkande åberopar den satsen, att rättigheter och skyldigheter böra motsvara hvarandra, det vill, enligt motionärens förklaring, säga, att hvar och en som bidrager till statsändamålet skall vara berättigad att i afseende på medlens användande besluta. Konseqvensen af denna premis skulle blifva att främmande trosbekännare skulle hafva rätt att lika med kyrkans egna medlemmar deltaga i svensk kyrkostämmas rådslag och beslut. Detta har likväl hvarken motionären eller reservanterne yrkat. De hafva icke ur premisserna vågat utdraga fulla konseqvensen, utan inskränkt sin fordran till frågor om skolan med undantag för religionsundervisningen. Dervid hafva de ögonskenligen utgått från den synpunkten att folkskoleundervisningen icke vore en kyrklig fråga, utan af världslig eller kommunal karakter, åtminstone i vissa delar. Faktiskt står likväl folkskolan, enligt vår lagstiftning, inom kyrkoförsamlingens område, icke inom kommunens. 1862 års författningar angående kyrkostämma m. m. gifva skolan denna plats, och den grundsats, som häri uttalar sig, genomgår ännu hela vårt folks åskådningssätt, om också försök blifvit gjorda att derur undantränga densamma. En sådan folkskolas ställning är ock efter mitt omdöme fullkomligt riktig. Folkskolan bör stå inom den evangeliskt-lutherska kyrkans område, så länge icke yttre omständigheter tvinga oss in på en helt annan ordning, eller med andra ord så länge svenska folket i allmänhet bekänner sig till den evangelisk-lutherska kyrkan. Denna ordning innebär äfven för staten betydande fördelar och medför ingen våda för den allmänna bildning, staten genom folkskolan vill hafva främjad. För den protestantiska kyrkan är nemligen icke blott den religiösa bildningen utan äfven till viss grad den allmänna menliga bildningen något väsendtligt. Här af följer att vår evangeliska kyrka väl lämpar sig till vårdarinna af den allmänna folkbildningen, helst som denna ändock framför allt bör vara religiös. Å andra sidan är det ock för kyrkan oundgängligt att uppehålla ett skolväsende närmast motsvarande vår nu varande folkskola. Skulle skolan sekulariseras, kunde lätt inträffa, att de berättigade fordringar, kyrkan ställer på en skola, som skall verka för dess ändamål, icke af en sålunda sekulariserad skola uppfylldes. Det är icke otänkbart att i denna

i denna en vare sig världslig eller religiös sektanda kunde få tillfälle att göra sig gällande. I sådant fall blefve kyrkan nödsakad att upprätta särskilda folkskolor för befrämjande af hvad hon betraktade såsom sann medborgerlig och kyrklig bildning. Detta skulle naturligtvis i all synnerhet blifva oungångligt, om uti skolorna kristendomskskapskapen undanträngdes af öfriga läroämnen. Den evangeliska kristenheten har således ett stort intresse af att, såsom hos oss genom gällande lag är bestämdt, folkskolan förblifver en församlingsskola. Finnes då för det närvarande något giltigt skäl att förändra detta förhållande? Jag tror det icke. Men, i alla händelser, om en förändring skulle göras, kunde den principmessigt blott ske på det sätt, att skolan flyttades ut i kommunen och skildes från församlingslivet. Att söka undanröjda hvad motionären kallar ett "missförhållande" genom att tillstämja främmande trosförvandter att träda in i våra kyrkliga förhållanden och deltaga i ordnandet af den svenska kyrkoförsamlingens inre angelägenheter, är så principvidrigt och derjemte så stridande mot hela den riktning, som i sednare tid gjort sig gällande, att jag vill förmoda att något sådant förslag icke kan vinna allmänna anklång. Motionären har ur sistnämnda synpunkt på det kraftigaste argumenterat mot sig sjelf. Han erkänner att genom 1862 års författningar ett stort och afgörande steg togs till skiljande af den borgerliga kommunen från kyrkoförsamlingen, och han betraktar såsom en riktig grundsats, att hvarje kyrkligt samfund bör sköta sina egna angelägenheter, och att det ena samfundet icke bör blanda sig i det andras. Då nu kyrkostämman är uttrycket och organet för den svenska evangelisk-lutherska kyrkoförsamlingen, kan det ju omöjligen låta sig med nyssnämnda grundsatser förena, att främmande trosbekännare tillstämjas der utöfva rösträtt. Den grundsats, på hvilken ett dylikt förslag hvilat, möter ock motsägelse icke allenast från den kyrka vi tillhöra, utan från hvilket kyrkosamfund som helst; ty det är en allmänt erkänd kyrklig grundsats att, om medlemmar af skilda kyrkosamfund äfven kunna och böra lefva i kärlek och frid med hvarandra och erkänna hvarandra inbördes, är det dock något alldeles abnormt, att främmande trosförvandter få rätt att deltaga i beslut om en kyrkoförsamlings inre angelägenheter.

För hvilkas räkning skulle ändtligen denna genomgripande förändring ega rum. Vi hafva här i landet ett fåtal judar och katoliker samt en baptistförsamling i Wämhus på några hundra personer. Deras antal, som, genom tillhörighet till annat kyrkosamfund, äro berättigade att deltaga i öfverläggningarne angående folkskolans angelägenheter, är således ganska ringa, och jag befarar visst icke att en öfverröstning någorstädes skulle ega rum, men just emedan antalet är så ringa är åtgärden desto mindre påkallad. Skulle deremot antalet af främmande religionsförvandter tillväxa, så att de evangeliske befunne sig i minoriteten, då kunde väl med skäl ifrågasättas icke främmande religionsförvandters inträde i vår kyrkas stämmor, men väl folkskolans utflyttande derur, ja upphäfvande af hela statskyrkoinstitutionen; men så långt hafva vi ännu icke kom-

mit, och jag är öfvertygad att svenska folket, hvars representanter vi äro, icke skulle vilja taga ett dylikt steg.

Emot dessa grunder torde det exempel, som den förste talaren anförde, sakna all bevisningskraft.

För min del måste jag godkänna Lag-Utskottets betänkande och får anhålla om bifall till detsamma.

Herr Brun: Ett par föregående talares oväntade yttranden hafva uppkallat mig; och jag tager mig friheten, medan jag har ordet, att i korthet angifva min uppfattning af denna fråga.

Jag ber då till en början få framhålla, att det icke blott är statskyrkans egna bekännare, som tilskyndas fördelar af denna institution, utan att de välgörande verkningarne af densamma äfven i mer eller mindre mån komma de främmande religionsbekännare, som vistas i vårt land, till del. Jag grundar min åsigt, att så är förhållandet, derpå, att i ett land upprätthållas lagar, ordning, redbarhet och sedlighet ytterst af religionen och hafva deri sin rot och sitt fäste. Vanvårdas religionen och erkännas ej dess grundsanningar, förfalla ock dessa dyrbara vilkor för den menliga sammanlefnaden och välbefinnandet. Detta är, om jag ej misstager mig, en erfarenhet från alla länder, och en erfarenhet som historien tillräckligt ådagalägger. Det är af denna anledning, som äfven näringar och materiella förvärf, konst och vetenskap, allt detta som är för menligheten dyrbart, hafva funnit sin högsta utveckling i de kristna länderna, och detta aldramest i sådana samhällen, der den kristna bebyggelsen varit minst uppblandad med menliga tillsatser. Af sådan orsak anser jag, för min del, att det ej är skäl att på något sätt undergräfvä den statskyrka, vi hafva. Om man kan förbättra de brister, som der kunna förefinnas, må man, och bör man göra det, men ej rifva den sönder, för att lemna plats för andra religionsbekännelser eller indifferentismen.

Jag sökte påvisa att äfven de rent materiella vilkoren för människors välbefinnande hade visat sig trifvas och utveckla sig bäst i de kristna och framförallt i de protestantiska samhällena, och deraf följer ock, att det är ej blott för oss, som bekänna protestantiska läran, utan äfven för främmande religionsbekännare, som inom vårt land bo och dela våra förvärfskällor, en fördel att statskyrkan upprätthålles och att den laglydnad och redbarhet, som deraf ytterst härflyter, finnes i samhället.

Om jag ej misstager mig, har också historien visat, hvad särskildt beträffar judarne, att detta folk, hvilket visserligen i flera afseenden såsom i omtänka, sparsamhet, ordentlighet står framom flera andra nationer och äfven vår, likväl haft sina bästa skördeafelt för det materiella förvärfvet likasom den största tryggheten för sin egendoms besittning just i de kristna och företrädesvis i de protestantiska länderna. Om så är, finnes i sjelfva verket ej något skäl för dessa främmande religionsbekännare att beklaga sig deröfver att de bidraga till upprätthållande af en institution, som lemna sådana fördelar.

Om man skulle godkänna de grundsatser, som Herr Walldén

motion innebär, så skulle deraf, enligt min tanke, högst menliga följder härflyta. Först skulle man derigenom främja ej blott affall från den protestantiska trosbekännelsen utan likgiltighet för all religion, och man skulle således i verkligheten öppna dörren för hedendomen i stället för kristendomen. För det *andra* skulle, om i en församling dess förmögnaste medlemmar vore främmande trosbekännare, det lätt kunna hända, att den öfriga, kanske till numerären största delen af församlingen ej skulle kunna mäta upprätthålla sin kyrka och aflöna sitt presterskap. För det *tredje* skulle i församling, der, såsom hos oss flerstädes eger rum, flera nyanseringar i den protestantiska bekännelsen finnas, der med andra ord sekter uppstått, dessa söka undandraga sig kostnaderna för kyrkans upprätthållande och presterskapets aflönande. Försök i detta hänseende hafva redan blifvit gjorda på åtskilliga ställen. Man har nemligen sökt att befria sig från de nämnda kostnadernas utgörande just på den grund, att man, förklarande sig icke godkänna hvad som predikades i kyrkorna, anskaffat särskilda hus, der man kommit tillsammans för att hålla sin egen gudstjänst, och det har till och med gått så långt, att dylika tvister måst af domstol afgöras. Inom sådana församlingar är det att befara, derest befrielse från afgifterna till kyrkan och presterskapet stöde att vinna, att en så betydlig del af församlingsmedlemmarne skulle utträda från statskyrkan, att de kvarblifvande sedermera icke skulle mäta underhålla kyrkan och aflöna presterna, utan kyrkoförsamlingarne skulle sönderfalla till flera mer eller mindre svärmiska och, såsom ofta är händelsen, mot hvarandra ofördragsamma sekter. I sina yttersta följder skulle allt detta otvifvelaktigt föranleda ett tillbakagående i flera riktningar, upplösning af endrägten inom församlingarne, obehag och söndringar mångenstädes inom familjerna och sammanlefnaden samt skada och förhinder i medborgerligt välbefinnande och förkofran.

Af anförda skäl, jemte de flera Utskottets betänkande innehåller, finner jag största anledning att understödja Utskottets hemställan om afslag å den ifrågavarande motionen.

Till bemötande af Herrar Bergs och von Kochs yrkanden att afseende borde fästas å Herrar Carléns och Ribbings reservationer och att det skulle vara främmande trosbekännare tillåtet att afgöra om folkskolornas angelägenheter, finnes i slutet af Utskottets betänkande den bästa vederläggningen af en sådan åsigt. Der står nemligen: att religionsfrihetens grundsatser fordra dock, att hvarje tillåten kyrkoförsamling bör skyddas i sin rätt att, utan ingrepp af olika tänkande, inom sig ostördt få verka för uppnående af sitt ändamål.

Herr Berg har motiverat sitt yrkande dermed, att han anser religionsundervisningen icke vara någon hufvudsak i skolorna. Jag är af en diametralt motsatt åsigt, jag tror nemligen religionen vara en hufvudsak ej blott för uppfostran och skolundervisningen, utan för hela lifvet och för vårt lagbundna samlhälles välgång och bestånd. I en sak der vi hafva så olika åsikter kunna vi emellertid ej tvista vidare; men jag ställer till Herr Berg den frågan, om han skulle vilja tillåta att statskyrkans bekännare inblandade sig i t. ex. katolikers och judars skolundervisning och bestämde lagar för densam-

ma. Sådant skulle otvifvelaktigt bidraga till att framkalla ett föga önskvärdt proselytmakeri, och jag hemställer huruvida ej detsamma kunde vara att befara, om *främmande trosbekännare* finge inblanda sig i *våra* kyrkliga angelägenheter.

Jag protesterar mot den i reservationen uttalade och inom denna Kammare af Herrar Berg och von Koch understödda grundsats och yrkar bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr von Möller: En representant för Blekinge har beklagat, att ett Utskott år 1872 kunnat skriva ett betänkande, grundadt på sådana motiv, som de, hvilka finnas intagna i det föreliggande. Att skriva betänkanden tillkommer, såsom hvar och en vet, icke Utskottets ledamöter utan dess sekreterare. Och skulle hvar och en af de 16 ledamöterna i Utskottet dervid få göra sin åsigt gällande, skulle på det betänkande, som efter en sådan behandling framkomme, säkerligen kunna tillämpas den välbekanta anekdot, om hvilken i Andra Kammaren erinrats, och som jag sett reproducerad i en af våra största tidningar. Men jag tror, att det ej vore väl, om en grundsats, sådan som den antydda, vid författandet af utskottsbetänkanden blefve alltför konsekvent genomförd.

Jag har biträdt Utskottets förslag på den grund, att jag för min del anser att 12 § af 1860 års dissenterlag fortfarande är gällande, huru än Kongl. Maj:ts beslut i löneregleringsfrågor utfalla. Och jag får med afseende å en föregående talares anmärkning, att denna paragraf ej tillämpats inom åtskilliga af de kommuner, med hvilkas förhållanden han vore förtrogen, anføra, att ett motsatt förhållande egt rum inom de församlingar, hvarest jag, i min egenskap af ordförande i länets löneregleringskomité, haft med löneregleringarne att göra. Den 12 § lyder: "De för särskilda kyrkliga förrättningar stadgade afgifter till svenska kyrkan och hennes presterskap eller be-tjening vare ej medlem af tillåtet främmande religionssamfund plig-tig att gälda i annat fall än att slik förrättning blifvit på begäran verkställd".

Om jag erkänner, att lönekonventionerna i *städerna* — det är egentligen dem, på hvilka motionären syftar — ofta äro sådana, att man ej kan förneka att de, med afseende å främmande trosbekännare, äro hårda och obilliga, torde man ändock tills vidare vara nödsakad att finna sig deri, enär några förändringar i den ifrågasatta syftningen ej torde kunna genomföras före den tid, då konventionerna tilländalupit. Deremot torde ej med fog kunna påstås, att utgörandet utaf de genom närvarande konventioner bestämda afgifter för *fast egendom på landet* äro alltför betungande eller än mindre böra göras beroende deraf, om deras egare händelsevis skulle öfvergå till en annan trosbekännelse.

Jag har biträdt Utskottets förevarande beslut att afstyrka bifall äfven till *andra* delen af Herr Walldéns motion, derföre att jag anser frågan derom vara för tidigt väckt och tror, att en åtgärd i den af motionären angifna syftning ännu skulle hos landets befolkning i allmänhet icke väl upptagas. Deremot kan jag ingalunda instämma med en talare på norrlandsbänken, som — om jag hörde rätt —

sade, att det vore abnormt om främmande religionsbekännare medgäfvos att deltaga i svenska skolans angelägenheter. Denna abnormitet, om det vore en sådan, har dock egt rum under 6 års tid i en af rikets största städer, då en ledamot af kommunen, som ej tillhör den lutherska bekännelsen, varit ordförande i stadens skolstyrelse. Mine Herrar! den tid kommer väl, då man ej skall finna sådana förhållanden ega rum så sällan som nu! Men då redan nu församlingarne sjelfva kunna insätta i skolstyrelserna personer, som ej bekänna sig till den lutherska kyrkan — och detta utan att sådant ändras från högre ort — anser jag äfven af denna anledning för närvarande ej någon förändring af vår kyrkoförfattning i detta hänseende behöflig.

På grund af hvad jag haft äran att anföra, yrkar jag bifall till Lag-Utskottets nu föredragna betänkande.

Friherre Nordenfalk: Då jag gillar det resultat, till hvilket Utskottet kommit, har jag ej funnit behöfligt att, på den grund att jag ej kan godkänna hela motiveringen i det föreliggande betänkandet, i Utskottet reservera mig mot densamma. Jag lemnar derhän, huruvida *Kammaren* kan anses genom ett bifall till betänkandet hafva godkänt motiveringen, men jag tror att så måste anses vara fallet med *ledamot af Utskottet*, som, utan att tillkännagifva sig ej gilla ett betänkandes motivering, röstar för detsamma. Det är derföre som jag anser mig böra yttra några ord med afseende å en punkt i Utskottets motivering, hvilken jag vid justeringen af betänkandet förgäfves sökte att få ändrad. Då det på sid. 7 heter: "De kyrkliga bidrag, hvilka icke utgå af fast egendom, äro i allmänhet jemförelsevis obetydliga och föga betungande etc.", hade jag önskat, att då bland dessa bidrag numera, der nya konventionerna tillämpas, ingår den afgift, som innefattats under benämningen jura stolæ, deribland afgifter för begrafningar, dop m. m., men dessa bidrag nu fördelas på kommunens *samtliga* medlemmar, Utskottet ej bort förneka att genom de nya lönekonventionerna således äfven främmande trosbekännare fått sig pålagde en skatt, hvilken de ej förut haft och som egentligen ej bort dem påföras. Jag har dock trott saken i det praktiska vara af så föga betydighet, att någon förändring ensamt för detta ej nu vore behöflig, men jag kan som sagdt ej fullt gilla det resonnement, som Utskottet härvid använder.

I afseende å skolfrågan tror jag, att, så länge ännu skolan angelägenheter utgöra föremål för *kyrkostämmans* behandling, någon ändring ej kan ske i den riktning, motionären föreslagit. Jag har, såsom jag redan nämnt, ej kunnat komma till något annat slut än Utskottet, och yrkar bifall till dess hemställan.

Herr Beckman: Jag ber att med afseende å hvad den näst siste talaren anført, nemligen att någon person, som ej tillhörde statskyrkan, skulle under en längre tid varit ordförande i en skoldirektion i någon af de större städerna, få erinra om hvad han sjelf anmärkte angående förbiseende af 12 § dissenterlagen vid löneregleringarne. Det är ej sagdt att en lag är orätt för det att några afsteg

från densamma blifvit gjorda, än mindre att den ej existerar derföre att en anomali någorstädes eger rum. Härmed tror jag betydelsen af detta hans argument kunna få anses undanröjd.

För öfrigt får jag anmärka den stora skilnaden mellan det förhållande, som, enligt hvad talären anfört, undantagsvis på något ställe förefinnes, och det hvilket motionären velat bringa till stånd. Motionären har ej yrkat upprättandet af kommunala skoldirektioner, der främmande religionsbekännare kunde inträda som ordförande eller ledamöter, utan att främmande religionsbekännare skulle erhålla rösträtt i svenska kyrkans kyrkostämma. Det är detta yrkande jag finner principvidrigt.

Riktigheten af den grundsats, Friherre Nordenfalk anförde, vill jag ingalunda bestrida. Äfven jag anser, att främmande religionsbekännare böra fortfarande vara befriade från de afgifter, från hvilka 1860 års dissenterlag befriade dem. Men så torde ock verkligen förhållandet vara enligt löneregleringarne. I dessa hafva vid bestämmandet af presterskapets inkomster dylika afgifter af främmande trosbekännare sannolikt aldrig blifvit beräknade. Jag tror således att icke ens ur rättens synpunkt någon förändring af nuvarande förhållande är påkallad. Härtill kommer den praktiska omöjligheten att beräkna huru stor qvot af församlingens utgift för presterskapets aflöning skulle motsvara de afgifter, från hvilka främmande religionsförvandter enligt dissenterlagen böra vara befriade.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Lag-Utskottets förevarande utlåtande och dels af Herr Berg, att Kammaren, med afslag derå, måtte för sin del besluta, att Riksdagen skall i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för en kommande Riksdag framlägga förslag till sådana ändringar i förordningarne om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862 och om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 November 1863 jemte öfriga möjligen härmed i sammanhang stående lagar och förordningar, att främmande religionsbekännare, äfvensom de, hvilka anmält sig till utträde ur svenska kyrkan och blifvit i annat, här i landet tillätet religionssamfund upptagne, må erhålla rätt till deltagande i kyrkostämmas beslut om alla sådana folkskoleangelägenheter, hvilka icke särskildt angå religionsundervisningen.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till utlåtandet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo Bevillnings-Utskottets den 20 och 22 sistlidne Mars bordlagda betänkande N:o 7, i anledning af väckt motion angående införande af bevillningstaxering i Norrbottens och Westerbottens läns lappmarker.

Herr Bergman: Ehuru icke någon af Utskottets ledamöter reserverat sig mot förevarande betänkande, anser jag mig böra uppträda, för att meddela åtskilliga upplysningar, som äro egna för denna frågas bedömande och som jag anhåller, att Kammarens ledamöter behagade taga i benäget öfvervägande. Uti detta betänkande har Utskottet, med anledning af Herr Almqvists motion i Andra Kam-maren angående införande af bevillning å fastigheter och inkomster i Norrbottens och Westerbottens läns lappmarker, tillstyrkt: att Riksdagen må på det sätt bifalla förevarande motion, att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes låta vidtaga den utredning och de förberedande åtgärder, som erfordras för att bevillningstaxering må i Norr- och Westerbottens läns lappmarker kunna införas, samt derefter till Riksdagen afgifva nådig proposition om de anordningar och inrättandet af de tjenster, som för genomförandet af den föreslagna förändringen kunna befinnas af behofvet påkallade.

Utskottet har för detta sitt tillstyrkande åberopat hvad nämnda motion innehåller; och om vi gå till densamma, finna vi, att motionären — genom införande af bevillningstaxering och bevillningsafgifter i lappmarkerna, såväl för fast egendom som för inkomst af kapital eller arbete — vill bereda innevävarne tillfälle att i stadgad ordning kunna tillämpa kommunalförfattningarne, och derjemte komma i fullt åtnjutande af sin grundlagsenliga rätt att vid riksdagar genom utsedda ombud deltaga i behandlingen och afgörandet af rikets allmänna angelägenheter. Efter öfvervägande af detta och hvad motionen i öfrigt innehåller, har Utskottet ansett, "att bevillningstaxering bör i Norr- och Westerbottens läns lappmarker införas samt bevillningsafgifter derstädes påföras och erläggas, så väl för fast egendom som för inkomst af kapital eller arbete, efter enahanda grunder, som följas inom landet i öfrigt, så snart därför erforderliga förberedande åtgärder hinna vidtagas." Enligt hvad Utskottet sålunda ansett lämpligt, skulle Lappmarkernas innevävare påläggas en skatt, hvarifrån de hittills varit befriade; och det torde då vara skäl att tillse hvarifrån sådana skattbefrielser härleda sig, och huru de tillkommit. Redan i början af 1600-talet, under drottning Christinas förmyndareregering, utkom en författning eller privilegium af den 24 December 1637, som förmåler, huru förhållas skulle vid odlande och bebyggande uti Lappmarkerna. Sedermera utkom Kongl. Maj:ts plakat angående Lappmarkernas bebyggande, dateradt Calmar slott den 27 September år 1673, och hvari är stadgadt, bland annat, "sedan på det andre svenske och finske uti Wester- och Österbotten samt Angermanland och Jemtland boende måge dess hellre låta sig öfvertala att flytta till Lappmarkerna i berörde landsorter och sig dersammastädes husligen nedrlåta och de boställen upptaga som de finna beqvåme, och dem till den ånde kunna blifva inrymde, hafve Vi demsamma med särdeles friheter benåda velat, efter som Vi härmed och i kraft af detta Vårt öppna bref dem benåde, gifve och förünne efterföljande vilkor och friheter, som äro att de på 15 års tid må njuta förskoning för alla skatter och utlagor, ehvad namn de hafva kunna, men efter förloppet af bemälda frihetsår icke läggas för högre skatt än sjelfva lap-

parne, med hvilka de öfver allt göras like och till följe deraf blifva frie för knekteskrifning i alla tider: befallandes härmed allvarligen Våre landshöfdingar och befallningsmän der å orten, samt alle andre, som der i någon måtto angå kan, och för Vår skuld vele och skole göra och låta, att de dessa berörde äboer härvid behörigen handhafve, icke låtandes dem något mehn, hinder eller intrång häremot tillfogas nu eller i tillkommande tider.“

Ännu tydligare omförmälas de rättigheter, som blifvit tillförsäkrade kolonister i Lappmarkerna i Kongl. Maj:ts förnyade plakat om Lappmarkernas bebyggande och de förmåner och friheter som de, hvilka sig der nedsätta, åtnjuta skola, dateradt Kongsör den 3 September 1695, der det heter, efter det förstberörde plakats innehåll blifvit omförmäldt:

“Af den Konungsliga omsorg, som Vi draga om berörde Lappmarks bebyggande och till att så mycket mer uppmuntra dem, som sig der redan nedsatt eller ärna der att nedsätta, hafva Vi i Nåder godt funnit förrberörde Vårt nådiga Plakat härmed att iterera och förnya, således att Vi i kraft af detta Vårt öppna nådiga bref, krafteligen försäkre, att de som sig i Våra Lappmarker antingen allaredan husligen nederlätit eller härefter nederlätandes varda, skola ifrån den tiden de sig redan nedersatt eller nedersättandes varda, åtnjuta 15 års frihet för alla skatter och utlagor, ehvad namn de hafva kunna, allenast att de efter berörde frihetsårs förlopp till ett visst skattläggas i proportion af de ägor, som de häfda, och nyttja, men undslippa eljest, lika som andre Lappar, mantalspenningar och knekteskrifning *tillika med annat extra ordinarie.“*

Vidare hafva vi “Kongl. Maj:ts nådiga reglemente för dem, som antingen redan bo och bygga i Lappland eller ock hädanefters till landets uppbrukande therstädes sig nedsätta vilja, af den 24 November 1749, som uti 15 § innehåller “enär nybyggare eller hemmansbrukare i Lappland sig efter detta reglemente rätteligen förhålla och utvisa behörig åhåga, flit och arbetsamhet vid jordbruket, så skola de tillgodonjuta de fri- och rättigheter, som förre förordningar och detta reglemente dem tillägga, i det de och deras barn skola undgå *alle andre utlagor, än hvarföre hemmanet kan varda skattlagdt*, som de ock då ifrån utskrifningar och soldatehåll varda förskonte.“ Här af synes, att *nybyggare* och *hemmansbrukare*, som vid denna författnings utfärdande voro bosatte i Lappland, eller sedermera nedsatte sig der, blefvo tillförsäkrade de förmåner och friheter, som finnas nämnda i förra förordningar och berörda Kongl. reglemente, hvaribland befrielse ifrån alla andra pålagor än dem, som vid skeende skattläggning åsattes hemmanen. Då nu så är förhållandet, och dessa Lapplands jordbrukare fullgjort sina åtagna förbindelser enligt reglementet, synes deraf vara en naturlig följd, att de skola få tillgodonjuta de förmåner, som äro dem tillförsäkrade. Sådana genom Kongl. bref tillförsäkrade förmåner och friheter återfinna vi på många andra ställen i vårt land, t. ex. städernas hvarjehanda vid särskilda tillfällen tillagda friheter, som de ännu åtnjuta eller hvarför de uppbära ersättning af statsmedel, och jag vill i detta afseende endast erinra om hvad som för några dagar sedan här förekom vid behandlin-

gen af frågan om danaarf, nemligen: städernas tullfrihet eller källarfrihet, samt vissa städers rätt till inom kommunen fallna danaarf. Samma förhållande torde väl äfven i viss mån vara med frälsejordegare och många andra friheter, som blifvit tillagda stiftelser och inrättningar. När nu alla dessa rättigheter och friheter i allmänhet tillkommit på samma sätt och i samma ordning, som författningarne angående Lappmarkernas bebyggande, samt ännu åtnjutas och af statsmakterna respekteras, så vill det synas, som de Lappmarkernas jordbrukare i och för denna näring tillförsäkrade friheter icke kunna afhändas dem, åtminstone icke utan deras eget medgifvande. Lappmarks-reglementet är icke utfärdadt under enväldets tid, utan då detta utfärdades år 1749 voro säkerligen regeringens åtgärder underkastade noggrann granskning vid riksdagarne, och man kan således icke säga, att det tillkommit mot Riksdagens vilja. Hvad här nu blifvit anfördt gäller dock endast *nybyggare* och *jordbrukare*, emedan det är dessa, som genom det åberopade Kongl. reglementet äro tillförsäkrade frihet från en del utlagor; men dessutom finnas äfven andra invånare i Lappmarken nemligen landets urgamla innevånare: lapparne, hvilka med få undantag äro nomader och idka rensköttsel. Denna befolkning indelas i byar eller skattelag, hvilka till kronan utgöra en viss årlig skatt i penningar, fördelad mellan medlemmarne i hvarje by, i mån af deras tillgångar, på sätt äldre författningar stadga. Någon förändring i Lapparnes beskattning torde icke genom nu ifrågavarande åtgärd förekomma, och har icke heller blifvit af motionären ifrågasatt. Utom dessa två klasser, *jordbrukare* och *lappar*, förekomma äfven andra i Lappmarken boende personer, såsom prester, skollärare, kronobetjente, skogstjenstemän och betjente, landthandlande, skogsbrukare och arbetare m. fl., och alla dessa äro fria från skatt till kronan, ehuru lappmarksreglementet icke nämner något derom. Inom Norrbottens län har denna klass hittills icke varit särdeles stor och hufvudsakligen bestått af prester, skollärare, och kronobetjente, och dessa personer, som i och för sin tjenstgöring måste vara bosatta i Lappmarken, hafva icke påförts någon skatt till staten; men numera har denna befolkning betydligt förökats med skogstjenstemän, skogsbrukare, landthandlande och arbetare m. fl. Detta är således en afdelning af innevånare, som borde åläggas bevilling, då de icke tillhört hvarken *lapparne* eller *jordbrukarne*.

Det har blifvit anfördt af motionären, att denna befattning skulle åläggas Lappmarkens innevånare på det de 1:o må komma i åtnjutande af den rättighet grundlagarne tillförsäkra svenska folket att vid riksdagar genom utsedda ombud deltaga i behandlingen och afgörandet af rikets allmänna angelägenheter, och 2:o för att i stadgad ordning kunna inom Lappmarkerna tillämpa kommunallagarne. Att Lappmarkernas innevånare önska och behöfva förändringar i nuvarande förhållanden, är obestriddigt; men jag anser, att dessa kunna vinnas på ett annat sätt, än genom påläggande af en beskattning, hvarifrån de hittills varit befriade. I afseende å riksdagsmannaval äro de representerade i landstinget och kunna således deltaga i val af riksdagsman i Första Kammaren. Så är deremot icke förhållandet med val af riksdagsman i Andra Kammaren, emedan

grunden för deras deltagande deri saknas. Hvad kommunallagarne angår, hafva dessa, åtminstone i Norrbottens län, så vidt ske kunnat, tillämpats alltsedan dessa lagar tillkommo, ehuru dervid åtskilliga hinder möta och mött, men hvilka i allmänhet icke äro andra än sådana som förefunnos vid tillämpningen af den gamla sockenstämmoförordningen. Den största svårigheten har emellertid varit fyrktals-sättningen, då icke någon bevillningstaxering eger rum; men man har sökt afhjelpa detta genom af kommunalstämman utsedde ombud, hvilka verkställt en slags taxering, efter hvilken fyrktalsättning skett; men detta har allenast varit en frivillig öfverenskommelse inom kommunerna. Om denna angelägenhet, nemligen om de hinder som möta vid tillämpningen af kommunallagarne, och de ändringar i nämnda lagar, som för tillämpningen i Lappmarkerna äro nödiga, har, på sätt motionären äfven uppgifver, underdåniga framställningar blifvit gjorda både från Norrbottens och Westerbottens län; men genom nådigt bref den 8 Maj 1868 har Kongl. Maj:t förklaradt, att, sedan föreskrift blifvit meddelad om bestämmandet af en provisionel gränslinie emellan den till odling tjenliga delen af Lappmarkerna och den egentliga fjellbygden, och sedan ifrågasatt blifvit, att de nedanom gränsen belägna områden skulle från den öfriga Lappmarken afskiljas, så att lappmarksfriheterna för dem skulle upphöra och desamma införlifvas med det nedre kustlandet — berörda framställningar för det dåvarande icke borde till någon Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda. Emedan ofvannämnda öfverklagade olägenheter genom detta Kongl. Maj:ts nådiga bref icke blifvit undanröjda utan endast för det dåvarande icke föranledt till någon åtgärd, så är det att hoppas, det Kongl. Maj:t företager frågan till ny pröfning och då gifver den en sådan lösning som af behövet påkallas.

Genom hvad jag nu anført, hoppas jag att åtminstone hafva ådagalagt, att sjelfva hufvudfrågan om det rättsenliga uti att pålägga Lappmarkernas inneväpnare en ny beskattning icke är fullt utredd hvarken i motionen eller Utskottets betänkande. Här är väl endast föreslagen en skrifvelse till Kongl. Maj:t; men då densamma antyder, att man godkänner det i motionen framställda förslaget, kan jag icke biträda densamma, sådan den nu föreligger.

Men då af motionen framgår att åtskilliga lappmarksinneväpnare i Westerbotten framställt lifliga önsknningar om erhållande af representationsrätt i Riksdagens Andra Kammare, äfvensom om undanrödjande af de hinder som möta vid kommunalförfattningarnes tillämpning, så att det undantagsförhållande, som sålunda i berörda hänseende nu eger rum, må så snart som möjligt är undanrödjas;

då denna framställning onekligen förtjenar synnerligt afseende, och någon åtgärd alltså bör vidtagas för att afhjelpa de anförda olägenheterna; och

då motionärens syftemål synes vara just detta, så bör ändamålet med motionen, efter mitt förmenande, kunna vinnas genom en underdånig skrifvelse, hvori Riksdagen anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes låta vidtaga de åtgärder, som erfordras för att Norr- och Westerbottens lappmarkers inneväpnare må 1:o i stadgad ordning kunna tillämpa kommunallagarne och 2:o sättas i tillfälle att del-

taga i val af riksdagsman till Andra Kammaren; samt derjemte nådigst låta utreda, hvilka af Lappmarkernas innevånare, som kunna och böra åläggas bevillning så väl för fastigheter som för inkomst af kapital eller arbete, och derefter till Riksdagen afgifva nådig proposition om de anordningar som häraf påkallas. Genom en skrifvelse i denna syftning framhålles hufvudändamålet med motionen, och man undviker att nu yttra sig om, eller ens antyda, godkännandet af en åtgärd, hvars rättsenliga beskaffenhet icke är fullständigt utredd.

Ehuru jag för min del skulle vilja föreslå en sådan skrifvelse, så anser jag dock lämpligare att Utskottet lemnas tillfälle att formulera densamma och dervid taga i öfvervägande hvad jag nu haft äran anföra, och jag inskränker mig därför till att anhålla om återremiss af betänkandet.

Herr Munthe: I likhet med den föregående talaren kan jag icke biträda motionärens åsigt, att i de förmäner, som äro Lappmarkerna beviljade, icke ligger något hinder för genomförande af det förslag, som nu blifvit framställt. De författningar, hvarpå Lappmarkernas frihet från utgörande af bevillning grundar sig, äro af den föregående talaren så fullständigt åberopade, att jag icke har något att tillägga; och jag tror, för min del, att bevillning icke lagligen skulle kunna utan innebyggarnes uttryckliga medgifvande, i Lappmarkerna införas. Hvad Utskottet anfört derom, "att tid efter annan hemman inom lappmarksgränsen blifvit med det så kallade nedre landet införlifvade och med öfriga hemman derstädes i beskattningshänseende likställda", vet jag icke, att detta inträffat vid andra tillfällen än vid gränsregleringar emellan Lappmarkerna och det nedre landets socknar, då det någon gång händt, att hemman, som förut varit betraktade såsom lappmarkshemman, funnits rätteligen ligga nedan om den uppdragna gränslinien, och därför blifvit förlagda till kustlandets socknar; och hafva vid sådana fall åboarne å dylika öfverflyttade hemman vanligen förklarats berättigade att under någon viss längre tid njuta sina lappmarksfriheter till godo.

På grund af hvad jag sålunda anfört, och då det, enligt min åsigt, är mindre lämpligt, att en så beskaffad fråga, som den förevarande, genom enskild motionärs framställning göres till föremål för Riksdagens behandling, får jag vördsammast yrka afslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: De af Herrarne, som med någon uppmärksamhet följt den näst föregående talarens framställning och dervid gifvit akt på de ordalag, som förekommo i de af honom upplästa författningar, torde deraf hafva funnit, att dessa egentligen hafva afseende på nybyggare och sådane som i denna egenskap nedsätta sig i lappmarkerna, äfvensom att dessa författningar icke för dem innefatta en förklaring om skattefrihet för all framtid, utan endast för de som i Lappmarkerna nedsätta sig och deras barn; men huruvida denna skattefrihet sedermera skall utsträckas in æternum, är en särskild fråga. Vid den tid, då dessa privilegier meddelades för Lappmarkerna, voro förhållandena derstädes mycket olika de närvarande.

Det var då icke tillåtet för någon att slå sig ner der för att idka handel, eller annan borgerlig näring, och ännu mindre att skicka dit hela kolonier arbetare att hugga ned skogarne. Det har inträffat så väsendtliga förändringar, att det i högsta grad är af behovet påkalladt att lagstiftningen mellankommer för ordnande af de förhållanden, som numera existera. Om en rörelse kan derstädes bedrifvas af den lönande beskaffenhet, att enligt uppgifter, som blifvit mig af trovärdig person meddelade, en karl med häst kunnat under denna vinter förtjena ända till 15 R:dr om dagen, torde väl en sådan person icke vara i behof af skattefrihet. De landthandlande, som äfven i temligen stort antal nedsätta sig der, tror jag väl kunna tåla vid att genom afgifter till staten och kommunen åtminstone något bidraga att afhjälpa det onda, som de mångenstädes åstadkomma. Äfven om en tjänsteman, för hvilken aflöningen nu i allmänhet är helt annan än på den tid, då dessa författningar utfärdades, är bosatt i Lappmarken, kan jag icke se något skäl, hvarföre han icke för enahanda aflöning, som hans vederlikar några mil derifrån, skulle vara underkastad samma åligganden till samhället som de sednare. Det inträffade en gång för några år sedan, att Kammar-rätten tog sig för att ålägga en kronofogde i Lappmarken att betala bevilling för sin lön; men Kongl. Maj:t förklarade, med ändring här af, att han skulle åtnjuta lappmarksfriheter. Det är således, enligt min åsigt, alls icke ur vägen, att denna sak toges under närmare granskning. Det torde icke vara så särdeles lämpligt, att, om hundra eller tusentals personer skickas upp till Lappmarkerna för skogs-afverkning, desse derigenom blifva frikallade så väl från all beskattning som för fullgörande af den dem eljest åliggande beväringsskyldighet. De närvarande förhållandena hafva mött så mycket ogillande, att jag är motionären tacksam, hvilken fästat representationens uppmärksamhet härpå, och skulle jag, hvad angår den af Bevillnings-Utskottet föreslagna underdåniga skrifvelse, hafva haft föga att dervid erinra, om icke den innefattade en framställning till Kongl. Maj:t om inrättande af nya tjänster. Första frågan är om några sådana tjänster behöfvas? Jag har ej visshet härom och tror att, om de på de nya tjänsterna syftande ord uteslutas, meningen ändå lemnar tillräcklig anledning äfven till förslag om sådana tjänster, derest de äro nödiga. Då den af den förste talaren föreslagna skrifvelsen, enligt min åsigt, är försigtigare affattad, än Utskottets, och tillika gifver en närmare häntydning på de särskilda omständigheter, hvilka behöfva tagas i betraktande, skulle jag icke hafva något emot att genast biträda densamma; men då han sjelf anhållit om återremiss, vill jag deri förena mig med honom.

Herr Statsrådet Bergström: Med tvekan har jag begärt ordet, med tvekan går jag att yttra mig i föreliggande fråga derföre, att den icke faller inom området af de ärenden, hvilka bero på min föredragning, och att jag icke heller har äran att vara ledamot af denna Kammare. Men då jag för närvarande är sysselsatt med utarbetande af en stadga om afvittringen i Lappmarken och detta ärende ligger den i motionen och i det föredragna betänkandet behandlade

fråga så nära, att jag icke kunnat undgå att äfven taga samma fråga i skärskådande, har jag i dessa förhållanden funnit en anledning att uttala min åsigt om det väckta förslaget att införa bevillingstaxering i Lappmarken. Hindret för en sådan åtgärd skulle ligga i de så kallade lappmarksprivilegierna. Under mitt sysslande med afvittningsfrågan har jag stött på dessa privilegier och äfven sökt göra för mig klart, huru långt de sträcka sig. Hittills har detta dock icke lyckats mig derföre, att jag icke förmått åstadkomma en fullständig samling af dessa privilegier, hvilka gå ganska långt tillbaka i tiden, minst till början af 1600-talet och möjligen ännu längre. Det äldsta frihetsbref jag känner är dateradt den 10 November 1607. Det ligger emellertid i öppen dag, att omfånget och utsträckningen af dessa privilegier icke kunna nöjaktigt och tillförlitligt bedömas förr än en fullständig samling af desamma åstadkommits; och enligt mitt förmenande bör, innan sådant skett och derigenom erforderlig utredning möjliggjorts, beslut i ämnet icke fattas. Af hvad som hittills blifvit mig af dessa privilegier bekant framgår dock, enligt min uppfattning, att de icke äro af samma art och beskaffenhet som de privilegier, hvilka i grundlagen omförmålas, och att de båda statsmakterna äro oförlindrade att ändra och modifiera dem. Sådant oakadt bjuda dock rättvisa och billighet att man härvid tillvägagår med största varsamhet och å de tillförsäkrade friheterna fäster allt det afseende, som låter förena sig med det mål, hvartill man genom ändring och modifikation af dessa privilegier vill komma. Genom dem hafva Lappmarkernas innevånare hittills varit skyddade från utgörande af nästan alla de skyldigheter, hvilka älliga rikets öfriga innebyggare, och särskildt från utskrifning och rotering, och för min del håller jag före, att denna sednare börda icke billigtvis kan hemmanen i Lappmarken åläggas. Deremot har förhållandenas makt fört med sig, att många undantag från lappmarksfriheterna kommit till stånd. Så hafva t. ex. innevånarne i Lappmarken, åtminstone i den del deraf, som tillhör Westerbottens län, underkastat sig deltagande i landsättningsskatt och utgörande af kurhusafgift, ehuru denna skatt och denna afgift otvifvelaktigt äro lika mycket som bevilling att hänföra till sådana extraordinarie skyldigheter, från utgörande hvaraf Lappmarkens innevånare genom privilegierna fritagits. Bland sådana skyldigheter nämnas uttryckligen våghållning och skjutsning. Icke desto mindre hafva båda dessa bördor småningom blifvit pålagda Lappmarkens innevånare. Då anslag åskats hos Riksdagen för anläggande af nya vägar inom dessa bygder, har Riksdagen icke beviljat högre belopp än två tredjedelar af hvad som anläggningen beräknats kosta, hvadan orternas innevånare fått bidraga med återstående tredjedelen; likasom de måst öfvertaga framtida underhållet af de nybrutna vägarne. Vidare, ehuru enligt lappmarksprivilegierna, Lappmarkens innevånare icke i fråga om skjutsa fram och åter de kronans tjänstemän, som behöfva besöka Lappmarken, har dock skjuts-skyldigheten blifvit vida derutöfver utsträckt. Dessa båda sednare undantag från den tillförsäkrade skattefriheten hafva utgjort nödvändiga vilkor för Lappmarkens framskridande i odling och för befräm-

jande af samfärdseln och finna i dessa syftemål sin naturliga förklaringsgrund.

Det nu anförda visar emellertid, huru oregelbundet förhållandena i Lappmarken utvecklats sig. Den största oregelbundenhet och olikhet, som Lappmarken företer mot det öfriga riket, är dock otvifvelaktigt den, att de allmänna kommunalförfattningarna icke kunna inom Lappmarken vinna tillämpning och att dess innevånare icke heller, i den mån de eljest vore dertill enligt gällande lagar och författningar befogade, kunna komma i åtnjutande af de viktiga statsborgerliga rättigheterna att deltaga i val till riksdagsman och att sjelfva kunna dertill väljas. Det synes mig vara ett stort önskningsmål att i detta afseende bereda likställighet mellan innevånarna i Lappmarken och dem i öfriga delar af riket; och för min del kan jag icke uttänka något annat sätt att vinna detta mål, än att, i den mån lappmarksprivilegierna icke derför lägga hinder i vägen, i Lappmarken införa bevillningstaxering. I likhet med en föregående talare håller jag före, att innehafvare af hemman och nybyggen inom Lappmarken egentligen äro de, hvilka i lappmarksprivilegierna skulle kunna påräkna ett skydd mot åläggande af egenderättsbevillning; hvaremot bevilling å inkomst af kapital eller arbete icke skulle möta svårighet. Dock tror jag att äfven egare och innehafvare af lappmarkshemman skulle med nöje underkasta sig uppskattning af hemmanen för bevilling, om eftergift i annat afseende af skattskyldighet dem bereddes. Ett sådant vederlag för egenderättsbevillning finnes ock att erbjuda. Enligt nu gällande författningar utgår grundräntan för lappmarkshemman endast med ett penningebelopp af 20 daler silfvermynt eller 10 riksdaler riksmünt. Detta belopp skall dock vid slutlig skattläggning förvandlas till persedlar enligt ortens undervisning och dessa persedlar åter omsättas i penningar enligt den i 1869 års förordning stadgade grund. När en sådan förvandling och omsättning kommer till stånd, blifver grundräntan för ett lappmarkshemman höjd till 30 å 40 riksdaler, således med ett belopp högre än hvartill egenderättsbevillningen kan uppgå. Om nu grundräntan med Riksdagens begifvande får blifva hvad den för närvarande är och således icke kommer att förhöjas, så torde denna eftergift kunna betinga införande af bevillningstaxering för fastigheterna inom Lappmarken och åläggande af andra för landets uppodling nödvändiga bördor. Jag föreställer mig också att i en tid, då lämpligheten af grundskatternas fortvaro så starkt irågasattes, det icke kan vara skäl att genom bibehållande af förvandlingen af nuvarande penningar till räntepersedlar och dessas omsättning ånyo i penningar högst betydligt förhöja lappmarkshemmanens grundränta. I hvad fall som helst måste frågan om ny skattläggningsmetod för Lappmarken bringas till lösning i sammanhang med den tillämnade afvittringsstadgan, och förstnämnda fråga torde derföre böra för näst härefter sammanträdande Riksdag framläggas.

Blifver det nu på det af mig antydda eller något annat sätt möjligt att allmänneligen utan undantag införa bevillningstaxering i Lappmarken, så förefinnes icke hinder för tillämpning derinom af gällande kommunalförfattningar äfvensom af Riksdags-ordningens fö-

reskrifter om val till riksdagsmän och valbarhet dertill. Det förefaller mig, som skulle Riksdagen icke kunna annat än lifligt önska uppnående af detta mål, men på samma gång finna, att enda medlet dertill är införande i Lappmarken af bevillingstaxering. Enligt mitt förmenande borde derföre den skrifvelse, Riksdagen kan komma att aflåta, icke innehålla ett bestämdt uttalande, att bevillingstaxering bör i Lappmarken införas; utan endast, att önskvärdt är, att kommunalförfattningarne jemväl inom Lappmarken må varda tillämpade och att innevånarne derstädes må komma i fullständigt åtnjutande af statsborgerliga rättigheter, äfvensom att sådant icke synes kunna uppnås annorlunda, än att bevillingstaxering i Lappmarken införas. På grund deraf borde skrifvelsen vidare innehålla en begäran, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida de Lappmarkens innevånare tillförsäkrade fri- och rättigheter lagligen utgjorde hinder för införande derstädes af bevillingstaxering, samt, derest så icke funnes vara förhållandet, för Riksdagen framlägga förslag om de åtgärder, som för målets vinnande kunde vara erforderliga.

Under den föregående öfverläggningen har äfven omförmälts den så kallade kulturgränsen, det vill säga den för närvarande provisionellt uppdragna gränsen emellan Lappmarkens fjellbygd och kulturland. Åtgärden att låta uppgå en sådan gräns har, enligt min uppfattning, icke afsett att från Lappmarken afskilja och till nedre landet hänföra dess östliga och sydöstliga delar, hvilka såmedelst skulle gå i mistning af sina lappmarksfriheter, utan fasthellre och uteslutande att för framtiden förhindra anläggande af nybyggen i trakter, der sådant enligt lagstiftarens åsigt icke kunde med framgång ske, det vill säga i de vester och nordost om kulturgränsen fallande delar af Lappmarken, hvilka ansetts böra vara lapparne förbehållna till renbetesland. Om således vid ett slutligt fastställande af kulturgränsen i sammanhang med förestående afvittring de orter och sydost om denna gräns fallande delar af Lappmarken varda förlagda till nedre landet, lärer ej deraf ovilkorligen följa, att de inom dessa delar redan anlagda gamla hemman skola förlora sina lappmarksfriheter. De nyhemman deremot, som efter frånskiljandet kunna komma att inom de från Lappmarken skiljda delar upptagas, torde få de vanliga skatterna sig ålagda.

På grund af hvad jag nu anfört vågar jag i likhet med flera föregående talare hemställa, att Kammaren ville till Bevillnings-Utskottet återförvisa ärendet, på det den tillämnade skrifvelsen måtte varda formulerad i den syftning, jag tagit mig friheten föreslå.

Herr Almqvist: De anmärkingar, som framstälts mot Utskottets förslag, bestå hufvudsakligen deri, att Lappmarkens innevånare derigenom skulle påläggas en ny beskattning, men den föreslagna skrifvelsen afser, om man ser på motiven såväl hos motionären som hos Utskottet, icke att nu besluta en ny beskattning, utan att få förhållandet utredt, huruvida och på hvad sätt beskattningen skulle kunna komma i fråga, förnämligast på det att Lappmarkens innevånare kunde komma i åtnjutande af de rättigheter, som gälla för

landets öfriga innevånare, dels af kommunal natur, dels af statsrättslig. Frågan har en större betydelse än man i första ögonkastet skulle kunna tycka; det upplyses i betänkandet att de skattskyldige hemmanen i Lappmarken uppgå till 340 hela mantal, och med kännedom om den areal, sem tillägges hvarje kommun i Norrbotten och Westerbotten, så utgör arealen af de områden, hvilka ej äro underkastade de för det öfriga landet gällande beskattningsgrunder och hvilkas innevånare ej få taga del i riksdagsmannavalen, något mer än 1½ gånger Blekinge och 1½ gång Gotland, med en befolkning af omkring 30,000 människor; men ej nog dermed. Dessutom förefinnas 700 kronotorp och nybyggen, hvilka tid efter annan få sig hemmantal åsatta. Här är således fråga om en ganska stor del af vårt land, och om befolkningen der nu ock ej uppgår till mer än 30,000, så får man likväl beakta att det ej är någon del af vårt land, der folkökningen är så stark som i dessa trakter. Vill man således ej att en stor del af landet skall förblifva i en dylik undantagsställning måste man i tid se till att någonting här blir gjort för den utredning och förberedning, som af en behöflig ändring påkallas; Det är detta som, enligt min tanke, afses med motionen och Utskottets förslag till skrifvelse. Jag anser därför det vara allt skäl att en sådan skrifvelse afgår, men då här väckts förslag om förändrad lydelse, förenar jag mig med dem, som yrka återremiss.

Herr Häggström: Den förste talaren började sitt anförande med den anmärkning "att ingen af Utskottets ledamöter reserverat sig emot Utskottets beslut, som tillstyrkte införandet af en skatt, hvarifrån Lappmarkens innevånare förr varit befriade. Då jag inom Utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga, ber jag att få erinra, det Utskottet ej beslutat annat än att tillstyrka det en skrifvelse måtte afgå till Kongl. Maj:t för vinnande af vidare utredning i frågan och förberedande åtgärders vidtagande om bevillingstaxering bör införas i Lappmarken. Utskottet ansåg att Kongl. Maj:t bäst skulle kunna bedöma dessa frågor, äfvensom att det af motionären framställda förslag hade rättvisa och billighet för sig. Vi se af motionen att det redan finnes 340 hela mantal skattskyldiga hemman, som till största delen böra vara kronoskattehemman, ifall författningarne om skatteomföring blifvit iakttagna, och dessutom 700 nybyggen samt en befolkning af omkring 30,000 personer, och då är det ju helt naturligt att dessa innevånare böra komma i likställighet med alla öfriga inom landet. Det är visserligen sannt, att de hafva rättighet deltaga i landsting äfvensom i val af ledamöter till Första Kammaren, men de hafva äfven känt behof att få taga del i val till Andra Kammaren. Detta visas bäst deraf, att Lappmarkens representanter väckt motion derom vid Westerbottens landsting, men landstinget kunde icke göra något derät, då förslaget var stridande emot 14 § i Riksdags-ordningen. Afseende bör ock fästas vid de framställningar derom, så väl som om kommunallagarnes snara tillämpning inom Westerbottens Lappmark, som blifvit gjorda. Om dessa framställningar ej alltid varit officiela, så hafva de dock skett till

till motionären, som är landshöfding i detta län, vid de möten och sammanträden rörande ortens angelägenheter, han har hållit, och innevånarna hafva trott att han skulle kunna bereda framgång åt deras önsknings härvidlag. Det gamla lappmarksreglementet, som här har blifvit omtaladt, är så gammalt att det väl torde tåla någon modifikation och ej numera lägga några hinder i vägen. Chefen för civildepartementet behagade nämna, att gränslinien nu vore uppgången mellan fjelllandet och kulturlandet; ofvanför denna gräns ligger den egentliga Lappmarken, och nedanför är landet tjenligt för odling och torde inom ganska kort tid kunna införlivas med kustlandet. Då jag för min del ansett att hemmansegarne inom Lappmarken böra komma i åtnjutande af samma förmåner och rättigheter, som hemmansegarne i nedra eller kustlandet, så har jag äfven ansett det vara lämpligt att denna skrifvelse komme att afgå till Kongl. Maj:t, men jag vill dock ej motsätta mig återremiss, då derigenom ett bättre förslag till skrifvelse kan åstadkommas.

Friherre af Ugglas: Lämpligheten af att en skrifvelse afgår till Kongl. Maj:t har blifvit så fullständigt ådagalagd, att jag ej vill missbruka Kammarens tid med att nu ingå i pröfning af sjelfva saken, utan det är endast för att, i egenskap af ledamot i Bevillnings-Utskottet, förklara, att jag ej har något emot en återremiss, som jag har begärt ordet; jag vågar dock påstå att det skrifvelseförslag, som af Bevillnings-Utskottet framlagts, i sjelfva verket innefattar detsamma som af åtskilliga talare blifvit föreslaget; ty detta förslag innefattar ju hufvudsakligen, att Riksdagen skulle anhålla det Kongl. Maj:t täcktes låta vidtaga den utredning, som erfordras för att bevillningstaxering må i Norr- och Westerbottens läns lappmarker kunna införas, och skulle vid denna utredning det befinnas att hinder häremot möta, så läser Kongl. Maj:t icke underlåta att sådant för Riksdagen tillkännagifva. Emellertid erkänner jag gerna att den form för skrifvelsen, som föreslagits af chefen för Civildepartementet, är försigtigare än Utskottets och i flera afseenden eger företräde, hvarföre jag ock gerna instämmer i deras yrkande, som begära återremiss.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels återremiss af det förevarande betänkandet och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till betänkandet, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 20 och 22 sistlidne Mars bordlagda memorial N:o 18, i anledning af Första Kammarens återremiss af 1:sta punkten i Utskottets utlåtande N:o 11, rörande förvaltningen af omyndigs egendom.

Herr Caspersson: Då detta ärende förra gången förevar, var jag bland dem som yrkade detsamma återförvisning, emedan jag fruktade att formen af förklaring, som Utskottet gifvit sin framställning, skulle kunna lägga hinder i vägen för att densamma af Kongl. Maj:t skulle godkännas, helst om åsigten inom Högsta domstolen vore den, som jag hört af flere lagkunnige män, den nemligen att hvad som härmed åsyftades redan skulle ligga i nu gällande författningar, och Kongl. Maj:t således endast skulle säga att någon förklaring ej behöfdes; jag hade äfven önskat att få fullständigare utredt, huru det skall förhållas med kommunikation äfvensom om sättet för besvärshänvisning. Möjligheten att få en ändring i denna syftning är emellertid nu afskuren, och Kammaren måste antingen bifalla eller afslå. Då emellertid de principer, på hvilka Lag-Utskottet grundar sin framställning, öfverensstämma med mina åsikter helt och hållet, och jag tror att det är af ganska stor vikt att snart komma till beslut, så får jag hemställa, att Kammaren ville bifalla Utskottets förslag oförändradt, heldre än att, genom afslag å detsamma, lemna en i sig sjelf önskvärd lagstiftningsåtgärd åt en osäker framtid.

Grefve Mörner, Oscar: Då så kort tid har förflutit sedan den debatt egde rum då detta ärende blef återremitteradt, torde det icke vara nödigt att nu återupprepa alla de skäl, som jag då tog mig friheten att framdraga för afslag å Utskottets hemställan. Jag kan ej finna annat än att densamma väl stöder sig på en viss välmening att vilja trygga omyndigs rätt, men den torde dock vara temligen obillig i fråga om den rätt som förmyndare bör ega. Här skulle genom det väckta förslaget införas att en person skulle kunna ohörd skiljas från ett uppdrag? Hvarföre har han fått detta uppdrag? Ej endast och allenast därför att han var slägt med den person för hvilken han blef förmyndare, ty om en släktning är olämplig får han ej nämnas; utan, emedan man skattade honom värd allmänt förtroende, ansåg man att han kunde till förmyndare nämnas.

Hvad händer nu? Jo, på måhända falska grunder eller på uppgift om händelser, som kunna vara i hög grad obestyrkta, blifva dessa personer skiljda från sin befattning och nära nog stämplade som icke förtjenta af allmänt förtroende; de dömas visserligen ej medborgerligt förtroende förlustige, men rätten gör ändå något ditåt. Att vara förmyndare är sannerligen ej alltid så roligt, utan blir man ofta tvingad dertill, och att då ej ens få tillgodonjuta det skydd som alla andra hafva rätt till, att icke dömas ohörda, är bra hårdt. Men, säger man, det är för den omyndiges bästa. Jag minnes ganska väl hvad som sades af en talare på vestgötabanken, som nu ej är här närvarande, att under tiden skulle annars den omyndiges egendom kunna hinna att blifva förstörd; men jag ber att få erinra att detta ej förekommes på det föreslagna sättet, ty om förmyndaren också afsattes, men är en oredlig man, så vägrar han att göra rätt för sig, och då torde med utkräfvandet af förmyndaremedlen ej kunna gå fortare än att förskingring allt för väl kan ega rum. Jag kan ej tro, att någon landshöfding skulle tillåta sig bevilja tillstånd till

qvarstad på så outredda och till beloppet obestyrkta fordringar som en ny, af rätten sålunda plötsligt tillsatt förmyndare skulle kunna uppgifva; åtminstone har jag ej så uppfattat Utsöknings-balken och de der bestämda fall då en landshöfding får belägga med qvarstad. Det goda man vinner genom orättvisor gagnar sällan, och strider ett sådant sätt att gå tillväga mot de grundsatser som vid lagstiftning böra iakttagas, och då frågas om man bör antaga något, som krossar de enklaste rättsprinciper under fötterna och, sålunda fördömligt i och för sig sjelf, ändå ej medför de åsyftade förmånerna. Jag för min del reserverar mig mot det goda som man möjligen på sådan väg skulle vinna. Detta hvad första momentet beträffar; det sednare momentet torde blifva bemött af den talare, som nyss begärde ordet; jag minnes hvad han förut yttrat i frågan och förmodar att han står fast vid den åsigt han då hade. Han bevisade då det otjenliga i att en myndig person skulle sättas under förmynderskap, äfven han alldeles ohörd, men som jag anser att denna sak äfven nu af honom blir utredd, anser jag mig kunna bespara Kammaren mitt anförande i denna del och inskränker mig till att yrka afslag å hela detta förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Enligt min tanke är det obestriddigt, att det förslag, hvarmed Lag-Utskottet här framkommit, har sin grund i välmening, men jag tror icke, att denna välmening skulle komma att medföra åsyftad verkan derest förslaget antages. Anledningen till detsamma har man hemtat derifrån, att häradsrätterna i allmänhet tillämpat nu gällande lag annorlunda än en och annan hofrätt. Att därför vilja ändra lagen, torde väl här vara lika litet af nöden, som i många andra fall, der domarne hafva olika åsikter.

Jag vill tillåta mig att något litet granska det förslag, hvarmed Lag-Utskottet framkommit. I första punkten säger Utskottet, att nu gällande lag "bör så förstås, att rätten må ega att genast skilja förmyndaren från förmynderskapet, äfven utan hans hörande, *derest genom uppskof för sådant ändamål den omyndiges rätt och bästa skulle äfventyras*". Men hvem skall pröfva om sådant äfventyr verkligen är förhanden? — och derförutan är domstolen icke berättigad att på sådant sätt förfara. Förmyndaren, som utan sitt hörande blifvit skiljd från förmynderskapet, säger naturligtvis, att den omyndiges rätt och bästa icke äfventyras, och ställer sig icke beslutet till efterrättelse. Hvem skall då afgöra om han i denna sin uppfattning har rätt eller icke? Är det landshöfdingen, hos hvilken handräckning kanske begäres, eller är det hofrätten, till hvilken ärendet hänskjutes, till äfventyrs genom besvär. Hvilken myndighet det än må tillkomma att härom yttra sig, så läser förrän beslut om denna fråga blifvit meddeladt, utslaget icke komma att bringas till verkställighet. Jag tror således, att man, långt ifrån att genom det nya stadgandet bereda en tidsvinst, endast gör en onödig tidsförlust. Detta i afseende på den första punkten.

Hvad den andra angår, så finner jag den ändå betänkligare. Der säger Lag-Utskottet: "Beslut, hvarigenom omyndig person under för-

myndare ställes, skall, ändå klagan deröfver föres, till efterrättelse lända“. Att han skall höras föreskrifves icke. Han kan genom ett blott förklarande af en häradsrätt eller rådhusrätt skiljas ej blott från skötandet af sin egendom, utan äfven från utöfningen af sådana medborgerliga rättigheter, för hvilkas tillgodonjutande myndighet utgör ett oefftergiftigt villkor. En misshäglig person skulle således af en häradshöfding kunna skiljas både från denna Kammare och från Andra Kammaren. Vidare säges: “att beslutet skall lända till efterrättelse, intill dess det genom *laga kraft* egande utslag af högre rätt ändradt varder“. Underrätten skulle således vara mäktigare än hofrätten, derest densamma ansåge häradsrättens utslag såsom olagligt böra upphävas, och den omyndig förklarade icke åter få tillträda förvaltningen af sin egendom eller inträda i utöfningen af fulla medborgerliga rättigheter, förrän häradsrättens utslag blifvit af Kongl. Maj:t undanröjdt.

En lag, som kan leda till sådana anomalier, kan, enligt min tanke, icke vara rättvis, hvarföre jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr von Koch: Denna sak har, på sätt en föregående talare yttrat, blifvit så pass vidlyftigt diskuterad, då den förra gången förevar, att det synes mig obehagligt, att nu så snart efteråt upprepa detsamma som då sades. Jag skulle icke heller hafva gjort det, om icke åtskillige af de ärade talare, som förfäktat den åsigt, som är motsatt till min, här upprepat åtskilliga af sina argumenter.

Vi äro i dag i en sämre belägenhet än förra gången då frågan förevar och återremitterades. Jag hade hoppats att denna återremiss skulle gifvit Lag-Utskottet anledning att afhjelpa en oegentlighet, som förekommer i det sednare momentet af denna punkt. Nu är det omöjligt att få en sådan ändring vid denna riksdag, då man icke ånyo kan återremittera betänkandet. Jag syftar på de i sednare momentet förekommande orden: “genom laga kraft egande utslag“. Det är onekligen icke rätt, att dessa orden stå der, ty en underrätts beslut bör väl icke i något fall få tillämpas längre än till dess öfverrätten utlåtit sig. Detta fel kan emellertid lätt hjälpas genom att endast utesluta dessa ord.

I sjelfva saken vidblifver jag min åsigt, att det är nödigt att, i fall man vill bevara den omyndiges rätt, låta ett sådant utslag som detta genast gå i verkställighet. Jag har sedan förra diskussionen ytterligare gjort mig underrättad, huru detta stadgande i allmänhet tillämpas; och jag har dervid inhämtat, att nästan alla våra landtdomare göra så, att, när det är “*periculum in mora*“, så förordna de genast en ny förmyndare. I hofrätterna lära dylika beslut någon gång blifvit ändrade. Det har här yttrats, att hofrätternas åsigt skulle gjort sig gällande i Högsta domstolen. Jag har hört motsatsen, nemligen att Högsta domstolen ändrat hofrättens beslut och fastställt häradsrättens. Måhända kan någon annan af Kammarens ledamöter härom lemna säkrare upplysning. I alla händelser är det efter mitt tycke häradsrätterna som göra rätt. Ehuru jag tror, att 1:sta mom. kunnat vara något bättre redigeradt, så tror jag likväl,

i synnerhet när man hör de olika tankarne mellan herrar jurister, att det vore godt, om vi nu kunde få saken på det klara, heldre än att låta den förfalla, hvarföre jag tager mig friheten att tillstyrka bifall till första delen af denna punkt. Äfven om den skulle afslås, så tror jag i alla fall, att underdomarne, då de fått Lag-Utskottets majoritet och *en* Kammare på sin sida, skola vidblifva sin åsigt; och icke lära de kunna pliktfällas, om de tyda lagen så, som den här föreslagna förklaringen. Men, kan man säga, då behöfves ju icke denna förklaring. Jo, olyckan är, att underrätternas beslut ändras i hofrätterna och att således de omyndiges rätt icke så bevaras, som jag skulle önska, och kanske också att en och annan underdomare, i synnerhet bland de yngre, låter skrämma sig, då han får höra att den motsatta åsigten omfattas af en och annan mäktig hofrättsledamot.

I afseende på andra delen af denna punkt, tror jag att den blir riktig, endast man utesluter orden: "genom laga kraft egande utslag". Och får jag med denna förändring yrka bifall till Utskottets betänkande i denna del.

Herr von Gegerfelt: Då frågan förra gången förevar, tog jag mig friheten att yrka afslag, på den grund att frågan om förmyndareväsendets ordnande redan är beroende på Kongl. Maj:ts pröfning, till följd af en Riksdagens skrifvelse, och hittills utan undantag den riktiga praxis blifvit följd, att Riksdagen afbidat den åtgärd, som Kongl. Maj:t kunde finna för godt att vidtaga. Jag anser att man i detta fall bör göra på samma sätt, helst man icke kunnat åstadkomma något bättre, såsom interimslagstiftning, än hvad detta betänkande innehåller. Jag tog mig då också friheten att visa fel i det nu gjorda förslaget. En del af dessa hafva nu åter blifvit framhållna, och jag vill blott erinra derom, att i första punkten saknas all föreskrift, huru klagan skall föras, enär fatalietiden i dylika mål räknas enligt gällande lag från beslutets datum, men detta stadgande icke kan vara hänförligt till den som dömes, utan att hafva blifvit hörd. Ehuru det understundom kan vara skäl att låta ett dylikt beslut gå i verkställighet, så är detta dock ej alltid fallet, och såväl utsökningskomitén som lagberedningen gör på första domstolens pröfning beroende om beslutet skall gå i verkställighet eller ej; längre synes man mig icke kunna gå i detta hänseende. Dessutom föreslås att beslutet skall gå i verkställighet, äfven då skäl dertill icke förefinnes, såsom då en vederhäftig person söker entledigande från ett förmynderskap och en annan förordnas.

Huruvida underrätterna eller hofrätterna hafva rätt i den praxis de följa, vill jag icke här inlåta mig i pröfning om. Det är dock en allmän regel att ingen må dömas ohördan, då det gäller att beröfvas en rättighet; och lagen kallar det för en rättighet att innehafva förmynderskap, såsom då det i 20 Kap. 2 § Arfda-balken heter: "dör fader, hafve då moder *rätt* att förestå sina barn och deras gods" etc. Då man dömer en person från ett förmynderskap, dömer man således öfver något som lagen anser såsom en hans rättighet.

Emellertid är det ej något tvifvel, att förslaget i sitt närvarande skick icke kan genomgå Högsta domstolens pröfning eller af Kongl.

Maj:t sanktioneras, derom vore vi ju ense, då frågan förra gången förevar och till Utskottet återremitterades. I alla händelser är det icke troligt, att Kongl. Maj:t företager denna fråga till särskild pröfning, oberoende af den, som redan är till Kongl. Maj:t hänskjuten. Och denna diskussion är i alla händelser icke förlorad med afseende å den proposition, som från Kongl. Maj:t är att förvänta. Jag yrkar afslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att, som den förevarande punktens tvänne delar gjorts till föremål för särskilda yrkanden, delning af propositionen komme att ega rum; och hade, hvad först beträffade Utskottets förslag till lagförklaring, dels bifall till detsamma och dels afslag derå blifvit yrkadt.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets förslag i förevarande del, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Sedan Herr Grefven och Talmannen vidare yttrat, att hvad åter angick Utskottets i punktens sednare del afgifna författningsförslag, följande yrkanden hade framställts, nemligen dels att detsamma skulle bifallas; dels af Herr von Koch, att förslaget måtte antagas med uteslutande af orden: *genom laga kraft egande utslag*; och dels att samma förslag skulle afslås; gjordes först proposition på bifall till förslaget oförändradt, hvarvid svarades nej, sedermera proposition på detsammans antagande med ofvansagda ändring, hvartill äfvenledes svarades nej, och slutligen proposition på afslag derå, hvilken proposition med ja besvarades.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 20 och 22 sistlidne Mars bordlagda betänkande N:o 2, angående vilkoren för försäljning, till förtäring på stället, af vin, öl, kaffe m. m.

Herr von Koch: Såsom Herrarne behagade finna, förekommer i slutet af detta betänkande ett groft tryckfel, det står nemligen: "Kongl. Maj:t lär finna sig oförhindrad att bestämma den lämpligaste formen för ärendets behandling *inom Kamrvarne*, i stället för *inom kommunerna*; och anhåller jag, att detta tryckfel må varda rättadt.

Hvad sjelfva saken angår, får jag anhålla om bifall till Utskottets hemställan och dervid tillika upplysa, att, ehuru Utskottet ansåg det af denna Kammar vid förra riksdagen fattade beslut vara bättre än det föreliggande från Andra Kammarne, och hvilket hufvudsakligen skiljer sig från det förra deri, att pröfningen af dylika ansökningar lemnats till kommunalnämnden, i stället för till kommunalstämman, så har Utskottet dock trots det vara bättre att biträda Andra

Kammarens framställning, då ju Kongl. Maj:t, som ensam utöfvar den ekonomiska lagstiftningen, är oförhindrad att i sista hand bestämma, till hvilkendera af dessa begge kommunala auktoriteter pröfningen af dylika ärenden bör öfverlemnas. Jag yrkar bifall till betänkandet.

Herr Stråle: Utskottet har här upplyst, hvad äfven den föregående talaren erinrat, att denna Kammare vid förra riksdagen beslutat en hemställan till Kongl. Maj:t, att ifrågavarande författning skulle ändras i den syftning, att rätt till försäljning af dessa varor skulle meddelas af *kommunalstämma* eller magistrat, men att denna åsigt icke delades af Andra Kammaren utan frågan förföll; och att vid innevarande riksdag Andra Kammaren beslutat en hemställan till Kongl. Maj:t om den förändring i författningen, att tillstånd uti ifrågavarande hänseende skulle meddelas af *kommunalnämnden*. För fullständighetens skull bör dock tillika upplysas, att Kamrarne angående andra delar af författningen 1871, förenade sig om en hemställan till Kongl. Maj:t och det med den påföljd, att Kongl. Maj:t den 22 Augusti nämnda år utfärdade en ny författning, innehållande flera ändringar i den förutvarande.

Då nu meningarne visat sig så pass delade inom Riksdagen, och författningen så nyligen varit underkastad revision, synes det mig att ensamt på denna grund giltig anledning saknas att ånyo besvära Kongl. Maj:t.

Men oberoende af dessa formela grunder, finnes det i sak tillräckligt skäl att afslå betänkandet.

Gällande författning utgår från den, efter min tanke fullt riktiga grundsats, att oförvitliga personer må ega att utöfva denna i sig sjelf oskyldiga och till sjelfförsörjning sig väl lämpande handtering, endast med vilkor att de skola anmäla sådant hos kommunalnämndens ordförande och länsmanen i orten samt i stad hos Magistraten med uppgift på stället der rörelsen bedrifves. Att missbruk understundom inträffa i detta fall såsom i andra är naturligt. Men författningen anvisar sättet, hvarpå sådant skall stäffas, nemligen i 3 §, som, bland annat, gifver Konungens befallninghafvande äfvensom kommunalnämnd eller Magistrat rättighet att, om, oaktadt gjord erinran, ordningar eller osedlighet å dylikt försäljningsställe ega rum, förbjuda rörelsens fortsatta bedrifvande. Detta är ett polisstadgande, der den vanliga rättegångsordningen icke skall tillämpas, utan der, efter min tanke, en högst betydlig makt blifvit lagd i kommunalstyrelsens och polismyndighetens händer, att kunna indraga en försäljningsrättighet, och deri tror jag ligger ett tillräckligt korrektiv emot missbruk. Jag tillåter mig fråga de Herrar, som ifrå för denna förändring, om de kunna uppgifva något enda fall, der man sökt att tillämpa denna 3 § och den visat sig vanmäktig. Jag känner icke ett enda sådant fall, och betviflar, att något sådant finnes. Kan det nu icke visas, att korrektivet varit otillräckligt, så bör man väl icke heller söka tillvägbringa lagförändring derför att gällande lagbud icke tillämpas. Man invänder, att kommunalmännen i allmänhet icke vilja uppträda såsom angifvare och att kronobetjeningen vanligen icke anställer

åtal, utan att hafva fått någon angifvelse. Men i sådant fall skulle ju äfven det nya lagbudet blifva vanmäktigt. Ja, det vore icke omöjligt att lagbudet blefve ändå mera vanmäktigt än det nuvarande lärer vara, der man nemligen icke tillämpar lagen. Jag får upplysa, att hos mig blifvit helt nyligen anmaldt, att inom Stockholms län flera åtal blifvit vid domstol anställda emot personer som utan anmälan börjat försäljning af öl och dricka; och dock inskränker sig lagen att fordra endast anmälan. Skulle nu det föreslagna stadgandet blifva lag, så att det fordrades tillståndsresolution af kommunalnämnden och stadgandet inom en och annan kommun tillämpades restriktivt eller kanske till och med godtyckligt, ty det är icke omöjligt, blefve allt frestelser till lagbrott större än förut, särdeles om i närbelägna kommuner de friare åsigtger jag delar gjorde sig gällande.

Beifrade man nu icke heller förseelsen, hvad hade man då vunnit? Jo, såsom säker följd af förändringen tror jag man kan antaga att stadgandet inom de särskilda kommunerna komme att tillämpas på väsendtligt olika sätt, i somliga mera liberalt, i andra mera restriktivt.

Må det derföre först ådagaläggas, hvad jag betviflar kan ske, att det nuvarande korrektivet är vanmäktigt emot missbruket, innan man vill införa ett nytt stadgande; och blir en förändring nödig, lärer man få lof att taga steget fullt ut och öfverlemna pröfningsrätten, icke till kommunalnämnden eller kommunalstämman, utan, såsom nu är stadgadt angående försäljning af vin, till Konungens befallningshafvande. Jag anhåller om afslag å Utskottets hemställan.

Herr Faxe: Jag är hufvudsakligen förekommen af den föregående talaren. Hvad som synes mig mest motbjudande och mindre värdigt är, att Riksdagen så här tätt efter hvartannat skulle komma med begäran om ändringar i samma författning. Jag tror, att, när Riksdagen önskar sådana, så bör den anmäla hvad den önskar på en gång och icke så här staccato. Detta är hufvudmotivet för mig att ej bifalla denna förändring.

Dessutom kan jag icke neka att, då kommunalnämnden redan har rättighet att inhibera en dylik försäljning, så har den samma makt, som den nu skulle få genom rättigheten att neka inrättande af sådan. Härtill kommer äfven en annan omständighet, nemligen att all föreskrift saknas, huru klagomål skall föras öfver kommunalnämndens beslut. Hade det varit kommunalstämman, som fått detta uppdrag, då hade man vetat hur det skulle tillgå, men nu vet man det icke.

Jag kan derföre icke annat än yrka afslag.

Herr Hallin: Lika litet nu som förlidet år kan jag finna den ifrågavarande förändringen uti denna förordning vara behöfzig, ändamålsenlig eller till målet ledande.

Att den icke är behöfzig, har af den föregående talaren blifvit framhållet, och jag instämmer deri fullkomligt med honom. Det finnes nemligen redan i gällande författning tillräckliga korrektiv för att förekomma missbruk; och då icke ådagalagdt blifvit, att dessa korrek-

tiv varit otillräckliga, kan jag, då jag ser saken ur denna synpunkt, icke finna skäl till ändring vara för handen.

Att ändringen icke heller är *ändamålsenlig*, synes mig alldeles klart derutaf, att den näringsfrihet, som man nu vill inskränka, rör en näring, som i sig själf är oskyldig och af nytta. Att vid sådant förhållande, endast derföre att denna frihet understundom kan missbrukas, vidtagna restriktiva åtgärder förefaller mig vara mindre välbetänkt. Man har sökt åstadkomma stadganden för att förekomma dessa missbruk, men man har icke deri lyckats. Svårigheten att finna sådana preventiva stadganden bestyrkes deraf, att man ständigt söker efter nya; och jag kan icke inse hvar detta sökande skall sluta. Man talar om missbruk vid försäljning af öl och porter, men man glömmet att författningen gäller äfven thé och kaffe och dessutom står der i betänkanDET orden *med mera*, som bäst visar att man icke vet hvar gränsen vidtager. Slutligen kanske man icke ens får sälja socker och vatten! Betänkligt är också, efter hvad mig synes, från en annan synpunkt, att inskränka denna näring. då man i alla fall måste medgifva, att författningen i viss grad gäller födoämnen, som ingå i befolkningens behof och som icke kunna undvaras.

Slutligen tror jag icke heller att den föreslagna förändringen skulle leda till det dermed *åsyftade mål*. Antingen skulle man nemligen inskränka dessa försäljningsställens antal så mycket som möjligt under förutsättning att härigenom en förbättring skulle uppkomma, men i sådant fall blefve på dessa ställen mycket större folksamlingar och i följd deraf äfven mera oordning, eller också skulle man helt och hållet borttaga ölförsäljningarne, men följderna deraf skulle blifva lika betänkliga, då man nemligen derigenom skulle föröka lönkrögeriet, så att sådana ölstugor skulle uppstå i hvarje hörn.

För öfrigt finner jag äfven ett skäl till afslag deruti, att Riksdagen så nyligen som förlidet år afåtit en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om ändring i författningen och att med anledning deraf en Kongl. kungörelse för ej längesedan utfärdats.

På alla dessa grunder hemställer jag om afslag å Utskottets förslag.

Herr von Koch: Det var mig icke oväntadt, att de af mine Herrar kamrater i denna Kammares Tillfälliga Utskott vid förra riksdagen, Herrar Stråle och Hallin, hvilka då i Utskottet voro af olika tanke med mig och bestredo det beslut, som sedermera blef denna Kammares, äfven nu skulle uppträda emot detta förslag. Hvad den första invändningen beträffar, som är den, att, då en ändring i denna författning skett så nyligen som i Augusti månad förlidet år, det derföre vore olämpligt att komma fram med ett nytt ändringsförslag, så skall jag taga mig friheten något närmare belysa under hvilka omständigheter ändringsförslaget då tillkom. Första Kammarens Tillfälliga Utskott vid förra riksdagen hade sammanträde med ett af Andra Kammarens Tillfälliga Utskott, dit dylika motioner då hade blifvit remitterade och majoriteten i Tillfälliga Utskottet för dagen öfverenskom med Andra Kammarens Tillfälliga Utskott om ett

lika beskaffadt förslag, som det, hvilket af Första Kammaren blef bifallet. Genom den tillfälligheten att vi icke med detsamma justerade beslutet och att Friherre Raab sedermera insjuknade, inträffade, att majoriteten ändrades, hvilket också af Herr Friherre Raab tillkännagafs uti en reservation till Tillfälliga Utskottets betänkande N:o 1 vid förra riksdagen. Vid förra riksdagen fanns det sålunda majoritet i saken i Första Kammarens Tillfälliga Utskott och jag tror enhällighet i Andra Kammarens Tillfälliga Utskott. Efter de upplysningar jag fått från Andra Kammaren, ansågs det så säkert att frågan icke i Andra Kammaren skulle möta något motstånd, att Utskottets ordförande, Häradshöfding Åstrand, icke ansåg sig behöfva gå upp i det plenum då frågan förekom, och flera af dem som varmt intresserade sig för saken, brydde sig heller icke om att gå upp, emedan de trodde att betänkandet skulle bifallas. Så blef dock icke förhållandet af vissa anledningar, om hvilka jag dock icke närmare skall upplysa, men jag vill dock nämna, att tre af Andra Kammarens mest inflytelserika ledamöter satte sig emot förslaget samt lyckades få detsamma förkastadt, dock icke med större majoritet än 65 röster mot 56. Vid denna riksdag har motion i ämnet ånyo blifvit väckt, men endast inom Andra Kammaren, som hänvisat densamma till ett Tillfälligt Utskott, hvilket tillstyrkt motionen. Detta tillstyrkande har i Andra Kammaren blifvit bifallet med en majoritet ungefär dubbelt så stor som minoriteten. Således har äfven Första Kammaren vid förra riksdagen och en stor majoritet i Andra Kammaren vid denna riksdag yttrat sig för saken.

Den särskilda omständigheten inträffade också vid förra riksdagen inom Utskottet, att alla personer, som voro bosatta på landet, (med blott ett enda undantag) yttrade sig för det föreslagna stadgandet. Talet om att förändringen icke skulle behöfvas tror jag i allmänhet endast härleda sig från dem, som äro bosatta i städer. Det synes mig obilligt att icke vilja unna landet hvad det behöfver, enär representanterna för landet väl bäst känna till förhållandet och behöfvet der.

Det har blifvit yttradt af den värde talaren på Stockholms läns bank, att författningen så nyligen blifvit underkastad revision, att det nu icke vore lämpligt att vidtaga ändringar. Ja, en revision skedde då, och ändring har blifvit beslutad, men endast i det hänseende, som förra riksdagen tillvann sig Andra Kammarens majoritet. Det var ett förslag, för hvilket den ledamoten var synnerligen intresserad och hvarför man i allmänhet var intresserad; men frågan gällde då icke så mycket att skydda hvarken bränvinsbrännarens, bryggarens eller lönkrögarens intressen. Hvad Riksdagen då begärde biföll Kongl. Maj:t, och att han icke gjorde någon annan ändring än Riksdagen begärt, kan man väl icke undra på, då saken icke vann *Riksdagens* bifall. Men då jag hoppas, att Riksdagen icke nu skall göra om hvad den då gjorde, utan att den med en betydande majoritet skall bifalla saken, så tviflar jag icke på att den åsyftade förändringen nu skall gå igenom.

Bland annat har här blifvit yttradt, att författningen skulle innehålla vilkoren för försäljning af vin, öl, kaffe *med mera*. I författ-

ningen finnes likväl icke orden *med mera*, utan det heter der "*andra spirituösa drycker*". Hvad detta uttryck beträffar, så har man tillämpat det i hufvudstaden, utan att man funnit det så otydligt, och jag har icke hört att man icke här får sälja *socker och vatten*.

Vidare har här blifvit sagdt att den nuvarande författningens föreskrifter skulle vara aldeles tillräckliga. Jag vågar bestrida det och jag skall söka anföra skäl därför. Orsaken ligger efter min åsigt deri, att man icke gerna vill uppträda såsom angifvare mot medlemmar af samma kommun, och man önskar därför att i detta hänseende likasom i fråga om bränvinsförsäljning Riksdagen må vidtaga några *preventiva* åtgärder. Mig, som gjort så mycket som någon annan för näringsfrihetens införande, skall man förgäfvos söka förmå att yrka frihet för *krognäring* därför att jag i allmänhet yrkar på näringsfrihet. Om jag i detta fall icke vill medgifva frihet, så är det därför, att jag tror att man gagnar allmänheten, om man gör någon inskränkning, då det gäller försäljning af rusgifvande drycker. Man säger att inga missbruk med rusdrycker sker på sådana ställen, men jag vet likväl, att i den provins som jag tillhör, der det finnes en mängd både lagliga krogar och lönkrogar, man på dessa ölställen kommer fram med en flaska och håller derutur uti öl och kaffe. Jag har sjelf sett en person komma rusig in i socknestugan på en kyrkostämma, och det var temligen säkert känt att han fått ruset på en ölkrog.

Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten uppå att tillfälliga Utskottet förra året anförde, huruledes af Kongl. Maj:ts tjugofem befallningshafvande icke mindre än aderton (och deribland den då varande landshöfdingen i Stockholms län, som var synnerligt nitisk i detta afseende och som, om också hans efterträdare sökt träda i hans fotspår, likväl deruti öfverträffade honom) före tillkomsten af 1866 års författning vitsordade, och några till och med synnerligen starkt betonade nödvändigheten af att inom deras län försäljning af sådana varor till förtäring på stället icke måtte någon tillåtas *utan* föregående erhållet *tillstånd*. Det upplystes då också, att från flera af de sju Konungens befallningshafvande, som icke tillstyrkt detta, hade sedan inkommit begäran om ändring i författningen. Förr har man icke varit så rädd för att begära ändringar i nya lagar och den aktade ledamoten på Stockholms länsbanken var förra året icke så rädd för att begära sådana ändringar som *han* tyckte om.

Utän att ingå i några vidare detaljer vill jag blott tillägga, att det är mycket svårt att åstadkomma bevisning om missbruk af dylika försäljningsrättigheter, då man icke gerna får fram sådana vittnen, som sjelfva äro intresserade af att få rusdrycker. Då emellertid så stor majoritet af landtbefolkningen varit för inskränknigen, hoppas jag att de som bo i städer, hvilka icke hafva någon olägenhet af ölkrogarne på landet, icke skola missunna oss denna förändring. Såsom ett bevis på till huru stort antal dessa ölkrogar förekomma, vill jag nämna att inom den trakt, der jag bor, finnes på en kyrkväg af sex fjerdingsvägs längd icke mindre än sju ölkrogar; och inom en socken här i Stockholm län, der jag har en egendom, har jag fyra ölkrogar inom en och en half fjerdingsväg, af hvilka en är starkt

misstänkt för bränvinsutskänkning, fastän det icke lyckats att derom åstadkomma fullständig bevisning. Den, som något längre varit med, vet hur svårt det är att åstadkomma bevisning i dylika saker. Det är därför man har måst göra det beklagliga undantaget att till och med de som köpt varorna få vittna.

Jag tror att jag icke längre behöfver upptaga Kammarens tid, då Kammaren så nyligen fattat beslut i öfverensstämmelse med det nu framlagda förslaget, hvarå jag anhåller om bifall.

Grefve Mörner, Oscar: Såsom en anmärkning mot Utskottets förslag har jag hört anföras, att, då en förändring så nyligen blifvit vidtagen, det icke vore lämpligt att nu åter begära några ändringar i denna förordning. Men huru är det väl? Begär man väl lagförändringar förr än man kommit till insigt om att de behöfvas? Då förslag till ändringar framställas, kan det ofta hända, (helst i administrativa förordningar sådana som denna) att behovet af en viss förändring icke varit så känbar, att majoritet för densamma för tillfället icke kunnat vinnas, men att man deremot efter någon tid inser behovet och då begär förändringen. Denna förordning är väl icke af monumental beskaffenhet, och jag tror icke att Kongl. Maj:t skulle känna sig öfverraskad af en sådan begäran. Den förändring, som beslutades i fjol, var nyttig och ansågs då behöfelig. Den förändring som nu är å bane lyckades icke då gå igenom; men om den nu anses behöfelig, bör man väl också aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om densammas vidtagande och icke af något slags konsiderationer, för jag vet icke hvad, låta en oduglig lag fortfarande gälla. På det sättet kan icke jag uppfatta Riksdagens andel i lagstiftningen och ofvan anförda skäl kan jag således icke för min del gilla.

Här har blifvit sagdt, att en sådan förändring icke skulle behöfvas. Derpå svarar jag tvärtom, att den behöfves, ehuru jag såsom skäl för mitt påstående icke kan framlägga något annat bevis än min öfvertygelse och min erfarenhet. Hvad äro väl alla dessa ölkrogar som öfversvämma landet? Jo, till en stor del äro de nästen, som verka skadligt och i hög grad demoraliserande, dit allmänheten samlas icke endast för att dricka öl, utan för att der föröfva mångahanda andra saker, som strida mot sedligheten. Anser man det för ett intet? Kan man säga: *det bry vi oss icke om?* Deruti kan enhvar naturligtvis handla som han behagar och han kan till och med skratta åt den som vill hafva en ändring, men jag tror för min del icke att man bör tolerera dessa ölkrogar. Jag har erfarenhet nog från min hemtrakt. Der upptogs en grufva. De der anställde arbetarne voro väl aflönade. Kom så dit en ölförsäljare och började försälja sina varor, och hvar enda söndag var der ett förskräckligt väsen och ibland slagsmål.

Man påstår att författningens 3 §, hvari det lemnas kommunalnämnden rättighet att under vissa vilkor förbjuda rörelsens fortsatta bedrifvande, skulle utgöra ett tillräckligt korrektiv mot missbruk. Men det torde vara en sak, som är känd af litet hvar, att, ehuru beslutet skall genast gå i verkställighet, det dock skall underställas Konungens befallningshafvandes pröfning, och att det ofta nog händer att ett sådant

beslut blifver vräkt af Konungens befallningshafvande, i hvilket fall det gäller att åstadkomma bevisning om att missbruk verkligen skett, hvilken bevisning i allmänhet icke är lätt att åstadkomma. Och för öfrigt hvad sälja väl dessa personer? Jo färgade varor som kallas *icke spirituösa*, men hvilka äro så spirituösa, att, om motståndarne till denna förändring finge några glas deraf, så skulle de måhända komma i en sådan sinnesstämning, att de blefvo öfvertygade om att dryckerna verkligen äro spirituösa. Då det nu icke begäres något annat än att kommunalnämnden, hvilken det åligger att hålla tillsyn öfver ordningen inom kommunen, skulle få tillstånd att pröfva, om den som vill hålla ölkrog har ett sådant anseende, att han bör åtnjuta en sådan rättighet, förstår jag sannerligen icke huru man kan tala om något *våld*, ty illa vore det i sanning att tillåta någon att göra till förvärfskälla hvad som kan bereda andras undergång. Att kommunalnämnden skulle göra något, som lände till förtryck, kan jag icke tro med kännedom om den mildhet hvarmed denna myndighet i allmänhet plägar gå till väga. Snarare skulle jag vara böjd att tro att hela denna utväg endast blefve ett *palliativ*, som ingenting verkade. Emellertid vill jag hoppas att det kommer att göra något godt, ty om också i några socknar kommunalnämnden försummar att göra sin pligt, vill jag väl tro, att den i flertalet icke kommer att så göra. Då jag framför allt önskar stäffandet af de grofva missbruk af ölkrogarne; då icke något bättre förslag föreligger; och då ett uppskof skulle verka skadligt tillåter jag mig att lifligt förorda bifall till det af Utskottet framlagda förslag. Bättre hade det visserligen varit om ett beslut nu kunnat fattas i öfverensstämmelse med det som af Första Kammaren vid förra riksdagen blef beslutadt, men då detta icke låter sig göra, så anser jag det vara bättre att antaga det nu framlagda förslaget än alldeles intet; och därför anhåller jag om bifall till detta förslag.

Herr Widén: Då Första Kammaren redan förra året biföll ett förslag af samma innehåll som det hvilket nu af Tillfälliga Utskottet blifvit framställt, så hade jag förmodat att ett bifall till samma förslag utan svårighet skulle erhållas. Emellertid hafva flera af Kammarens ledamöter uppträdt emot det framlagda förslaget, och en af dessa, som yrkat afslag, har till Utskottet ställt den frågan, huruvida de myndigheter, som efter nu gällande förordning haft att vaka öfver ordningen å nu ifrågavarande försäljningsställen, försummat sin pligt i detta fall. På denna fråga kunna naturligtvis Utskottets ledamöter tryggt svara *nej*. Utskottets ledamöter hafva icke haft den ringaste anledning att tro, att en sådan kontroll icke blifvit utöfvad. Tvärtom känner Utskottet mycket väl, att Konungens befallningshafvande öfver allt med stor beredvillighet gått till mötes, när sådant kunnat behövas. Den ärade talaren synes mig med denna fråga vilja ställa ärendet i en *skef dager*. Det vill synas mig, som om han förmenat att Utskottet med sitt förslag haft för afsigt att uttala något slags misstroende mot myndigheterna. Det är för att uttryckligen förklara, att Utskottet icke haft någon sådan mening, som jag begärt ordet. Men oaktadt allt tillmötesgående från veder-

börande myndigheters sida, bör man likväl icke lemna oanmärkt, huru svårt det är för kommunerna att begagna sig af Konungens befallningshafvandes hjälp i hvarje förekommande fall, sedan nemligen bland ifrågavarande försäljare af öl med mera någon fått tillfälle att drifva sin missbrukade handtering samt derigenom hunnit förvärfva sig ett större anhang af krogkunder. Med någon kännedom om af hvad för slags folk sådana kunder i allmänhet består och med hvilken partiskhet de vilja skydda sina passioneradt omfattade krogställen, samt huru hatfullt och hämndgirigt sådana personer kunna uppträda mot dem, som vågat antasta deras älskade krognästen, kan man väl förstå att det icke är så lätt för en enskild person att framträda såsom angifvare, enär han ju härför måste hysa farhåga för förföljelser af flerfaldig art från en mängd personer, som till och med skulle kunna känna sig oförhindrade att beröfva honom hans hus — och hemfrid. Huru helt annorlunda och bättre ställer sig icke förhållandet för ordningens män inom en kommun; de blifva i tillfälle, att, såsom Utskottet föreslagit, redan på förhand pröfva vederbörandes halt och förhindra de illa kände att börja ifrågavarande försäljningsrörelse, innan omförmälda anhang af kunder kunnat förvärfvas.

För öfrigt skall jag taga mig friheten anmärka, att jag anser det vara synnerligen billigt, att kommunerna få rättighet att utöfva den tillsyn, som här föreslagits öfver en handtering, som i så hög grad bidrager till att öka deras fattigvård. Man ifrar här ensidigt för den enskildes näringsfrihet och förbiser mer än billigt är kommunen, som väl också borde få tillgodonjuta någon frihet och bestämmelserätt i afseende på sitt sjelfbestånd och hvad derutinnan kan vara gagneligt eller skadligt. För min del åter anser jag kommunerna i sådant hänseende, som ock just här är i fråga, böra få rätt till pröfning och dermed följande rätt att förvägra sådana personer försäljning af öl, kaffe, med mera, som de på förhand kunna känna skola missbruka denna näringsrörelse till kommunens och dess medlemmars skada. Denna fråga står slutligen i närmaste sammanhang med sedligheten inom kommunerna, och jag kan icke förvänta annat än att denna Kammare skall vilja göra allt som kan göras för sedlighetens vård.

Jag anhåller derföre att Kammaren i år liksom i fjol ville bifalla det framställda förslaget, som, om än mindre fullständigt, likväl går i samma syfte och hvilat på samma princip om kommunens nödiga sjelfständighet i förhållande till den enskild, som det förslag som denna Kammare gillade förra året.

Herr von Möller: Fastän det ropas på proposition, har jag likväl begärt ordet, men jag skall vara kort. Utskottet säger att det ansett, att det varit mera ändamålsenligt och betryggande för en icke öfverilad och fullt opartisk pröfning af den väl sällan brådskande frågan om nya försäljningsställets öppnande, derest denna pröfning lemnades till kommunalstämman i stället för till kommunalnämnden, med iakttagande af de vilkor i öfrigt Första Kammarens beslut i fjol innefattade. Utskottet har likväl tillstyrkt bifall till An-

dra Kammarens beslut och anser att det går i samma syftning som Första Kammarens nyssnämnda beslut. Jag tror det icke. Jemför man först det nu framlagda förslaget med gällande förordning i ämnet, så heter det i den sistnämnda, att den som vill utöfva sådan försäljning skall skriftligen derom göra *anmälan*. Här åter heter det, att han skall göra *ansökning* om rättighet. Hvad som förut varit en *rättighet* skulle följaktligen nu blifva *ansökan om rättighet*. Detta är således en *inskränkning*. Efter det nu framlagda förslaget skall ansökningen inlemnas hos kommunalnämndens ordförande i orten, som efter öfverläggning inom kommunalnämnden öfver densamma skall afgifva resolution. Det står likväl icke att det är kommunalnämnden som skall fatta beslutet. Första Kammarens beslut derom vid förliden riksdag var helt annorlunda, att nemligen ansökningen skulle göras hos *kommunalstämman*, som deröfver hade att infordra *kommunalnämndens yttrande*. Enligt detta beslut var det således kommunalstämman, som hade afgöranderätten.

För öfrigt fanns i Första Kammarens beslut vid förra riksdagen ett tillägg, som icke finnes i det nu framlagda förslaget, eller att tillstånd icke skulle beviljas för längre tid än ett år, hvilket naturligtvis hade till syfte att de, som missbrukade rättigheten, men icke bevisligen kunde derom öfvertygas, snart åter skulle förlora densamma.

På grund af det nu framlagda förslagets stora olikhet med Första Kammarens beslut förlidet år och vid betraktande deraf, att jag icke kan finna i detta förslag något annat än att rättigheten skall *sökas*, anser jag det vara bättre att erhålla ett förslag i enlighet med Första Kammarens förra beslut än att antaga det nu framlagda förslaget.

Jag yrkar afslag.

Herr Lagerstråle: Då jag förra riksdagen motsatte mig det förslag, som då framställdes af Tillfälliga Utskottet, så får jag äfven nu instämma med dem, som yrka afslag, och, såsom mig synes, med ännu större skäl än då. Man har talat om att åtskilliga missbruk egt rum på ölstugorna, men, såsom den förste talaren här anmärkte, man har icke hört omtalas att genom det korrektiv, som finnes i författningen, man sökt få så beskaffade ölstugor indragna. Det kan icke vara för mig möjligt att fatta, huru samma kommunalnämnd, som anses så väl kunna tillgodose sedlighetens intresse vid beviljandet af sådana rättigheter, kan sakna förmåga att anmäla oordningar hos Konungens befallningshafvande.

Man synes mig också fästa allt för stor betydelse vid frågan om pröfningsrätten. Nog är det tänkbart, att om kommunalnämnden skulle gifva tillåtelsen till dylik försäljning, alla oordningar skulle komma att upphöra; men för min del får jag uppriktigt bekänna, att jag icke tror, att det är de, som äro intresserade af rättigheten, utan de besökande, hvilka tillställa oordningar. *Deri* lär väl ingen skilnad uppkomma äfven om kommunalnämnden erhåller denna pröfningsrätt. Äfven i det afseendet synes mig det nu föreliggande för-

slaget vara af mindre lämplig art än det vid förra riksdagen ifrågasatta.

Vidare framställer sig för mig den frågan, om det är kommunalnämnden i sin helhet eller ordföranden i nämnden, dertill ordställningen gifver anledning, som skall meddela tillståndet. Men äfven om det förra anses vara meningen, så synes *det* mig icke vara lämpligt. Enligt grundtanken i kommunalförfattningarne är det kommunalstämman som afgör kommunernas ordnings- och hushållningsangelägenheter, då deremot kommunalnämnden endast har sig verkställigheten af besluten anförtrodd. Vid sådant förhållande kan det väl icke vara skäl att på kommunalnämnden öfverflytta en pröfning, som blott och bart på den grund, att den är en kommunens ordnings- och hushållnings-angelägenhet, bör tillkomma kommunalstämman. Pröfningen bör så mycket mera tillkomma kommunalstämman och icke kommunalnämnden, som ändring kan sökas i den förras beslut, på sätt författningen föreskrifver, hvaremot icke någon sådan ändring kan ske i kommunalnämndens beslut. Man får väl dock icke antaga, att kommunalnämnderna öfverallt äro så beskaffade, att de icke kunna begå misstag. Under handläggningen af besvärsmål har det temligen uppenbart blifvit upplyst, att åtskilliga kommunalnämnder, vid frågan om tillstyrkande till utöfning af bränvinsförsäljning, gjort detta tillstyrkande för vissa personer endast under förbehåll om särskilda penningbidrag af den person, som sökt tillstyrkandet, till kommunernas fattigvård eller andra för kommunerna nyttiga ändamål. Det finnes icke blott ett utan mångfaldiga exempel på dylika klagomål öfver att kommunalnämnden tillstyrkt rättighet till bränvinsförsäljning för en person, men underkänt anbud för andra, som icke velat underkasta sig dylika penningbidrag till kommunen. Det är visserligen ett gammalt ordspråk som säger att ändamålet helgar medlen, men jag tror icke att det här får antagas ega giltighet, och jag befarar, att denna kommunalnämndens rättighet skulle kunna begagnas till att på ett sådant, mindre lämpligt sätt medgifva tillstånds rättigheter, beroende mindre på personens lämplighet än på hans villighet att lemna särskilda bidrag till kommunens behof. Den ifver som uppenbarat sig att få en ändring i nuvarande stadgande är väl egentligen föranledd af de missbruk, som bedrifvas på ölstugorna, men såsom förslaget här är affattadt, skulle enahanda bestämmelse, som för ölstugorna anses nödvändig, äfven komma att omfattas försäljningen af kaffe och andra dermed jemförliga ämnen, hvilka i författningen jemväl afses. Kan det anses vara för den allmänna rättsuppfattningen fullt klart, att försäljning af kaffe i sammanhang med försäljning af mat kan vara en så vigtig sak, att dertill skall behöfvas särskildt tillstånd af kommunalnämnden? Jag tror det icke; och äfven om jag skulle vara benägen för att kommunerna skulle få sig tillerkänd pröfningsrätten angående ölförsäljningar, så kan jag dock icke finna lämpligt, att kommunalnämnden skulle verkställa någon pröfning angående försäljning af sådana öfriga drycker som i författningen omnämnas. Så långt äro vi ännu icke komna,
att

att särskildt tillstånd behöfver sökas för rättigheten att tillhandahålla mat!

Jag anhåller om afslag.

Friherre Raab, Carl: Den siste ärade talaren har rätt deri, att det hade varit vida bättre, om meddelandet af rättigheten att försälja öl, i enlighet med hvad Första Kammaren förra året beslutade, blifvit beroende af kommunalstämma än. såsom nu blifvit föreslaget, af ordföranden i kommunalnämnden. Det är nemligen lätt att inse, att rättigheten att meddela tillstånd till sådan utskänkning icke bör vara beroende på en enda persons pröfning, utan på kommunalnämnden i sin helhet. Då samme talare deremot anser, att den närvarande författningen är lika bra som den af Utskottet föreslagna, så tror jag att det i en sådan uppfattning ligger ett stort misstag. Såsom vi veta är den nu varande författningen sådan, att hvar och en, som anmäler sig å vederbörlig ort, har rättighet till dylik försäljning. Efter Utskottets nu framställda förslag skulle åter ingen hafva rättighet att sälja öl, utan att han ingått med ansökan till kommunalnämndens ordförande och fått sig rättigheten beviljad.

Åtskillige talare tyckas tro att det korrektiv, nu gällande författning erbjuder, eller att kommunalnämnden, vid förefallande missbruk, kan ingå till Konungens Befallningshafvande med begäran om ölställets indragning, skulle vara en lätt sak i tillämpningen. Den är likväl icke så lätt. Denna rättighet att försälja öl är icke beroende på ett visst krogställes rättighet utan åtföljer personen. Antaget således, att en person missbrukar sin rättighet och att kommunalnämnden ingår till Konungens Befallningshafvande med begäran om att han skall mista densamma äfvensom att detta sker. så kunna för det första hans barn icke förvägras sådan rättighet och sedan, när äfven de förverkat den, deras tjenare göra anmälan om ölförsäljning, utan att någon kan hindra dem derifrån. På detta sätt skulle kommunerna oupphörligen nödgas ingå till Konungens Befallningshafvande med begäran om ölkrogars indragning, och detta blefve ett alltför stort besvär. Det kan för öfrigt icke förnekas, att kommunalnämnden mycket bättre skulle kunna öfvervaka ordningen på sådana ställen, än kronobetjeningen, boende flera mil derifrån. Derföre anser jag, att huru liten förbättring detta förslag än medför, så är det likväl ett något, i en bättre riktning.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande betänkandet och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till betänkandet, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå, då svaren likaledes utföllö med många såväl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Herr von Koch begärde votering.

Riksd. Prot. 1872. 1 Afd. 2 Band.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Första Kammarens Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 2, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej.

Vinner nej, afslår Kammaren detta betänkande.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—40,
Nej—35.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Thorsdagen den 4 April 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades 5 protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen samt protokollet för den 20 sistlidne Mars eftermiddagen.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 20 och 22 sistlidne Mars bordlagda betänkande N:o 3, i anledning af Herr C. A. Jönssons motion (N:o 36), angående enkesäten i Halland och Bohus län.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då här endast är fråga om den för de tre provinserna Skåne, Halland och Blekinge gemensamma angelägenheten angående utarrendering af prestenkors boställen, kan jag icke finna frågan vara af den vikt för det allmänna eller för staten i sin helhet, att den bör föranleda en underdånig skrifvelse från Riksdagen till Kongl. Maj:t, helst den utvägen redan nu finnes öppen för dem, som angelägenheten rör, att till Kongl. Maj:t ingå med ansökan att få utarrendera ifrågavarande hemman. Att genom lagstadganden tvinga innehafvaren af omnämnda lägenheter att dem utarrendera anser jag för min del icke ändamålsenligt och anhåller derföre om afslag å Utskottets hemställan.

Herr von Koch: Jag är verkligen icke i tillfälle att upplysa, huruvida numera efter 1862 års förordning Kongl. Maj:t tillåter utarrendering af dessa boställen på 20 års tid. Vi hafva icke inom Utskottet kunnat få reda på huru dermed förhåller sig, ehuru vi haft till ledamöter två personer från Halland, af hvilka den ene var sjelfva landshöfdingen. Deremot har den upplysning vunnits, att stora olägenheter uppkommit derigenom att sådan utarrendering icke kunnat ske. Då den nu föreslagna åtgärden en gång varit af Kammar-kollegium tillstyrkt, men frågans lösning då strandade på formela skäl, trodde man det nu vara skäl att föreslå, att dessa enkesäten, i stället för att af enkorna skötas eller på deras lifstid utarrenderas, skulle på bestämd längre tid utarrenderas, för att derigenom på samma gång

kunna bereda enkorna bättre inkomster och åvägabringa en bättre skötsel af jorden. Emot ett sådant beslut har dock inom Första Kammarrens Tillfälliga Utskott en betänklighet af rent formel natur uppstått. Det kan nemligen vara ganska tvifvelaktigt, om denna fråga är en privilegiefråga eller icke. Den har varit före en gång förut och ansågs då så tvetydig, att två stånd stannade mot två i uppfattningen om den var en privilegiefråga. Nu har Andra Kammarrens Tillfälliga Utskott begärt att Kongl. Maj:t måtte förordna om utarrendering af ifrågavarande hemman, men till följd af nyss angifna skäl hafva vi icke ansett en sådan hemställan vara ändamålsenlig, utan hafva föreslagit att Kongl. Maj:t måtte, efter utredning af ämnet, tillse om och i hvilken ordning en sådan utarrendering kunde tillåtas. Skulle nu Kammar-kollegium och Konungens rådgifvare icke anse denna fråga vara en privilegiefråga, hvilket torde vara tveksamt nog, så komma troligen icke några särskilda åtgärder att blifva behöfliga.

En särskild anledning, hvarföre vi önskat att en utredning måtte åstadkommas, är att i afseende å upplåtelsen af hemman inom Bohus län saknas det egentliga grunddokumentet, ett Kongl. stadfästelse-bref af den 29 Augusti 1648. Dessutom ega så många särskilda förhållanden rum i afseende å dessa konketerade provinser, att man ansett det vara vådligt att begära något positivt, men deremot trott det vara lämpligt, att en utredning verkställdes, belst man derigenom i administrativ väg kunde få reda på den nämnda författningen.

Jag får på dessa grunder anhålla att Kammarren behagade lemna bifall till hvad dess Tillfälliga Utskott nu tillstyrkt.

Herr Santesson: Så länge det förhållande fortfar, att utarrenderingen af ifrågavarande enkesäten i Halland och Bohus län är grundad på innehafvarens lifstid, blifver den oundvikliga följden icke blott att innehafvaren blir derpå lidande, utan ock att jordens skötsel i väsendtlig grad blifver otillfredsställande. Såsom ett exempel härpå ber jag att få nämna, att jag känner till ett enkesäte, som brukas af 4 åboar, hvilka derför i arrende erlägga endast 225 R:dr. På detta hemman födas således 4 åboar med deras hushåll eller ett antal af 30—40 personer. Jordens afkastning är så betydlig, att der hålles en ladugård med 30—40 nötkreatur, hvarjemte åboarne hafva omkring 20 hästar. Jag hemställer då, om det kan vara rätt att låta det nuvarande förhållandet fortfara, då man finner, att innehafvarne af dylika enkesäten derpå skola blifva lidande. Jag har mig vidare bekant att innehafvarne af dessa enkesäten icke åtnjuta fardagsår, till följd hvaraf det lätt kan inträffa, att då en innehafvare dör i slutet af April månad, arrendatorn kan blifva nödsakad att några dagar derefter, den 1 Maj, aflenna hemmanet, utan att få tillgodoräkna sig något fardagsår, och derigenom tillskyndas ganska stora förluster. Under sådana förhållanden vore det väl icke för mycket begärtdt, att en sådan ändring i de nuvarande stadgandena egde rum, att dessa ifrågavarande hemman kunde utarrenderas på samma sätt som annex- och mensal-hemman, hvilka höra till ecklesiastiska boställen. Jag vill taga mig friheten att anföra ett enda

exempel, som visar hvarthän de nuvarande olämpliga bestämmelserna kunna leda. På ett enkesäte i Halland uppsade en ny tillträdare omedelbart efter den förra innehafvarens fränfalle arrendatorn, på grund af den honom i lagen medgifna rätt, och utarrenderade hemmanet till en annan. Då emellertid denna uppsagde arrendatorn vägrade att afflytta, anhängiggjordes saken hos Konungens Befallningshafvande, som utfärdade vräkningsutslag. Arrendatorn klagade deröfver och hänvisade till Göta Hofrätt, som fastställde öfverklagade utslaget. Men arrendatorn fortsatte sin klagan hos Högsta Domstolen, som hänvisade målet såsom tvistigt till häradsrätt.

Jag har blott velat anföra detta exempel för att visa till hvilka trakasserier de nuvarande förhållandena kunna föranleda och får derföre vördsamt anhålla, att Kammarern behagade lemna sitt bifall till den af Tillfälliga Utskottet i dess nu föredragna betänkande afgifna hemställan.

Herr von Möller: Jag har icke begärt ordet för att motsätta mig förslaget om en skrifvelses aflåtande till Kongl. Maj:t, helst den föreslagna skrifvelsen slutar dermed, att Kongl. Maj:t måtte tillse, det icke någons rätt förnärmas, men jag ber att få förklara, att det synes mig som om ifrågavarande motion ingalunda varit af behovet påkallad. Motionären säger nemligen sjelf, att på innehafvarnes ansökningar medgifvits dem af Kongl. Maj:t rätt till utarrendering på 20 års tid. Således är här egentligen blott fråga om den förändring, att en sådan utarrendering, som nu *kan* ske, för framtiden ovilkorligen *skall* ega rum. Jag vill väl icke bestrida, att det skulle lända innehafvarne till större fördel, om arrendering på 20 års tid kunde åvägbringas, men jag vill fästa uppmärksamheten på ett annat förhållande, som också bör tagas i betraktande. Dessa enkesäten kunna icke, på sätt i motionen skett, jemföras med annex- och mensalhemman. utan de äro ett slags ecklesiastika boställen, i afseende å hvilka, genom nu gällande förordning, är föreskrifvet, att blott så stor del af dem skall utarrenderas som icke utan olägenhet kan i förening med bostadsbostället brukas. Jag tror, att man bort fästa afseende å detta förhållande vid aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t.

Med anledning af hvad Kammar-kollegium i afgifvet underdånigt utlåtande yttrat, att nödiga rum borde finnas för att af enkan bebos, vill jag anmärka, att på många ställen hafva enkorerna bebyggt ställena, så att de kunna bebos, och det vore väl då nödvändigt att stadga, att en del af enkesätet åt dem skulle upplätas till bostad. För öfrigt tror jag, att de trakasserier, hvilka man uppgifvit skulle kunna nu ega rum och hvilka genom det ifrågavarande förslaget skulle förekommas, icke äro af den betydelse eller så ofta inträffa, att de påkalla några förändrade bestämmelser.

Jag har icke något yrkande att framställa, utan har blott med hvad jag nu anfört velat tillkännagifva mina skäl, hvarför jag icke obetingadt vill medgifva nyttan af den föreslagna skrifvelsen.

Grefve Mörner: Den siste talaren har vitsordat hvad jag tror icke heller kan bestridas, nemligen att de ifrågavarande enkesätena

kunna utarrenderas på längre tid, när vederbörande derom göra ansökning. Att nu Riksdagen skulle tvinga vederbörande att vidtaga andra åtgärder, än de sjelfva möjligen skulle vilja, helst för ett ur billighetens synpunkt så tvetydigt ändamål, att man t. ex. skulle från ett hemman, der fyra hushåll hade sin bergning, drifva bort dessa för att bereda ökade fördelar åt en prestenska, tror jag icke vara eftersträfvansvärdt. Om presterskapet uti det omnämnda stiftet finner ändamålsenligt att åstadkomma någon allmän förändring med värden och skötseln af ifrågavarande lägenheter, är det väl lämpligast att de vända sig till Kongl. Maj:t, och framställning således göres från rätta vederbörande. Jag har all aktning för Herr Jönsson, men jag vet icke om han fått i uppdrag att bevaka presterskapets intressen i denna fråga.

Att Riksdagen nu skulle besluta en framställning till Kongl. Maj:t och derigenom kanske komma i strid med presterskapets privilegier är för mig en ytterligare anledning att yrka afslag.

Herr Santesson: Jag vill blott nämna, att anledningen hvarföre jag i mitt förra yttrande anförde förhållandet med de fyra åboarne var, att jag ville visa behöfvat af en förändring i de förhållanden som nu ega rum i afseende på utarrendering af dessa lägenheter. Jag trodde dock icke att, såsom den siste talaren anförde, en sådan lag om dessa hemmans utarrendering enligt samma grunder, som för annex- och mensalhemman äro föreskrifna, skulle få retroaktiv verkan. Det var icke min afsigt och jag får förklara, att, så vitt jag känner, kan en lag icke hafva en sådan retroaktiv verkan, utan det bestående kommer att gälla, oberoende af en ny lags utfärdande.

Herr Leijonander: Jag vill icke neka till att jag varit tveksam, huruvida det vore skäl att besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t uti förevarande ämne, men såsom förslaget till beslut är stiliseradt, ser jag icke någon fara, utan skulle derföre icke ogera se att detsamma bifölles.

Jag har haft två skäl för min tvekan. Det ena: att jag finner den princip, som i nu gällande författningar är uttalad, mycket riktig, nemligen att den jord, som är anslagen till boställen, bör fritt disponeras af innehafvaren, antingen han sjelf vill sköta den eller utarrendera densamma. Dessa hemman äro verkliga boställen, som, när icke någon enka finnes, tillfalla pastor; och det blir då en inskränkning i hans dispositionsrätt att tvinga honom att utarrendera jorden. Det andra skälet var, att jag icke anser Riksdagen kunna afgöra detta ärende utan att Kyrkomötet deröfver höres. Derföre har jag icke kunnat tillstyrka bifall till Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts af samma Kammare bifallna förslag, men vill deremot tillstyrka bifall till den af Första Kammarens Tillfälliga Utskott föreslagna skrifvelsen, när man i densamma endast begär att Kongl. Maj:t måtte tillse om och i hvilken ordning utarrenderingen, sedan vederbörande blifvit hörde, kan beslutas och verkställas.

Jag tillstyrker derföre bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande betänkandet och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till betänkandet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo och bifolls Stats-Utskottets den 27 och 30 sistlidne Mars bordlagda utlåtande N:o 43, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om önvisande af anslag till Sveriges deltagande i polytekniska utställningen i Moskwa.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Bevillnings-Utskottets den 27 och 30 sistlidne Mars bordlagda betänkande N:o 8, angående allmänna bevillningen.

1:sta punkten.

Lades till handlingarne.

2:dra punkten.

Herr von Geijer: Herr Talman! Jag hade hoppats att den motion, som i förevarande punkt omhandlas, skulle lyckats tillvinna sig inom Bevillnings-Utskottet något afseende, enär densamma söker att afhjelpa, efter mitt förmenande, ganska allmänt öfverklagade brister i en vigtig beskattningsslag. Om man genomläser den högtärade Kammarrens protokoll skall man finna, att här tid efter annan framhållits behovet af väsendtliga förändringar i de gällande grunderna för utgörande af den på taxering beroende allmänna stats-skatten, d. v. s. bevillningen enligt 2:dra Art. bevillnings-förordningen. Detta har vanligen skett vid remiss af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, men ock vid flere andra tillfällen, och till och med vid sistlidna års urtima riksmöte under öfverläggningarne rörande försvarsväsendets ordnande. De sålunda såsom särdeles behöfliga ansedda förändringar i bevillnings-förordningen hafva varit af olika omfattning, men alla gällt vigtiga principer för den allmänna statsskattens utgörande. Eget nog hafva dessa principer knappast kommit på tal när bevillnings-Utskottets betänkande angående allmänna bevillningen förevarit till behandling.

Jag ber nu att med några ord få omnämna de här i Kammarren framställda anmärkningar emot bevillnings-förordningen. Flere talare hafva sagt, att bevillnings-förordningen högst ofullkomligt uppnått det mål densamma för sig uppställt, nemligen "jemlik beskattning af all inkomst". Och de hafva till stöd för denna mening påvisat, hurusom under den tid som hittills förflutit sedan bevill-

nings-förordningen utkom, visserligen icke jordbruksfastighets taxeringsvärde — som naturligtvis måste anses sammanfalla med försäljningsvärdet — ställt sig i det förhållande till den behållna afkastning fastigheten, när den utarrenderats, gifvit sin egare, att denna afkastning rimligtvis kunnat antagas uppgå till icke mer än 3 procent af taxeringsvärdet, hvaremot behållna afkastningen af annan fastighet än jordbruksfastighet verkligen uppgått till den procent af taxeringsvärdet som bevillnings-förordningen för sådan fastighet förutsätter eller 5 procent. Nog är detta sannt? Följaktligen: under det att ett hus i stad, som afkastat 2,500 R:dr, rätteligen taxerats till försäljningsvärdet, 50,000 R:dr, har en jordegendom, som gifvit i arrende samma summa, 2,500 R:dr, också måst taxeras till 50,000, emedan den ej till högre pris kunnat försälas, hvadan således för afkastningen af huset kommit att, i likhet med för inkomst af kapital eller arbete, betalas en procent, men för afkastning af jordegendom blott 3 procent i bevillning. Härtill kommer, att den inkomst lemnas helt och hållet obeskattad, som jordegaren eller den, åt hvilken han öfverlätit nyttjanderätten, bereder sig genom sin på egendomens förvaltning och skötsel använda personliga verksamhet. Antingen jordegaren sjelf brukar sin jord eller utarrenderat den, betalar han samma bevillning, eller 3 öre af hvarje helt hundra R:dr af taxeringsvärdet, oaktadt han i förra fallet har betydligt större inkomst än i det sednare fallet; är egendomen så liten att allt eller största delen af för dess skötsel nödiga arbetet kan af brukaren verkställas, har egaren säkert dubbelt större inkomst när han sjelf brukar sin egendom, än då han utarrenderar densamma. I Norge finnes, såsom bekant, icke någon på taxering beroende allmän statsskatt, men förslag till en sådan skatt är bifogadt ett utaf en år 1865 nedsatt komité afgifvet betänkande. Enligt detta förslag skulle jordbruksfastighet, taxerad på samma sätt som hos oss, alltid beräknas gifva 6 procent af taxeringsvärdet i egarens hand, om han tillika vore brukare. Om taxeringsvärdet vore 100,000 R:dr och egaren sjelf tillika brukare skulle han, i fall inkomstskatten bestämts till en procent, betala 60 R:dr; vore egendomen utarrenderad t. ex. till 4,000 R:dr, skulle egaren påföras 40 R:dr skatt samt arrendatorn 20, summa 60. Är nu enligt vår bevillnings-förordning inkomsten af utaf egare eller arrendator på jordbruk använd personlig verksamhet obeskattad, så är detta ingalunda förhållandet med inkomst af annat slag af arbete. Egaren af ett hus i staden kan i allmänhet icke genom på husets förvaltning och skötsel använd personlig verksamhet bereda sig någon i förhållande till husets afkastning nämnvärd obeskattad inkomst. Arbetet som erfordras för dess underhåll måste han låta verkställa emot betalning, och inkomsten af detta arbete faller således under skatten i arbetstagarens hand. Af det föregående framgår, att bevillnings-förordningen i flera afseenden ställer sig särskildt gynsam emot jordbruksnäringen. Detta förhållande har i den föreliggande motionen ganska riktigt blifvit beaktadt. En del talare hafva här i Kammaren påvisat felaktigheter i bevillningen enligt 2:dra Art. af vida större omfattning än den jag hittills uppehållit mig vid. De hafva framhållit, hurusom ur rättvisans och billighetens syn-

punkt föga eller intet vinnes dermed, att den allmänna skatten proportioneras efter den skattskyldiges behållna inkomst af fastighet, rörelse, yrke eller tjänst, då skatten ändock åsattes honom utan afseende å hans ekonomiska ställning. En sådan skatt, säga de med rätta, träffar icke alls den skattandes skatteförmåga, hvilket deremot i någon mån, fastän ofullkomligt, eger rum med den skatt som gör den skattskyldiges s. k. rena inkomst — d. v. s. hans återstående inkomst sedan ränta å gäld fråndragits — till beskattningsföremål. Det är väl ock med hänseende härtill som under sednare tiden den s. k. inkomstskatten blifvit såsom statskatt återupptagen i England, i Danmark, i Finland och flera andra länder; den finnes i Norge såsom kommunalskatt. Hufvudsakligen i samma riktning går den föreliggande motionen, som, med undantag af att den bibehåller en obetydlig skatt på fasta och rörliga kapitalet, gör den skattskyldiges nettoinkomst till enda beskattningsföremålet. Jag tror att den värde motionären väl motiverat sitt förslag, och jag tror ock att han gifvit den s. k. allmänna skatten sin rätta plats i skattesystemet i dess helhet, då han säger att denna skatt skall vara att tillgå för att i olyckans och pröfnings dagar upptaga stora belopp när de indirekta skatternes flöden utsina. Icke är det tänkbart att någon särdeles betydlig statsinträd — den engelska inkomstskatten under de napoleonska krigen var 10 procent — kan upptagas med nuvarande bevillningsgrunder? Måne icke därför motionen förtjent större afseende än som i Bevillnings-Utskottet kommit den till del. Under erkännande att, på sätt motionären framhållit, de nuvarande bevillningsgrunderna innebära en stor orättvisa, afvisar Utskottet helt enkelt motionen under omförmälan blott, att för undanrödjande af denna orättvisa möta stora svårigheter. Men hvarföre icke påtänka någon utväg att öfvervinna dessa svårigheter? Jag tror, lika med Utskottet, att den af Regeringen, på föranledande af Riksdagen, nedsatta komité för omarbetning af mantals- och skattskrifningsförordningen lämpligen skulle kunna bereda nödiga förbättringar i grunderna för bevillningen och den kommunala beskattningen. Men jag betvivlar högeligen att denna komité, med den instruktion densamma nu fått, kan komma att företaga ett arbete af den stora omfattning som Utskottet synes föreställa sig. För att komitén skulle komma att derhän utsträcka sin verksamhet erfordras, enligt min tanke, att Riksdagen gör hemställen derom hos Kongl. Maj:t.

Och jag vågar tro att Bevillnings-Utskottet, helst i förening med Lag-Utskottet, bort för Riksdagen framlägga förslag till underdånig skrifvelse i sådan syftning. Jag skulle därför gerna se att betänkan det blefve till Bevillnings-Utskottet återremitteradt, hvarom jag likväl icke nu, då jag ej vet om min mening vinner understöd i Kammaren, vill framställa något yrkande.

Herr von Koch: När jag väckte min motion, hade jag verkligen icke hopp att, såsom ordspråket säger, trädet skulle falla i första hugget; men då jag varit ledamot af den komité, som utarbetat nya bevillnings-förordningen, och särskilda omständigheter vid den tiden vållat, att man icke tagit steget fullt ut i enlighet med de deri

nedlagda grundsatser, ansåg jag mig skyldig att, medan jag ännu hade tillfälle att yttra mig inom riksförsamlingen, antyda det sätt, hvarpå, enligt min uppfattning, förordningen skulle kunna så förfullständigas, att man icke ständigt finge höra talas om bevillningsförordningens oduglighet.

Jag anser, att en förordning af så stor vikt och betydelse, som bevillningsförordningen numera eger, bör *i allo* hvila på rättvisa grunder, och i enlighet härmed har jag framlagt mitt förslag. Jag är taksam för den uppmärksamhet. Utskottet derät egnat, och det är för mig tillfredsställande, att Utskottet icke kunnat framdraga något enda verkligt skäl emot förslaget.

Det säges, att det vore så svårt, att taga reda på nettointkomsten för våra jordbrukare och tjänstemän; men, mine Herrar, när vi allt sedan 1862 kunnat beskatta köpmannen, skeppsredaren och näringsidkaren efter nettointkomsten, och detta slagit väl ut, så föreställer jag mig, att det måste vara ännu lättare att taga reda på en jordbrukares eller tjänstemans nettointkomst, och jag kan derföre icke tillerkänna detta skäl något afseende.

Vidare anför Utskottet, att det är svårighet med afseende å fastighetsinteckningarne. Ja! hvem kan påstå annat. Detta framhölls redan af bevillningskomitén, som erinrade, att gravationsbeviset väl utmärkte hvilka inteckningar besvärade fastigheten, men att det derföre icke vore sagdt att fastighetsegarens skuld vore lika hög, ty inteckningarne kunde ligga i hans kassakista.

Ett ytterligare skäl, som Utskottet åberopar, är, att allmänna bevillningen står i nära samband med kommunalbeskattningen och att följaktligen äfven i detta afseende förslaget skulle medföra en rubbning. Naturligtvis! Jag föreställer mig emellertid, att man vid en reglering får se hvarje sak för sig. Kunna de sammanbindas, är det bra; hvarom icke, få de skiljas. För närvarande betalas ej blott bevillning utan äfven kommunalskatt icke allenast för hvad man eger utan jemväl för hvad man är skyldig. Det är då icke underligt om man får höra klagas öfver orättvis beskattning, synnerligast under de år, då skatterna medtaga en större del af inkomsterna. För närvarande, då alla göra goda affärer, fördrager man lättare orättvisan; men deri ligger icke något skäl att undanskjuta en reglering, som dock förr eller sednare måste ske.

Att inkomstskatt, till följd af den inquisition, hvaraf den måste föregås, är förhatlig, medgifver jag, och om fråga vore om någon ringa summa, skulle jag vilja tillämpa uttrycket *le jeu ne vaut pas la chandelle*. Den är emellertid rättvis och under hårda tider, då andra utvägar tryta, är den särdeles användbar. I England, der inkomstskatten nyligen blifvit nedsatt till $\frac{3}{4}$ dels procent, uppgick den under Krim-kriget, sedan låfånga försök gjorts att på annat sätt bereda erforderliga tillgångar, ända till 6 procent.

Jag vill icke påstå, att mitt förslag är det enda lämpliga, men jag har gjort det så bra, jag kunnat, och jag har dermed sökt anvisa en väg åt dem, som hafva framtiden för sig. Jag vill i öfrigt erinra, att ordnandet af skatteväsendet på det närmaste sammanhänger med försvarsväsendet, ty, såsom en stor härförare sade, till krig-

föring fordras tre saker, 1:o penningar, 2:o penningar och 3:o penningar.

Jag har icke något yrkande att framställa, men har ansett mig böra till min motion lägga denna lilla förklaring, såsom ett testamente i denna fråga.

Friherre af Ugglas: Ehuru de båda sista talarne icke framställt något yrkande, afvikande från hvad Utskottet hemställt, anhåller jag, såsom ordförande i Utskottet, att få yttra några få ord. Jag erkänner villigt, att i den motion, Utskottet fått emottaga, ligger en tanke, som måhända i en framtid kommer att blifva förverkligad och kommer att bära goda frukter. Men jag har icke kunnat biträda detta förslag, som Herrarne finna afse att bygga bevillningen på helt andra grunder än de närvarande, derföre att jag är fullt förvissad, att allmänna tänkesättet i landet ännu icke är moget för att vidtaga en sådan reform, och då anser jag det vara alldeles fruktlös möda att för närvarande arbeta för detsamma. Att Utskottet icke kunnat uppgöra något förslag i detta afseende, tror jag motionären sjelf ville erkänna; och ej heller torde man kunna begära, att regeringen skulle göra det, då man icke kunde framlägga grunden för ett sådant förslag, ty i en fråga sådan som denna måste det för representationen vara bestämdt och klart, på hvilken grund man vill bygga, innan man besvarar regeringen. Detta är det hufvudsakliga skälet för mig, hvarför jag icke kunnat biträda det förslag till underdånig skrifvelse, som i Utskottet var framlagdt, och jag har ett ytterligare skäl dertill, då regeringen numera tillsatt en komité för att utarbete en författning i ett med detta närbeslägtadt ämne; och jag är öfvertygad, att denna komité äfven kommer att egna någon uppmärksamhet åt den viktiga fråga, på hvilken motionären fästat uppmärksamheten. För min del har jag icke annat yrkande än bifall till Utskottets betänkande.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

3:de punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Utskottets motiv för den gjorda framställningen äro ganska korta, då Utskottet endast säger, "att de skäl, som gälla för betrielse från bevillnings erläggande för jernvägsbyggnader i öfrigt, ega lika giltighet i afseende å stationshusen"; men det torde kunna ifrågasättas, om detta motiv är fullt giltigt? Jag vet icke att någonsin beskattning ifrågasatts af landsvägar; men gästgifvaregårdar med der uppförda byggnader få allt vidkännas beskattning och likaså de hus i städerna, som äro inrättade för resandes emottagande och herbergerande. Stationshusen bidraga icke oväsentligt att bereda egarne till jernvägen inkomst af densamma; och jag kan icke förutse, hvar gränsen för skattefriheten skall blifva, om man nu utsträcker densamma äfven till stationshusen. Sannolikt kommer man då snart efter med banvaktarstugor och dylikt. Då, enligt min åsigt, det kan vara mycket tvifvel underkastadt, huruvida

den redan medgifna skattefriheten för jernvägarne hvilat på fullt riktig grund, och någon utsträckning deraf följaktligen icke bör ifrågakomma, tror jag för min del, att det är bäst att låta paragrafen kvarstå sådan den för närvarande är, hvarföre jag anhåller om afslag.

Herr von Stockenström: Utskottet har verkligen icke haft något annat skäl för sitt tillstyrkande i detta fall, än det som finnes i betänkandet; och det vill synas vara ganska klart och tydligt, att sjelfva jernvägen och stationshusen måste betraktas alldeles lika, så att, då jernvägen är befriad från afgift, stationshusen också måste vara befriade. Det är jernvägsanläggningen, och icke stationshusen, som gifver inkomst; och att jemföra stationshusen med gästgifvaregårdarne, såsom den siste talaren gjort, kan jag icke finna hafva något skäl för sig; ty om gästgifvaregårdarne beskattas, sker detta dels för deras egenskap af jordegendomar och dels för den särskilda rörelse, som der bedrifves, och den deraf härflytande inkomst.

Jag anhåller om bifall till Utskottets betänkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

4:de punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det är icke mot det slut, hvar till Utskottet kommit, som jag har något att erinra, utan endast mot den, enligt min tanke, besynnerliga motivering, som i utlåtandet förekommer. Utskottet säger nemligen, "att grundtanken i motionärens förslag kan anses riktig och att för inkomst af kapital i allmänhet, såsom af varaktigare beskaffenhet, en högre bevillningsafgift, än för inkomst af lön eller arbete kan vara af billighet påkallad". Den, som kan förstå detta, är klokare än jag. Enligt min åsigt ligger det icke någon fullt klar tanke i denna motivering.

Herr von Geijer: Jag ber att, i anledning af den siste talarens anmärkning emot motiveringen i denna punkt, få upplysa, att denna motivering har sitt stöd i en inom den statsekonomiska vetenskapen, efter hvad jag tror, ganska allmänt antagen grundsats i fråga om beskattning af den skattskyldiges inkomst. Om man läser Stuart Mill skall man finna, att han anser det vara ur rättvisans och billighetens synpunkt högst nödigt att vid inkomstskatts åsättande skillnad göras emellan inkomst af kapital och inkomst af personlig verksamhet eller arbete; det kan icke finnas någon rättvisa deri — säger den frejdade författaren — att en inkomst af varaktigare beskaffenhet skall beskattas lika med inkomst af mera prekär beskaffenhet,

eller att exempelvis en lifränta på 5,000 R:dr skall bära samma inkomstskatt som en inkomst af 5,000 R:dr ränta på ett utlånadt kapital, hvilken inkomst torde bära anses hafva en för all framtid påräknelig varaktighet. Det är således icke någon ny tanke, som Utskottet här framlagt; och jag tror icke, att Utskottet är förtjent af någon synnerlig anmärkning, derföre att Utskottet i fråga om inkomstskatt anfört en sats, som blifvit uppställd af de största ekonomister i Europa.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

5:te punkten.

Bifölls.

6:te punkten.

Friherre af Ugglas: Detta förslag är en gengångare från förliden riksdag, ehuru det då uppträdde i vidsträcktare form och då omfattade både jernvägs- och kanalbolag. Nu är det inskränkt endast till jernvägsbolag. Lika litet som jag då kunde godkänna det vidsträcktare, lika litet kan jag nu understödja det inskränkta förslaget, och jag anhåller att derför få angifva mina skäl.

Till en början ber jag få nämna — hvilket ock synes af betänkandet — att anledningen till motionen är att söka i de på sednare tider uppkomna många jernvägsbolagen och i de anspråk, som inom kommunerna gjort sig gällande, att bolagens utskylder för denna rörelse ej bära, såsom nu är förhållandet, påföras å ett enda ställe utan fördelas å de särskilda kommunerna. Och såsom ett synnerligen talande exempel på olämpligheten af nu gällande bestämmelser, har man i Utskottet särskildt framhållit den stora jernvägssträckning man beslutat för att förena Falun och Göteborg. Man har ansett det vara orimligt, att detta bolag, hvars rörelse till en början skulle komma att drifvas mellan Falun och nordvestra stambanan, skulle för sin inkomst beskattas der styrelsen hade sitt säte eller i Göteborg, en ort så aflägsen från den trakt, der sjelfva rörelsen egde rum. Detta var det hufvudsakliga skäl, som i Utskottet framhållits såsom grund för motionens gillande, men jag ber nu att få återöpa samma exempel såsom stöd för den åsigt jag hyser, att förslaget ej bör bifallas.

Men innan jag öfvergår dertill, anhåller jag att få nämna, att jag icke är blind för det behjertansvärda i de anspråk, som i detta hänseende från kommunernas sida varit framställda, och att jag till fullo inser det naturliga i kommunernas önskingar att kunna få deltaga i den stora inkomst, som genom dessa bolags rörelse komme att tillskyndas en enda kommun. Jag finner dessa anspråk ej obilliga, men jag tror, att det felaktiga i nuvarande bestämmelser bör afhjelpas på annat sätt än här är föreslaget. Jag anser det bära ske genom förändringar i kommunalförfattningarne och ej genom att förtycka eller sönderrifva bevillningsförordningen. Jag tror, att en så-

dan rubbning i bevillningsförordningen ej bör ske, och jag ber att få visa, hvilka olägenheter sfrån statens synpunkt en sådan åtgärd skulle medföra.

Jag håller mig till det åberopade exemplet. Såsom författningen nu tillämpas, skulle bolaget komma att beskattas på det ställe, der styrelsen har sitt säte. För hvar och en är det klart, huru enkelt det för staten är att på ett enda ställe kunna taxera bolagets inkomst, och på ett och samma ställe verkställa debitering och uppbörd. Huru skulle det gå enligt Utskottets förslag? Styrelsen skulle, sedan den funnit bolagets nettointkomst för ett år, fördela denna nettointkomst med viss procent på hvar och en af jernvägens olika stationer, och efter denna styrelsens uppgift skulle sedermera taxeringen verkställas. Hvad blefve väl följdén? Till en början att, genom bifall här-till, afsade sig staten eller det allmänna för framtiden all möjlighet att kunna kontrollera dessa uppgifter, och taxeringskomitéerna blefve urständsatta att kunna i dem göra någon förändring. Om till exempel en taxeringskomité, med afseende å en jernväg i Dalarne, skulle finna styrelsen påfört stationen för liten inkomst, vore det omöjligt för denna komité att vidtaga någon ändring, ty detta skulle rubba förhållandena genom hela den del af landet der jernvägen framlöpte. Således blir det ej möjligt för taxeringskomitéerna att vidtaga någon rättelse i den fördelning, som bolagets styrelse verkställt. I Utskottet påstods, att detta lätt kunde ske genom pröfningskomitéerna. Detta vore möjligt om taxeringskomitéerna tillhörde samma provins som pröfningskomitéerna. Men den ifrågavarande jernvägen löper genom fyra särskilda län, och det blir således fyra särskilda pröfningskomitéer, som skola sättas i förbindelse för att vidtaga en sådan förändring. Detta visar uppenbart, att det blir omöjligt för taxeringskomitéerna att kunna sjelfva taxera dessa bolags inkomster å de särskilda stationerna, utan taxeringskomitéerna måste vilkorligen acceptera hvad bolagets styrelse ansett den eller den stationens inkomst för året utgöra. En annan olägenhet för staten är, att i stället för att densamma nu debiterar och uppbär skatten på en enda ort, får den i stället debitera och uppbära den inom 40 å 50 olika kommuner, inom hvilka stationer å jernvägen äro förlagda, och hvar och en läser inse, att detta måste komma att medföra åtskilliga olägenheter för staten.

Således om jag ser saken endast från statens synpunkt, föranleder förslaget till att göra bevillnings-förordningen mindre enkel och mindre lätt tillämplig, mindre säker för staten. Och jag har ej kunnat föreställa mig, att det vore rätt af Bevillnings-Utskottet, hvars första åliggande är att tillse, det bevillnings-förordningen blir enkel, klar och lätt-tillämplig, att förorda vidtagandet af en åtgärd, som skulle leda till ett motsatt resultat. Detta ur statens synpunkt!

Men jag ber äfven med några ord få påpeka, att detta förslag ej är rättvist, från kommunernas sida sedt. Förslaget innefattar bestämelse att jernvägsbolagen skola taxeras der bolagens rörelse drifves vid större och mindre stationer; ergo skall taxering påföras inom den kommun, der stationen är belägen. Nu kan det inträffa, att en kommun, som i hög grad bidrager till jernvägens rörelse, ej

fått någon station, utan att denna blifvit förlagd utanför gränsen af kommunen, i en annan kommun, som nästan icke alls bidrager till jernvägsrörelsen. Är det då billigt, att den kommun, som ej bidrager till rörelsen, skall få åtnjuta fördelarne af de inkomster, som tillskyndas jernvägen genom den nästgränsande kommunen, men denna ej deraf njuta någon fördel? Häri ligger ingen rättvisa, och jag tror, att man måste stödja sig på en annan grund än Utskottet gjort om man vill beträda denna väg.

Slutligen ber jag att få fästa uppmärksamheten på den våda, som, enligt min tanke, ett bifall härtill skulle såsom prejudikat innebära. Det var vid 1865 års riksdag, som den bestämelsen infördes, att bankbolag skulle påföras bevillning vid såväl hufvud- som afdelnings- och kommissionskontor, och det är just detta beslut, som alltid åberopas såsom skäl att fortgå på den bana, som Utskottet inslagit. Och jag har hört att man yttrat att, fastän man ogillar 1865 års beslut, man dock, sedan detta en gång är fattadt, anser konsekvensen fordra att man bör fortgå på den en gång beträdda banan. Jag kan ej erkänna riktigheten af detta resonnement, och jag anser det vara bättre att stanna, om man skulle fattat ett mindre lämpligt beslut, än att drifva saken till sin spets. Jag ber äfven att, med afseende å bankbolagen, få fästa uppmärksamheten å att dessa äro underkastade en helt annan kontroll beträffande sina räkenskaper än jernvägsbolagen; och skulle Riksdagen bifalla hvad Bevillnings-Utskottet här föreslagit, är det otvifvelaktigt, att det ej dröjer längre än till nästa riksdag förr än man fordrar enahanda åtgärd med afseende å kanalbolag och andra bolag, som kunna anses likställiga med dessa, och det torde vara att befara att inom kort bevillningsförordningen blir sönderrifven och dess nuvarande lätt-tillämplighet helt och hållet tillintetgjord.

På dessa skäl, och såsom ledamot af Bevillnings-Utskottet, kan jag ej biträda det förslag, Utskottet här framställt, utan anhåller om afslag å detsamma.

Herr Nordenfelt: Jag vill börja med samma yrkande som den föregående talaren slutade med, nemligen att begära afslag å Utskottets betänkande. Den förändring, som afses med det framställda förslaget, synes mig hvarken behöflig eller nyttig, utan, åtminstone från *statens* synpunkt, fastheldre rent af skadlig. Den föregående talaren har fullständigt utvecklat alla de olägenheter, som för staten skulle af förslaget antagande härflyta, och jag instämmer till alla delar med honom, jag kan ej heller inse att detsamma innebär hvarken rättvisa eller billighet. Om vi betrakta en kommuns ställning före det densamma erhållit jernväg, och dess ställning sedan en sådan dit blifvit anlagd, finna vi att kommunen genom jernvägsanläggningen tillskyndats betydande förmåner. Vi se huru kommunen beredas ökade inkomster genom den beskattning, som utgår af de tjenstemän, som i och för jernvägen uppehålla sig der, och, hvad som betyder ännu mer, huru taxeringsvärdena å fastighet stiga, huru flere personer derstädes bosätta sig, för att idka näring och rörelse med mer. Och det torde ej kunna förnekas, att ju icke de förmåner, som här-

igenom komma kommunerna till del, mer än väl uppväga de utgifter, som till äfventyrs förorsakas för en ökad fattigvård. Då dertill kommer, att de flesta kommunerna i allmänhet gjort högst obetydligt för att erhålla den stora förmån, som en jernväg bereder, och man dessutom måste erkänna att, då sådana uppoffringar blifvit gjorda, de i de flesta fall egt rum af de kommuner, hvarest styrelserna hafva sitt säte och hvarest de största utgifterna göras, nemligen för administration räkenskapsverk och maskinväsende torde äfven häri kunna sökas giltiga anledningar till att motsätta sig förslaget.

Man säger, att det skulle vara lätt att fördela de inkomster, som tillfalla ett jernvägsbolag å de särskilda stationerna, och å den Utskottets betänkande bilagda tablå finnes ett förslag i detta hänseende framställt. Jag får dervid fästa uppmärksamheten på att detta förslag endast angifver fördelningen af bruttoinkomsten, men det är ej bruttoinkomsten, som skall beskattas. utan nettoinkomsten eller rörelsen, och deri ingå utgifterna såsom en väsendtlig faktor. För att utfinna nettoinkomsten å en viss station, måste man taga i betraktande de särskilda utdrag, af hvilka trafikinkomsterna å densamma drabbas genom kostnader, som måste utgå för emottagande och bokföring, lastning, dragkraft, tågpersonal, reparationer af byggnader och materiel, förlag, administration med mer.

Man säger, låtom oss sätta nettoinkomsterna å de olika stationerna i bestämd proportion till bruttoinkomsterna. Sådant blir dock principiellt orätt, ty förhållandena mellan inkomster och utgifter äro icke ens någorlunda lika på olika stationer med olika trafik. Och huru stor är ej skillnaden i de omkostnader, som föranledas för persontrafikens befordrande på en station och de som äro förenade med försändningar af gods i allmänhet och vissa varor i synnerhet. En dylik utgiftsberäkning skulle således ej kunna komma att hvila på annan grund än godtyckets!

Man skulle dessutom genom införandet af den föreslagna bestämmelsen förorsaka de skattdragande, det vill säga jernvägsbolagen, ganska betydande kostnader utöfver skatten; ty jag är viss på att dessa, för att åstadkomma en riktig fördelning af inkomsterna och utgifterna å de särskilda stationerna, skulle blifva nödsakade att mycket utvidga sina räkenskapsverk.

Dessutom ber jag få fästa uppmärksamheten på, att inom en hel mängd andra verksamhetsområden likartade förhållanden förekomma, och att, ehuru väl inkomster äfven der inflyta å skiljda orter, likväl icke någon sätter i fråga — eller det ej ens kan vara möjligt — att dessa orter därför skola erhålla skatt. Huru kan man beskatta mig på en ort derföre att jag till exempel genom ett telegram eller ett bref bereder mig en inkomst derstädes. Jag kan sitta på mitt kontor och förskaffa mig genom en upphandling eller annan spekulation en betydande inkomst i till exempel Ystad eller Haparanda, icke kan jag derföre blifva taxerad i någon af dessa städer. Ångfartyg bereda sig inkomst på de särskilda stationer de anlöpa, likväl utgår icke skatt till de särskilda stationerna härfor. Ej heller är fraktrörelsen på landet skattlagd, ehuru väl sådant med samma skäl skulle

skulle kunna sättas i fråga åtminstone för vissa arter af sådan rörelse. Jag erinrar äfven om hvad den föregående talaren nämnde, att stationerna kunna ligga utom den kommun, som lemnarrörelsen, och att det vore en obillighet, att ej den sistnämnda, utan en annan kommun, som föga eller alldeles icke bidroge till rörelsen, skulle få inkomsterna.

Jag kan således ej finna någon giltig rättsgrund för förslaget, och då jag anser detsamma endast bidra att inveckla beskattningsväsendet och indirekt öka skatten för de skattdragande genom de svårigheter, de erforderliga utredningarne komma att för dem medföra, yrkar jag på dessa skäl ånyo afslag å det föredragna betänkandet.

Herr von Stockenström: Jag finner mig försatt i den mindre behagliga ställning att nödgas försvara Utskottet mot de anmärkingar, som blifvit framställda af dess egen högt aktade ordförande. Men ehuru jag vet, att hans ord väga tungt i denna Kammare, vågar jag dock anhålla, att Kammaren ville taga i öfvervägande de skäl, som varit bestämmande för Utskottet, då detsamma kommit till ett annat slut än det, till hvilket dess ordförande önskat komma.

Friherre af Ugglas har till en början sagt, att frågan numera blifvit till omfånget inskränkt, och att den antagit mindre dimensioner, än tillföre varit händelsen. Ja, så är förhållandet. Då man först under det nya statskicket sökte göra ändring i denna paragraf, angick det då framställda förslaget bolag i allmänhet. När vid en följande riksdag frågan åter kom till lif, höll man sig till jernvägs- och kanalbolag, och nu har man stannat vid endast jernvägsbolag. Det är just detta förhållande, att dimensionerna blifvit mera inskränkta, som gjort, att många af de invändningar, som förut blifvit framställda och då kunnat anses giltiga, nu förfalla. Det torde ock vara klart, att behofvet af en förändring i lagstiftningen rörande dessa bolag, nu framträder mera manande derigenom att jernvägsanläggningarne fått en större utsträckning, och att detsålunda är mera omfattande intressen, som af dessa stadganden beröras. Friherre af Ugglas yttrade äfven, att Utskottet egentligen sökt skäl för den föreslagna förändringen i de förhållanden, som skulle inträda med afseende å den nya jernvägsanläggningen, som är beslutad under namn af "Bergslagernas jernvägsaktiebolag". Men han använde detta exempel för att just derigenom söka ådagalägga olämpligheten af det förslag, hvarmed Utskottet framkommit. För mig hafva ej dessa förhållanden framträdt i samma dager; jag kan ej finna annat än att det anförda exemplet egentligen visar den obillighet och orättvisa, som ligger i det nu gällande stadgandet. En jernvägsbyggnad påbörjas år 1872 mellan Falun och Ludvika, hvilken bandel, enligt koncessionen, skall vara färdig år 1875; den utsträcker sedermera under de följande åren intill 1879 fram till Kihls station, och det ena banstycket efter det andra blir småningom färdigt för att gifva afkomst och på grund deraf lemna skattebidrag. Att då staden Göteborg, derföre att styrelsen der har sitt säte, skall i afseende å kom-

munalskatt ensamt draga fördel af jernvägsanläggningen, utan att jernvägen berör eller måhända någonsin kommer att beröra Göteborg, anser jag vara i högsta grad obilligt.

Utskottets ordförande fäste sig ytterligare dervid, att kommunerna genom den föreslagna lagstiftningsåtgärden skulle nödgas afsäga sig all möjlighet att kunna kontrollera de uppgifter, som lemnades från jernvägsbolagens styrelse. Om så är, är ju också för närvarande förhållandet med bankbolag alldeles enahanda. Det finnes bankbolag, som hafva lika stort antal afdelningskontor, som det finnes stationer på många enskilda jernvägar. Från dessa afdelningskontor, som äro långt aflägsna från hufvudkontoret, och som således äro ställda i samma förhållande till hufvudkontoret som jernvägsstationerna kunna anses vara till den plats, der styrelsen har sitt säte — har man emellertid tagit till godo de uppgifter, som lemnats. Man har till exempel i norrländska städer, der det på långt afstånd från hufvudkontoret finnes afdelningskontor under Mälareprovinsernas enskilda bank, så vidt jag har mig bekant, ej haft några anmärkningar att göra mot de uppgifter, som i detta hänseende lemnats. Då man ej misstrott dessa och ej ansett sig behöfva kontrollera dem, tror jag ej heller, att sådant skall sättas i fråga eller behöfvas i afseende på jernvägarne.

Vidare är anfördt, att det skulle medföra stora olägenheter för staten att debitera och uppbära bevilling på många ställen i stället för på ett enda. Denna olägenhet finner jag ej vara af någon betydelse, då staten har sina tjenstemän, som debitera och uppbära och som säkerligen kunna göra denna förrättning utan att någon lönetillökning kan komma i fråga. Och att ej afgifterna skola inflyta lika väl, om de debiteras på flera ställen än på ett enda, kan ej betvivlas.

Friherre af Ugglas har, vid betraktande af förslaget ur synpunkten af kommunens rätt, yttrat, att det kunde komma att hända, det kommuner, som ej bidraga till rörelsen, skulle, derigenom att stationen händelsevis vore belägen på deras område, erhålla bidrag till sina kommunalbehof, men att deremot en grannkommun, som genom sin större företagsamhet beredde dessa inkomster för jernvägsbolaget, ej skulle få något godt deraf och att deri låge en orättvisa. Jag får dervid invända, att ej blir rättvisan större, om, såsom nu är förhållandet, en enda kommun skall hafva rätt att draga hela fördelen af den inkomst, som för en jernvägsanläggning inflyter.

Ytterligare har det blifvit sagdt, att, om förslaget antages, derigenom skulle gifvas ett prejudikat, som skulle föranleda anspråk äfven från andra håll. Jag anser ej, att så skulle blifva förhållandet. Och jag tror mig kunna vara berättigad till detta antagande, med anledning af den försigtighet, hvarmed Riksdagen behandlat dylika förslag af vidsträcktare omfång, än det som motionerna för närvarande afse. Jag föreställer mig nemligen, att det motstånd, som visat sig vid riksdagen i detta hänseende, och de väl grundade betänkligheter, som blifvit anförda, sannolikt skola afskräcka från försöket att å nyo väcka förslag i samma syfte. För öfrigt äro, såsom vid föregående tillfällen framhållits, jernvägar numera inrätt-

ningar af vida högre betydelse för landet än hvad en mängd andra bolag kunna anses vara, hvarföre det synes som om man kunde hafva vida mera grundade anspråk på att särskilda lagstiftningsåtgärder för jernvägs- än för andra bolag vidtagas.

Det har ock blifvit anmärkt, att bankbolag stå under noggrannare kontroll än jernvägsbolag. Det är åtminstone ej händelsen. att kontrollen är större för bankbolag än för sådana jernvägsbolag, som erhållit understöd af statsmedel. Ty Kongl. Maj:t förordnar vid dessa sistnämnda en revisor, som deltagar i granskningen af räkenskaperna. Talet om den mindre kontrollen skulle således gälla de få bolag, som ej fått något sådant understöd. Jag tror dock ej, att man bör hafva skäl att hysa ett sådant misstroende till de direktioner, som utöfva styrelsen öfver dessa bolag. Dessutom är det ej direktionen ensam, till hvilken man har att hålla sig. Bolagen utse årligen revisorer, hvarförutan de af styrelsen och dess tjänstemän förda räkenskaper framläggas för bolaget, så att hvar och en bland bolagsmännen kan om dem taga kännedom.

Af den talare, som yttrade sig näst före mig, har blifvit framhållet, att det skulle blifva med synnerliga svårigheter förenadt att beräkna inkomsterna å de särskilda stationerna, och han har sagt, att förslaget antagande skulle medföra utgifter för jernvägsbolagen, då de skulle nödgas hålla hela räkenskapsverk för utredande af förhållandet. Jag tror, att den tabell, som finnes detta betänkande vidfogad, ådagalägger, huru noggrannt räkenskaperna kunna föras vid jernvägarne. Tabellen är visserligen ej af den beskaffenhet, att den visar på hvad sätt man kommer till procentberäkningen, men då man ser, att en sådan noggrannhet iakttagits i öfrigt, bör man kunna med visshet antaga, att uträkningen är riktig äfven i detta fall, och jag har ej hört, att det behöft inrättas något särskildt räkenskapsverk. för att utföra detta arbete.

Jag vill ej längre uppehålla Kammaren, ehuru ännu flera anmärkningar vore att besvara, utan ber endast att, då jag, i motsats till den siste talaren, anser förändringen både *nödig* och *nyttig*, få tillstyrka bifall till Utskottets betänkande.

Herr Hallin: Den förste talaren har sagt, att detta förslag är en gengångare från föregående riksdagar. Det är så; men då jag denna riksdag tagit mig friheten att åter upptaga detsamma, har jag dervid särskildt stödt mig på grunder, som jag, för min del, anser fullt giltiga och hvilka jag nu anhåller att få i korthet angifva.

Jag har, för framläggandet af denna min motion — förutom i min uppfattning, att genom det förslag, den innefattar, skulle kunna undanrödjas den orättvisa, nu gällande bestämmelse innebär — hemtat stöd dels i den af Bevillnings-Utskottet vid sistlidne års lagtima riksdag gjorda framställning i enahanda syfte, dels deri, att inom denna Kammar vid nyssnämnde riksdag äfven förslaget vedersakare erkänt dess billighet, dels ytterligare deri att, såsom här blifvit anmärkt, jernvägsanläggningarnes antal blifvit allt flera och flera, och att derigenom frågan blifvit af mera vigt och betydelse. dels ock slutligen deri, att jag tror mig hafva funnit flerstädes i landet ett

missnöje vara rådande med afseende å de nuvarande beskattningsförhållandena i detta afseende.

Att förslaget skulle möta betänkligheter, derpå var jag beredd. och att viktiga inkast mot detsamma skulle göras, fruktade jag äfven. Jag tror likväl, att, då man anser en sak vara fullt billig och rättvis, bör man ej deraf låta afskräcka sig, utan söka på alla möjliga sätt undanrödja de hinder, som uppstålla sig mot dess genomförande. Jag har gått ut ifrån en sådan förutsättning och hoppas att derigenom slutligen kunna vinna det resultat, hvilket jag med mina bemödanden afser.

Den princip, som ligger till grund för denna förändring, har redan vunnit erkännande i hvad angår bankbolag. Man har här sagt, att den i afseende å dessa bolag vidtagna förändring efteråt ansetts otjenlig. Jag vågar för min del betvifla, att en sådan åsigt i allmänhet gjort sig gällande, och jag är fullt förvissad, att man ingalunda skulle önska en återgång till den förra lagstiftningen i detta hänseende. För så vidt jag vet, har staten erhållit sina inkomster å bankrörelsen, likaväl efter det stadgandet, att bevillingen skulle påföras ej blott vid hufvudkontoren, utan ock vid afdelnings- och kommissionskontoren, blifvit infördt, som tillföre. Ej heller har jag erfarit, att den kontroll, som bankbolagen nu äro underkastade, visat sig vara mindre tillförlitlig än förenämnda lagstadgande, utan tror jag, att i detta fall fullt samma noggrannhet och fullständighet fortfarande göra sig gällande.

Ser man på de följder, nu gällande stadgande för utgörande af kommunalafgifter för jernvägarnes rörelse visar sig medföra, måste väl hvar och en erkänna, att den riktiga grundsatsen — att kommunerna skola erhålla bidrag af alla de personer, som draga fördel af de kommunala institutionerna, såsom t. ex. fattig- och sjukvård, och förmå att medverka till deras upprätthållande — derigenom trädes för nära. Och det torde vara onekligt, att, sedt från kommunens sida, blir dessa jernvägsbolags frihet från all beskattning en ren skänk åt bolagen från kommunen. Denna orättvisa har i betänkandet blifvit framhållen, och man har här framdragit ett exempel, för att visa till hvad resultat tillämpningen af nu gällande bestämmelser i ett konkret fall skulle leda. Jag, för min del, har funnit detta exempel så till fullo bevisa obilligheten i det nuvarande stadgandet, att mig synes hvad som i detta afseende redan blifvit anräget vara så talande, att ensamt detta kan vara tillräckligt att föranleda förändringen. Frågan gäller ej mer eller mindre än om det är rättvist att — derföre att ett jernvägsbolags *styrelse* tagit sitt säte å ett ställe, som ej beröres af jernvägen utan till och med kan vara derifrån ganska långt aflägsen — kommunalutskylder för rörelsen ej ens i någon mån skola tillfalla de orter, der denna rörelse i sjelfva verket bedrifves, utan helt och hållet gå till denna af sjelfva jernvägs- trafikken oberoende och derifrån aflägsna kommun.

Förslagets motståndare hafva sökt framhålla, att statens rätt skulle kunna äfventyras genom vidtagandet af den ifrågasatta förändringen. Jag är, i afseende å bemötandet af detta inkast, så väsendtligen förekommen af den föregående talaren, att för mig föga

återstår att tillägga. Mig synes dock, att en sådan fullständighet och noggrannhet i räkenskapsföringen bör kunna iakttagas, att något dylikt ej bör vara att befara, och en detta betänkande vidfogad tabell torde kunna åberopas såsom bevis härför.

Det har vidare blifvit yttradt såsom ett skäl mot förslaget att antaga, att taxeringskommittéerna skulle blifva urståndsatta att göra några rättelser i bolagsstyrelsens uppgifter rörande de på de särskilda stationerna belöpande inkomsterna, och nödsakas att hålla till godo med dem, sådana de äro lemnade. Detta må visserligen vara sannt, men, såsom redan är antydt, underkastas ju styrelsens redogörelser behörig kontroll genom revision och den granskningsrätt, som bolaget sjelf utöfvar. Det synes mig således, att man ej bör kunna befara, att några underslef i detta hänseende kunna ega rum; och om så är, böra ej heller några olägenheter af det anmärkta förhållandet vara att befara.

Ett annat skäl, som anförts mot förslaget, det nemligen att ett ökad besvär skulle förorsakas staten genom debitering och uppbörd på flera ställen, anser jag likaledes vara af föga betydelse. Då staten har sina aflönade tjänstemän, som äro anställda för dessa för rättningar, och då uträkningarne i afseende å nettovinsten å de särskilda stationerna nöjaktigt kunna verkställas af de särskilda bolagens styrelser, hvilket den utskottsberäkningen bilagda tabellen nogsam utvisar, finner jag ej, att några praktiska svårigheter kunna i detta hänseende uppstå.

Här har äfven blifvit framhållet, att de kommuner, som beröras af jernvägar, redan derigenom hafva så betydande fördelar, att de ej böra göra anspråk på några vidare inkomster af dem i skatteväg. Det är sannt, att sådana kommuner hafva betydande fördelar. Men hafva manne de kommuner, der styrelsen tagit sitt säte och som genomlöpas af jernväg, mindre fördelar af sjelfva jernvägen? Dessa kommuner få dock åtnjuta, förutom de indirekta fördelarne, den direkta af att beskatta jernvägsrörelsen, och de kunna än vidare, just derigenom att styrelsen i dem har sitt säte, tillskyndas ännu större förmåner af jernvägen än de öfriga stationerna, och borde således, om den andragna grundsatsen vore riktig, hafva mindre rätt att åtnjuta den ytterligare fördelen af beskattningen.

Det har äfven blifvit sagdt, att den kommun, der hufvudstationen vore belägen, drabbades af mera betydliga utgifter än de andra stationerna derigenom att för de betydliga arbeten af upplag, omlastning o. s. v., som der företrädesvis eger rum, löst folk kom att samlas dit till kostnad för fattig- och sjukvård, och att den förstnämnda stationen derföre borde hafva större fördelar än de sistnämnda. Jag vill härvid endast anmärka, att samma förhållande rörande löst arbetsfolk, allt efter rörelsens art och omfång, likaledes eger rum vid de mindre stationerna, och om äfven nämnda olägenhet skulle förefinnas i högre grad vid hufvudstationen, uppväges den mer än väl af denna stations öfriga fördelar och särskildt den nu ifrågakommande förmånen i beskattningsväg.

Man har sagt, att det ingalunda vore visst, att det är rörelsen på den ort, å hvilken stationen är belägen, som framkallar inkom

sterna för bolaget, utan att denna inkomst kan hafva sin källa i den rörelse, som utbildat sig i en annan kommun, der ingen station finnes. Härvid får jag erinra, att förhållandet är detsamma äfven med bankerna. Det är nemligen långt ifrån visst, att bankerna hemta sin inkomst uteslutande å de ställen der bankens kontor äro belägna, utan dessa inkomster kunna ju ofta till stor del tillfalla banken genom affärsrörelse å andra orter i trakter, der kontoret är beläget. Emellertid måste man medgifva, att stationerna i allmänhet placeras på sådana ställen, der genom omständigheter eller vissa naturförhållanden näringar i högre grad än annars utbildat sig eller större utbyte af varor kan ega rum, hvarigenom inkomst och trafik kunna befordras.

Man har, vidare, fruktat för den föreslagna förändringen derföre, att andra bolag skulle kunna framkomma med dylika anspråk. Jag tror dock, att, om man går till väga med samma försigtighet som hittills vid behandlingen af dessa ärenden gjort sig gällande och noga ser till att alla garantier förefinnas, samt att vederbörlig kontroll kan utöfvas, framdeles möjligen en utsträckning af denna grundsats kan ega rum, utan att statens rätt på något sätt derigenom äfventyras. Komma dessa enskilda bolag i den ställning, att de förmå uppgöra en fördelning på samma sätt som jernvägarne, enligt hvad den bilagda tablån visar, kunna göra det (hvilken tablå synes mig kunna tjena till norm i sådant hänseende), tror jag det ej vara farligt att utsträcka en dylik bestämmelse äfven till sådana bolag.

Här har äfven blifvit sagdt, att förslaget skulle innebära en orimlighet och att man med samma rätt kunde fordra, att de, som idka handelsrörelse på skiljda ställen af landet, skulle erlägga kommunalafgifter på alla de platser, der de beredde sig inkomst af sina affärer. Jag kan ej finna denna jemförelse hålla streck; detta är nemligen ej en rörelse på något sätt jemförlig med den här ifrågasvarande.

Hvad beträffar den åsigten, att den föreslagna förändringen för bevilningens utgående borde göras beroende af förändring i kommunallagstiftningen, vågar jag anse detta mera som ett sätt att undanskjuta frågan. Det är lätt att inse hvilka stora svårigheter måste möta, då man vill åstadkomma förändringar i kommunallagarne, till följd af deras nära samband med grundlagen, och jag är förvissad, att, om man skulle göra detta till vilkor för den nu föreslagna, man icke på länge skulle nå det åsyftade målet, och jag anser, att man icke bör undanskjuta en rättvis förändring, som lätt låter sig verkställa, oberoende af kommunallagstiftningen.

På de grunder jag anført, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Stjernblad: Den nuvarande lydelsen af § 9 i bevilningsstadgan gifver, efter min förmening, en tillräckligt tydlig hänvisning på, att man kan debitera bevilning för inkomst af jernvägar alldeles identiskt med hvad Utskottet här föreslagit. Der säges nemligen, sedan förut talats om att bankbolag skola beskattas der deras rörelse drifves, att "annat bolag skall beskattas, der bolagets rörelse

hufvudsakligen å en eller flera orter drifves, eller, i fall sådana bestämda orter icke förefinnas, der bolaget har sin styrelse.“ Deraf framgår väl alldeles tydligt, att, då jernvägsbolag måste hänföras till andra bolag, och då det icke kan förnekas, att de drifva sin rörelse på mer än ett ställe, lagen redan innehåller det stadgande, hvarom Utskottet här gjort framställning. Vi veta dock, att praxis dödat lagens kraft, men då man ansett den böra upplifvas, hvad bankbolag beträffar, genom att dessa blifvit i lagen särskildt omtalade, så finner jag icke annat än att man bör göra på samma sätt med jernvägsbolagen. Då således praxis gestaltat sig på det sätt, vi alla känna, så måste man, i fall man vill gå i den riktning, som Utskottet här föreslagit, vidtaga den ändring i den ifrågavarande paragrafen och i följd deraf äfven uti § 27.

För min del är jag ock af den åsigt, att så bör ske, och det af tre skäl: Först derföre, att lagens anda bör blifva en sanning, för det andra derföre, att konsekvensen fordrar förändringen, och för det tredje derföre, att den påkallas äfven af billighet och rättvisa. Konsekvensen fordrar förändringen derföre, att, då man med afseende å bankbolagen tagit hänsyn till de anspråk, som framställts från kommunernas sida, de må vara berättigade eller icke, så finnes intet skäl, hvarföre man icke skulle förfara på samma sätt med jernvägsbolagen. Hvad åter billigheten beträffar, så torde ingen kunna förneka, att ej denna fordrar, att den kommun, som gifver skydd åt en rörelse, och som i sista hand får draga försorg om de kanske utblottade arbetarne, får en del af de kommunalskatter, som dessa bolag betala. Förhållandet har hittills varit, att jernvägsbolagen i allmänhet icke gifvit någon vinst, men redan nu hafva vi dock jernvägsföretag, som gifva större afkastning än någon bank, och andra förestå, af hvilka man har skäl att vänta liknande resultat. Bland dessa sednare vill jag påminna om nordvestraberghslagsbanan d. v. s. Falu—Kihl med bibanor, som kommer att kosta öfver 20,000,000 riksdaler, och som kanske skall gifva Göteborg, der dess styrelse har sitt säte, ett eller annat hundratusental riksdaler i kommunalskatt, och detta utan att banan berör denna stad, då deremot de kommuner, inom hvilka detta bolags egendom är belägen, icke få något.

Således fordrar både lagen, sådan den nu är skrifven, konsekvensen af förut vidtagna förändringar deruti och billigheten, att man i afseende å denna fråga går i den riktning, som Bevillnings-Utskottet föreslagit. Hvarföre bestrider man emellertid detta? Tror man, att staten äfventyrar den allra ringaste förlust? Att så icke kan ske, är väl tydligt deraf, att här måste bli samma förhållande som med bankbolagen, eller att styrelsen gifver uppgift på hela nettobehållningen och dess fördelning på samtliga de platser der rörelsen bedrifves. Man säger, att här icke finnes någon kontroll, och att taxeringskomitéerna icke hafva något annat att rätta sig efter än dessa bolagsstyrelsens uppgifter, men jag svarar härpå, att här finnes precis samma kontroll som i afseende å bankbolag, och den kan naturligtvis icke grundas på annat än bolagets räkenskaper och revisorernes berättelser och utredningar. Bankbolagen stå visserli-

gen under Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uppsigt, hvad sedel-
emissionen beträffar, men icke i afseende å uppgifterna öfver netto-
behållningen, och då bankbolagen i detta fall ej brutit emot sin pligt,
vet jag icke, hvarföre man ej får antaga att äfven jernvägsbolagen
så skola förfara. Man säger vidare, att det skulle uppstå stora svår-
righeter att fördela nettobehållningen på stationerna; sådana svårig-
heter finnas visserligen, men de existera i lika hög grad, hvad be-
träffar inkomsternas fördelning på ett bankbolags afdelningskontor.
Jag kan nemligen icke slå upp kontorets bok och säga, att den
summa, som upptages såsom kontorets behållning, är kontorets verk-
liga nettovinst, ty hufvudkontoret har många inkomster, som måste
delas på afdelningskontoren. Då dessa svårigheter likväl låtit lösa
sig i afseende å bankbolagen, så inser jag icke, hvarföre ej förhål-
landet skulle vara enahanda i förevarande fall; detta är dock en
sak som icke berör statens intressen, ty den uttager sin bevillning
efter den inkomstsomma, som de afslutade räkenskaperna i sin helhet
utvisa.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: I likhet med den föregående ta-
laren anser jag för min del, att det förslag, som Utskottet här hem-
ställt, åsyftar att göra en sanning af de grunder, hvarpå bevillnings-
förfordningen i afseende å bolagsbeskattning är bygd. Det är emel-
lertid säkert, att för närvarande har icke någon beskattning af jern-
vägsbolag kunnat ifrågakomma på annat ställe, än der bolagsstyrel-
sen har sitt säte, emedan man icke kan påstå, att ju ej bolagets
rörelse hufvudsakligen bedrifves utefter hela linien och icke är huf-
vudsakligen inskränkt till någon bestämd ort; helst vagnarne genom-
fara hela vägsträckan. Derföre har ock lagen tolkats så, att bolag-
gen blifvit beskattade, der deras styrelse varit förlagd. Det måste
ock medgifvas, att staten icke härigenom lider någon förlust, ty dess
inkomster uppbäras lika väl på ett ställe och till och med med större
lätthet än på flera. Det är således för kommunen, som denna fråga
egentligen har betydelse, men i detta hänseende har den ock en
ganska stor vikt och får en ännu större sådan, i samma mån som
kommunalutskylderna allt mera, efter hvad erfarenheten visat, till-
växa. Det är således icke af obetydligt värde för en kommun, om
han får ett större eller mindre bidrag till att fylla sina ganska stora
utgifter. Det har visserligen blifvit sagdt, att den kommun, der
hufvudstation är belägen, skulle få vidkännas de största uppoffringarne
för företaget, men det återstår ännu att bevisa detta påstående. För-
hållandena kunna i detta hänseende vara mycket olika på olika
orter och vid särskilda jernvägsföretag. Frågan beror på, huru
mycket den kommun uppoffrat, som genomlöpes af jernvägen i hela
sin längd, och om den lemnat jord och mark för intet, så torde upp-
offringarne derfor nog kunna uppväga hvad en annan kommun gjort
genom att lemna plats för t. ex. ett stationshus. De bidrag, som
kommunerna nu kunna komma att få vidkännas för dylika ändamål,
äro alldeles oberäknliga; en majoritet vid en kommunalstämma kan
nemligen drifva generositeten till den grad, att hela församlingen

göres nära nog till tiggare, och att kommunen tvingas att upptaga län till belopp, om hvilka man icke haft någon den minsta aning. Frågan om utskyldernas fördelning har således numera fått en betydelse för landet, som den förut icke egde, och mig synes det vara af stor vigt att begagna det närvarande ögonblicket för att ordna denna angelägenhet, innan de enskilda jernvägsintressena ytterligare vinna i styrka, och derigenom samt genom sammansättning sins emellan tilläfventyrs göra all framtida billig reglering omöjlig. Det må medgifvas, att det kan medföra något besvär och kanske äfven någon svårighet för herrar bokförare att göra upp en fördelning af inkomsten mellan de särskilda stationerna, men ingen ordentlig redovisning lärer vid någon jernväg kunna lemnas, så länge ej dess styrelse vet, hvad inkomsterna utgöra för hvarje särskild station. Den uppörd, som sker på hvar ställe, måste vara känd, och för att finna nettobehållningen blir således frågan den, huru utgifterna skola fördelas. Dessa äro, enligt mitt förmenande, af två slag: hvaraf det ena omfattar dem, som bestå i omkostnaderna för sjelfva stationen, och hvilka genast blifva kända, det andra utgöres af de gemensamma utgifterna för underhåll af vägen, för administrationskostnader och dylikt, och dessa kunna väl efter någon viss procentberäkning på stationerna fördelas.

Bland de svårigheter, man här anført emot förslaget, har äfven förekommit en uppgift, som förefallit mig litet muntrande, nemligen att det vore lättare att emottaga och expediera en passagerare än en centner gods. Båda delarne expedieras emellertid i större eller mindre grad på alla stationer, och om det finnes en station, som hufvudsakligen inbringar vinst genom den mera besvärliga expeditionen af gods, der således en större personal behöfves för att ombesörja denna svårare trafik, så följer deraf, att den kommun, der denna station är belägen, således har större utsigter att blifva belastad med högre fattigvård, än den, der persontrafik hufvudsakligen förekommer. Om nu, enligt den hittills vedertagna tillämpningen af beskattningsslagen, den förstnämnda kommunen går miste om allt bidrag, under det att den kommun, uti hvilken en station är belägen, som hufvudsakligen expedierar passagerare, får taga alltsammans, så frågar jag, huruvida sådant är öfverensstämmande med billighet och rättvisa. Om Herrarne önska se exempel på dylika förhållanden, så kunnen I betrakta den tabell, som åtföljer Bevillnings-Utskottets betänkande. Deraf synes, att den station å Gefle—Dalabanan, der det mesta godset expedieras, är *Korsnäs* station, hvilken derföre har den största personalen. Den socken, hvaruti denna är belägen, har således den största utsigten at få vidkännas en ökad fattigvårdstunga, men den får likväl ingen inkomst af jernvägen, ty den station, hvarifrån tågen icke sällan gå nästan tomma, tager alltsammans. Efter mitt förmenande är således den fördelning, som för närvarande eger rum, icke i någon mån öfverensstämmande med billighetens fordringar. Jag biträder således gerna Utskottets förslag, men har dock en anmärkning att framställa emot redaktionen af detsamma. Utskottet har nemligen sammanfört i samma paragraf bank- och jernvägsbolag samt benämningarne kontor och stationer, och om man

vid lagens tillämpning skulle tolka meningen så, att man läste bankbolagens stationer och jernvägsbolagens kontor, så kan det icke förnekas, att detta vore en tolkning, som icke vore fullt lycklig. Jag vågar dock tro, att Utskottet lätteligen hade kunnat gifva sin mening ett mera klart uttryck och nedskrifvit densamma i en mera god svenska. Jag tror likväl icke, att denna mindre lyckliga redaktion skall föranleda misstag vid sjelfva tillämpningen, och om man måste äfventyra att icke få någon förändring, såvida man icke vill antaga förslaget med detta fel, så får man väl hålla tillgodo med detta sednare.

Jag anhåller vördsamt om bifall till Bevillnings-Utskottets förslag.

Herr Troilius: I afseende å det förevarande betänkandet vill jag fatta mig helt kort, då hvad jag hade att anföra redan till större delen blifvit sagdt af en föregående talare. Det förefaller mig förnämligast, som om Utskottet och äfven de talare, som tillstyrkt bifall till dess förslag, alltför mycket fäst at sig vid bruttoinkomsterna af jernvägstrafiken, hvilka kunna fördelas efter flera olika grunder. såsom efter stationerna, efter banlängden m. m. Så förhåller det sig emellertid icke, då man går till hvad som här skall beskattas, eller nettobehållningen. Dervid kommer man in på svårigheter vid det praktiska utförandet, som måste blifva oöfvervinnerliga, såvida icke lagen derom innehåller någon bestämd föreskrift, och någon sådan har Utskottet sagt sig icke vilja lemna. Till följd af den stora utsträckning, som vårt jernvägsnät nu vunnit, förekomma så många omständigheter, som jag tror böra tagas i betraktande, innan man skrifer en sådan lag som här är i fråga, att man utan en noggrann detaljkännedom och pröfning deraf bör vara mycket försigtig för att icke medelst eu ofullständig lagstiftning föranleda ändlösa tvister. Transporterna gå nu genom hela landet öfver flera särskilda statens och enskilda bolags jernvägar, emellan hvilka transportafgiften fördelas efter olika grunder och af hvilka de mellanliggande icke hafva annan befattning med transporten, än att låta den passera banan och därför uppbära en viss afgift. Vid ett sådant förhållande föreställer jag mig till exempel att det måste blifva ganska svårt att bestämma, huru nettointkomsten skall fördelas på ändstationerna för hvarje särskild transport, och ännu svårare att tillämpa en lag, som ej lemnade föreskrifter om fördelningen för hvarje sådant särskildt fall. Det förefaller mig derfore, som om det vore lämpligare, att låta aktieegarne på de ställen, der de äro bosatta, betala bevilling efter den utdelning, de hafva på sina aktier, såsom förhållandet är med en del andra industriela företag. Detta låter sig äfven mycket väl göra, då aktierna äro ställda på viss man, men jag medgifver att, då aktierna äro ställda på innehafvaren, så finnes ingen annan utväg än att, såsom nu är händelsen, låta bolagets styrelse betala bevilling inom den kommun, der den har sitt säte. Jag tror likaledes, att om man också kan fördela bruttoinkomsten, och låta utgifternas procentförhållande på hela banan till den förra bestämma nettobehållningen för hvarje sådan del af banan, som kunde anses tillhöra en särskild

kommun, så skulle ändock tvister ej kunna undvikas emellan olika kommuner samt emellan dessa och jernvägens egare.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra och som förut af andra talare blifvit vidlyftigare utveckladt, får jag afstyrka bifall till Utskottets förslag, och detta så mycket heldre, i fall, såsom en talare sagt, en komité är sysselsatt med arbeten i den riktning, som här afses.

Friherre Funck: Jag tilltror mig visserligen icke att kunna framlägga några nya och bättre skäl emot detta betänkande, än hvad de båda första talarne gjort, och då jag tagit mig friheten att begära ordet, är det således icke derföre, att jag förmodar mig kunna inverka på frågans utgång, utan derföre att jag vill fritaga mig från ansvar i ett beslut, som synes mig kunna leda till trassel och oreda och icke till det mål, man dermed åsyftar. Jag kan visserligen föreställa mig, att mången anser det önskvärdt, att kommunerna finge del i den afgift, som borde tillfalla dem af enskilda jernvägsföretag, men jag kan icke förena mig med åtskilliga föregående talare i deras åsigt om möjligheten att på ett billigt och rättvist sätt uppnå detta mål. Åtskilligt har här blifvit yttradt, för att bevisa denna möjlighet, men jag har deraf icke kunnat blifva öfvertygad. Mycket torde ej helier behöfva sägas för att bevisa omöjligheten af att, särskildt hvad en jernväg beträffar, kunna fördela nettoinkomsten på hvar och en af stationerna. Med bruttoinkomsten är detta, såsom redan förut är sagdt, möjligt, icke så med nettoinkomsten. En del af stationerna kan nemligen hafva gått med förlust och en annan del med vinst, och om då nettobehållningen skall fördelas på alla stationerna, så kan en dylik fördelning ej blifva annat än godtycklig och långt aflägsnad från den rättvisa, som man tror sig kunna vinna. Jag kan äfven antaga, att en station är belägen i ena ändan af en socken och hemtar större delen af sin trafik från den närgränsande kommunen, som också genomlöpes af jernbanan; då får den sednare kommunen till följd af ett stadgande sådant som detta ingen del i vinsten, ehuru den både deltagit i anläggningen af jernvägen och bidrager till densammas inkomster.

Man har här omnämnt förhållandet med bankbolagen, och att ett dylikt stadgande som det föreslagna ej visat sig omöjligt med afseende å dem. Detta medgifver jag visserligen, men rättvisan deruti kan jag lika litet inse, ty ett stort bankbolag, som har flera kontor, hemtar väl icke sin vinst ensamt från de kommuner, der dessa äro belägna, utan rörelsen har väl tillkommit genom bidrag från en mängd kringliggande kommuner, och hvarför bör man icke då söka utröna, med huru stort belopp hvarje kommun deruti deltagit genom lån eller på annat sätt, och på grund deraf fördela bolagets kommunalutskylter på alla dessa kommuner? Detta vore lika godtyckligt, som det nu ifrågasatta stadgandet, och jag kan således icke finna något särdeles starkt bevis för detsamma uti denna jemförelse med bankbolagen. Såsom jag nyss sade, tror jag, att det vore önskligt, om man kunde vinna det åsyftade målet, men att ersätta en oegentlighet med en annan, kan jag icke finna tillrädligt. Den förste talaren har redan

anmärkt svårigheten för pröfningskomitéerna i de olika länen att kontrollera de olika uppgifterna, och äfven häruti tror jag, att man skall finna ett bevis för att förslaget icke kan leda till något annat, än att man i stället för en oegentlighet får en annan, hvarföre jag ock anhåller om afslag å detsamma.

Friherre Bildt: Såväl Utskottet som de talare, hvilka önskat bifall till Utskottets förslag, hafva grundat denna sin åsigt derpå, att den nuvarande bevillningsstadgan skulle innehålla en orättvisa mot de kommuner, hvilka beröras af en jernväg. Detta är sjelfva hufvudskalet, och det har under diskussionen blifvit framhållet såsom kardinalpunkten. Jag är af den åsigt, att kommunerna hafva alldeles ingen rätt i denna sak. Kommunerna hafva alla den största fördel af en jernväg. Detta bevisas mer än väl af de gamla jernvägsstriderna; och om en jernväg framkallar lif, rörelse och välmåga i en kommun, så måtte väl icke aktieegarne, som åstadkommit jernvägen, dessutom vara skyldiga att gifva kommunen en extra premie i ökad kommunalskatt. Det är visserligen sannt, att den kommun, der styrelsen har sitt säte, lika litet som de andra kommunerna, har någon rättighet till en dylik fördel, och att det således kan synas obilligt att denna kommun får en fördel, då de andra kommunerna icke få det. Det är också denna skenbara orättvisa, som framkallat talet om denna kommunernas så kallade rättighet. Men den finnes icke hvarken på det ena eller andra hållet. Det visar endast, att den lag, som vi nu hafva, att ett bolags rörelse skall beskattas på det ställe, der bolagets styrelse har sitt hufvudsäte, icke är riktig och icke bör tillämpas på jernvägsbolag. Vid flera föregående riksdagar har man derföre tagit i öfvervägande, huruvida icke bolag borde beskattas på annat sätt, nemligen så, att det vore aktieegarne, som beskattades. Men detta har man icke gjort derföre, att det varit förenadt med åtskilliga olägenheter. Man har erkänt, att det kunde vara bra för vissa bolag, men skadligt för andra. Det vore t. ex. orimligt, om ett bolag, som drifver en så stor industriell rörelse som t. ex. Motala mekaniska verkstads aktiebolag, icke skulle beskattas i Motala, just derföre att det är denna kommun, som löper den största risken genom ökad fattigvård med mera. Man har stannat vid det som är, emedan olägenheterna hittills icke varit så i ögonen fallande, men då nu stora jernvägsföretag äro å bane, och man väntar vinst af dem, har man börjat beakta denna fråga något mera, och då vågar jag hemställa, om det icke kan vara skäl att införa en särskild punkt i bevillningsförordningen rörande jernvägsbolagen och der stadga, att aktieegarne skola beskattas, men icke att de kommuner, som jernvägen genomlöper, eller der styrelsen har sitt säte, skola taga skatten. Detta vore väl det viktigaste och billigaste. Att deremot söka lösa frågan på det sätt, som Utskottet velat, synes mig lätt kunna leda till att göra villan värre än förut.

Man måste väl, så vidt möjligt, vara rättvis och konsekvent i lagstiftningen. Hvarföre vill man då att jernvägarne skola beskattas på annat sätt än sjöfarten? Ett bolag t. ex., som med ångfartyg besörjer trafiken mellan Stockholm och Göteborg längs kusten, beskattas der

rederiet har sitt säte, men icke på de särskilda stationer, som af dess fartyg anlöpas, och dock är det från dessa stationer, som ångfartygsbolaget hemtar inkomst, likaväl som jernvägsbolaget från sina stationer.

Jag vill nu försöka att föreställa mig tillämpningen af ett sådant stadgande, som det af Bevillnings-Utskottet föreslagna, i afseende på stationernas beskattning. Det kunde då inträffa och kommer sannolikt att inträffa på det stora vestra jernvägsbolagets bana, att vissa stationer icke komma att gifva någon behållning de första åren. Huru skall det då gå med beskattningen af dessa stationer? Hvilka af banans andra stationer skola då betala bristen och huru skall den fördelas? Skall det ske pro rata parte eller på hvad annat sätt? När man vill lagstifta på en orimlig grund, så kommer man till orimliga konsekvenser.

Det har förut här blifvit yttradt -- och jag ber att få förena mig i detta yttrande -- att en förändring måste ske. Men vi hafva tid på oss i det fallet. Det finnes icke någon förhoppning, att de stora jernvägsbolagen skola få några inkomster hvarken nästa år eller året derpå, ty deras banor hinna icke att blifva färdiga så snart. Och då har man god tid på sig att till en annan riksdag få bevillningsförordningen skriven så, att den blir riktig och rättvis, i stället att nu, innan frågan är utredd, besluta en sak, som, i fall den komme till stånd, nog finge stå kvar till dess den visade sig alldeles orimlig.

Men det finnes ännu en omständighet till, nemligen att, i fall kommunerna egde rätt att få en sådan lindring i sina kommunalskatter genom fördelning af jernvägsbolagens vinst på dess stationer, så skulle ju staten, som sjelf är jernvägsegare, äfven vara skyldig att fördela sin inkomst på stationerna, och låta dessa betala kommunalskatt. Staten såsom industriidkare bör icke hafva bättre rätt än den enskilde.

Detta är ett ytterligare skäl, hvarföre jag förenar mig med dem som yrkat afslag.

Grefve Hamilton, Hugo Bengt Archibald: Åtskillige talare hafva framhållit det orättvisa uti att endast den kommun, der styrelsen för ett jernvägsbolag har sitt säte, skall komma i åtnjutande af de bidrag, som äro en följd af bevillingens införande inom densamma, och att de öfriga kommunerna icke få något bidrag af den rörelse, som jernvägsbolaget inom dem drifver. Detta erkännes vara orättvist; men det torde icke heller kunna sägas vara rättvist, att af de kommuner, som äro belägna vid en jernväg, endast de som inom sitt område hafva station skola, enligt Utskottets förslag, få bidrag af jernvägsbolaget. Öfriga kommuner torde ofta hafva lika god rätt till bidrag som dessa, hvilka genom egandet af station redan förut ofta hafva stor fördel. Dessa orättvisor torde böra afhjelpas genom kommunallagarne och icke genom ändring af bevillningsförordningen.

Vid föregående riksdagar har ofta väckts motioner om ändring af bevillningsförordningen, afseende kommunernas rätt att erhålla bidrag af personer, boende inom kommunerna men befriade från bidrag

i anseende till att de hafva inkomst genom aktier i bolag, som på andra ställen erlagga bevillning. Dessa motioner hafva hittills vanligen af Bevillnings-Utskottet afstyrkts såsom varande ur bevillnings synpunkt onyttiga om icke skadliga.

Om motionärerne med sina förslag vändt sig emot kommunallagarne i stället för mot bevillningsförordningen, skulle de måhända lyckats bättre; ty det är och blir enligt min tanke omöjligt att genom ändringar i bevillningsförordningen tillfredsställa kommunernas rättmätiga anspråk. Detta har sin grund deruti, att staten och kommunen icke äro sammansatta af samma enheter och således icke äunna hafva samma beskattningsgrund. I afseende på staten är ett bolag, som drifver sin rörelse öfver hela landet, enhet, hvaremot detta bolag, äfven om dess styrelse har sitt säte inom en enda kommun, icke blir en enhet i förhållande till denna, hvilket åter de personer blifva som genom bolagets verksamhet hafva sin inkomst. Man skall derföre på den nu af Utskottet beträdda vägen icke lyckas tillfredsställa kommunerna; men jag tviflar icke på att man skall lyckas förderfva bevillningsförordningen. Till undvikande häraf torde vara nödvändigt att sambandet mellan bevillningsförordningen och kommunallagarne brytes. Detta har vid flera föregående riksdagar blifvit af Bevillnings-Utskottet framhållet, hvilket föranledde förra lagtima Riksdag att i underdänig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t måtte åt en komité uppdraga utarbetande af förslag till nödiga ändringar uti kommunallagar och bevillningsförordning, för att tillgodose kommunernas kraf i dessa hänseenden. Denna komité har nu blifvit af Kongl. Maj:t tillsatt. Vid sådant förhållande anser jag för min del att det icke är något skäl att ändra bevillningsförordningen, innan man får se hvad komitén kommer att föreslå, hvarföre jag anhåller om afslag å den föredragna punkten.

Herr de Maré: Den talare, som öppnade diskussionen angående denna punkt, Bevillnings-Utskottets högtärade ordförande, förklarade i början af sitt anförande, att han icke vore blind för de olägenheter, som den nuvarande bevillningsförordningen i detta hänseende medfört. Men han ansåg, att det vore rättast att afhjelpa dessa genom en förändring i kommunallagarne. Jag är dock öfvertygad om, att han är så skarpsynt, att han vet, att det icke finnes några lagar, hvilka man har så svårt att få ändrade, som just kommunalförfattningarne. Är det således rättvist, att en förändring skall ske, så tror jag, att det är bättre och mera praktiskt, att söka göra den på den väg, der den är lättast att åstadkomma, och det är på bevillningsförordningens väg.

Han har med rätta yttrat, att Bevillnings-Utskottets första pligt är att tillse statens fördel, och att de inkomster ovilkorligen utgå, hvilka staten har rätt att fordra. Jemte det jag fullkomligt instämmer deri, tillåter jag mig att tro, det Bevillnings-Utskottets pligt också är att tillse, att dessa statens inkomster utgå så rättvist och billigt som möjligt. Och rättvist och billigt tviflar jag på att det kan vara, att ett jernvägsbolag skall taxeras för sin inkomst på det ställe, der dess hufvudkontor är beläget. Här

har af flere talare erinrats om de stora jernvägar, som äro under görningen, nemligen emellan Falun och Göteborg, samt Thureberg och Sevalla, hvilka bolag skulle hafva sina kontor, det förra i Göteborg och det sednare i Stockholm. Jag vågar bestrida att någon billighet kan ligga deri, att, om en olycka inträffar vid någon af dessa jernvägars stationer och fattigvården inom den kommun, der stationen är belägen, således får flere eller färre att draga försorg om, en sådan kommun icke skulle få någon del af den inkomst, som den skulle erhålla, i fall bevillningstaxering påfördes bolaget inom de kommuner, der dess stationer äro belägna. Detta kan icke vara rättvist, och då statens anspråk endast kan vara att få ut sin bevillningssumma, och detta anspråk kan tillgodoses på samma gång som kommunerna få ut sin rätt, så synes mig deri ligga icke blott billighet utan äfven rättvisa. Friherre Ugglas har såsom en olägenhet från statens synpunkt angifvit, att, om dessa bolag taxerades på många ställen, så skulle staten möjligen icke få ut samma bevillningssumma, som, om de taxerades på ett ställe, till följd deraf att en mängd svårigheter skulle uppstå genom ärendets handläggning af flera taxerings- eller till och med pröfningskomitéer. Äfven om jag skulle tillerkänna detta någon vigt, så är jag alldeles övertygad om att de kommuner, inom hvilka taxeringen skedde, skulle vara så måna om sin fördel, att de snarare taxerade bolaget för högt än för lågt, och då hittar bolaget nog på att, för att undvika denna för höga taxering, lägga fram sina räkenskaper. Då förfaller nog den förlust, som man förmodat skulle komma att drabba staten. Och i alla händelser är det väl icke troligt, att Kammarrätten hädanefter mera än hittills skulle försumma sin pligt att se statens rätt till godo.

Vidare har man sagt, att det icke vore säkert, att stationen läge inom den kommun, som genom sin trafik bidragit till inkomsten deraf. Jag har icke den lyckan att vara delegare i något jernvägsbolag, tror dock icke, att det är möjligt att tänka sig ett bolag, som icke skulle anlägga stationer, der de mesta inkomsterna vore att förvänta; således kan icke detta vara ett skäl för att icke i det fallet rättvisa skulle skipas. Men det största och efter min uppfattning giltigaste skälet är den verkliga orättvisa, som ligger deri, att kommuner kunna drabbas, och verkligen drabbats af utgifter, till följd af jernvägarne, utan att få något bidrag till sina kommunalutskylder af den inkomst, som jernvägsbolaget har tagit ur denna trakt. Jag vågar därför tro, att de bästa skälen här äro på deras sida, som yrkat bifall till Bevillnings-Utskottets förslag i förevarande punkt, hvarföre jag tillåter mig att derom anhålla.

Herr von Geijer: Jag har afgifvit en reservation mot denna punkt i betänkandet, men som afser egentligen formela betänkligheter. Jag kan nemligen icke finna, att denna fråga, hvilken rör den kommunala beskattningen, rätteligen skall, såsom skett, prövas af Bevillnings-Utskottet ensamt. Fastän motionen var så stilerad, att den måst till Bevillnings-Utskottet remitteras, är den fråga motionen afser främmande för Bevillnings-Utskottet och torde lämpligen bort behandlas af Sammansatt Bevillnings- och Lag-Utskott.

Jag får emellertid erkänna, att under den diskussion, som här egt rum, hafva mina sympatier varit på de talares sida, hvilka yrkat på någon förändring i den kommunala beskattningen af inkomst utaf jernvägarne, sådan denna beskattning nu ställer sig i följd af nuvarande stadgandet i bevillningsförordningen, som gör att inkomstbevillningen erlægges af jernvägsbolag på ett enda ställe. Jag tror icke att det i längden kan fort fara på detta sätt. Efter hvad jag har mig bekant, har i andra länder saken blifvit noga beaktad. I Norge till exempel förhålles med den kommunala beskattningen väl ej fullt såsom här är föreslaget, men det af bolag sammanskjutna aktiekapitalet anses som en bolagets skuld och för räntan derå efter vanlig räntefot erläggas aktieegarne skatt der de äro bosatte, hvar-
emot, för hvad angår inkomster utöfver denna ränta, bolaget, betraktadt såsom en juridisk person, betalar kommunalskatt der styrelsen har sitt säte. Att ordna bolags kommunala beskattning på sådant sätt äfven i vårt land har, såsom bekant, vid föregående riksdagar varit motionerad.

Jag skall icke längre uppehålla Kammaren, men som af flere talare yttrats, att de funno saken behjertansvärd, fastän de icke kunde godkänna det förslag som här är vordet uppställt, så ber jag att få hemställa, att Kammaren ville återremittera punkten till Utskottet.

Det har blifvit sagdt, att man skulle kunna komma till målet genom att ändra kommunalförfattningarne. Jag tror också, att man på detta sätt möjligen kan komma till målet, och jag tror, att denna fråga skulle få sin rätta behandling, om den nu återremitteras till Bevillnings-Utskottet, som då antagligen skulle finna sig föranlåtet att rådföra sig i ämnet med Lag-Utskottet.

Herr Faxe: Hittills har jag trott, att, då det var fråga om allmän beskattning, så funnos blott två parter, den ena staten och den andra den skattskyldige. Men nu hör jag, att det finnes äfven en så att säga mellankommande part, nämligen kommunen, som pretenderar att man skall ställa saken så, att kommunen deraf må få den största möjliga fördel. Denna strid förefaller mig alldeles som då två kommuner tvista om en person, icke för att bli af med honom, utan att få honom hos sig skattskrifven. Med sådana besvär blir Kammarrätten ofta uppvaktad.

Efter denna lilla ingress vill jag blott anmärka, att jag icke förstår, huru, med det stadgandet som Utskottets förslag innehåller, jernvägsstyrelserna skola bära sig åt, för att riktigt fördela sin behållning pro rata parte efter hvad som belöper för hvarje station eller per banmil. Jag tror, att det fordras ytterligare föreskrifter för att icke jernvägsbolagen och taxeringskomitéerna skola stanna i allt för mycket villrådighet huru de skola förfara.

Man har visserligen yttrat, att detta stadgande redan nu gäller för bankbolagen. Det är sannt, men jag tror, att våra bankers uppgifter äro så der temligen tagna ur luften, då de beräkna hvad de hafva förtjent vid hvarje särskildt kontor. Och det har inträffat
att

att, sedan ett bankbolag, hvilket hade flera kontor, uppgifvit den inkomst det haft vid hvarje kontor, så föll det pröfningskomitén in att granska denna uppgift och det med den påföljd, att den betydligt höjde den beräknade behållningen. De andra beskattningskomitéerna visste icke om detta, och fingo icke varamed om vinsten. Nu kan det hända, att det är vid ett aflägsset kontor, som det faller pröfningskomitén in att öka skatten, och staten får då icke sin rätt just derföre att beskattningen är delad på många orter.

Man säger, att det är en orimlighet, att hela kommunalafgiften, som är grundad på bevillningen, skall tillfalla den kommun, der hufvudkontoret ligger. Ja, jag medger, att det kan så synas, när man fäster afseende vid kommunalbeskattningen. Men när jag granskar innehållet af 9 mom., stannar jag i mycken villrådighet, huru det skall gå med hufvudkontoret. Låt detta ligga inom en kommun, såsom till exempel Göteborg eller Stockholm, utan att denna beröres af jernvägen. Skall denna kommun då hafva någon andel i vinsten, och efter hvad grund skall den uppskattas, då ingenting vid detta kontor influtit? Huru skall denna repartition uppgöras? Jag tror verkligen att ganska stora svårigheter här skulle möta, och detta gifver mig en ytterligare anledning att yrka afslag.

Herr Ekman. Carl: Jag kan lätt förstå, att inom kommuner, som genomskäras af en jernväg, och der en stor rörelse finnes, som väsendtligen bidrager att skaffa jernvägsbolaget den vinst, som det uppbär af bedrifvandet utaf sin rörelse, anspråk skola framställas om att få påföra detta jernvägsbolag kommunalutskylder i förhållande till den vinst, som bolaget hemtat af den rörelse, hvilken samma kommun tillskyndat bolaget.

Dessa anspråk kunna icke fränkännas allt berättigande, åtminstone icke i de fall der kommunal-utskylderna genom förhöjda fattigskatter eller på annat sätt i väsendtlig mån genom jernvägsbolagets rörelse förökats utöfver den fördel, som kommunen kan anses hafva vunnit derigenom att jernvägen blifvit framdragen genom dess område. Men om man anser, att på grund af sådana anspråk något bör göras, så är jag för min del, i likhet med andra talare, af den åsigt, att detta rättast bör ske genom en förändring i kommunallagarne, och tror, att, om man icke vill välja denna utväg, utan anser sig kunna tillgodose de berättigade anspråken genom en förändring i bevillningsförordningen, dervid icke får åsidosättas den ovillkorliga skyldigheten att tillse, att ett sådant stadgande då blir af den beskaffenhet, att genom detsamma rättvisa, så vidt möjligt, tillskyndas kommunerna, och i öfrigt äfven blir så beskaffadt, att det *kan* tillämpas.

Efter mitt förmenande sker genom det af Bevillnings-Utskottet föreslagna tillägg hvarken det ena eller det andra. Man kan t. ex. icke säga, att, om en station på en jernväg blifvit förlagd t. ex. 100 alnar inom en kommuns gräns och denna kommun icke med sin rörelse i någon synnerlig mån bidrager till den inkomst jernvägen hemtar från denna station, utan största delen af det gods och de passagerare, som till och från densamma befordras, komma frånen an-

gränsande socken, hvilken måhända icke har någon station inom sitt område, det då ligger någon rättvisa i att den kommun, inom hvars gräns stationen är belägen, skall få påföra bolaget kommunalutskylder, men den andra kommunen, som väsendtligen bidrager till jernvägens afkastning icke skall få göra det.

Hvad vill det för öfrigt säga, då man föreslår, att bevilningen för behållen inkomst skall påföras der bolagets rörelse bedrifves? Kan och bör detta så tolkas, att den skall beräknas för hvarje station? Behållna inkomsten är beroende på rörelsen och vägens beskaffenhet, det se vi af de statistiska uppgifterna öfver statens jernvägstrafik, der det visar sig, att trafikkostnaden på vissa vägsträckor kan uppgå ända till 134 procent, då den deremot på andra kan gå ned till 41 procent af bruttoinkomsten. Detta beror dels af den kvantitet varor, som fortskaffas, men dels äfven på vägens lutningsförhållanden och deraf förorsakad bränsleåtgång, slitning med mera dylikt. Det är naturligtvis mycket billigare att trafikera en jernväg, som går genom en slättbygd, än en som går genom en kuperad trakt. Huru kan man vid sådant förhållande tänka sig att kunna utreda alla dessa omständigheter, samt den vinst som uppkommit på hvarje sträcka, emellan två stationer, för hvilken utskylderna skola påföras? Jag åtminstone kan icke tänka mig någon möjlighet, huru dessa beräkningar skulle med någon grad af tillförlitlighet kunna uppgöras. Hvad blir då slutet? Jo sannolikt att man tager jernvägens totalinkomst och efter godtycke fördelar den emellan de olika stationerna. Är man nöjd med detta, hvarför icke då säga det rent ut, eller att de kommuner, som genomskäras af en jernväg, skola ega att, i något förhållande till jernvägens längd och rörelsens omfattning, få påföras kommunalutskylder inom det belopp som efter nu gällande stadgande, på det ställe der jernvägsbolagets styrelse har sitt säte, kan bolaget påföras.

Jag tror mig härigenom hafva visat ett par omständigheter, som göra att, efter min förmening, det af Bevillnings-Utskottet föreslagna tillägg, hvarken är rättvist eller verkställbart, och under sådana förhållanden tror jag, att, huru mycket man än må anse, att de anspråk, som framställas af kommunerna om rättighet att påföra kommunalutskylder må vara berättigade, det dock är bättre att vänta med beslutet till dess man kan fatta ett, som icke, därför att det är tillkommet, så till sägandes, i en knapp vändning, efter ett eller annat år befinnas vara sådant, att man icke dermed kan åtnöjas, utan då måste göra om det.

Det har blifvit anfördt, att man borde begagna just denna tidpunkt, för att vidtaga denna förändring, emedan det sedermera skulle blifva så starka krafter, som komme att motsätta sig ett sådant beslut. Men churu flera jernvägsbolag nu uppstå, ber jag, att få erinra den värde talaren, som yttrade förut anförda skäl, derom, att bolagens styrelser hafva säte för hvarje jernväg inom endast en kommun, der utskylder således påföras dem, men att många kommuners områden komma att af dessa banor genomlöpas, och att således, äfven om krafterna inom förstnämnda kommun skulle vilja motverka ett sådant beslut, de många krafterna i de öfriga kommunerna nog

skola söka göra sin rätt gällande, hvadan det icke kan vara någon våda att uppskjuta med att fatta detta beslut, till dess vi fått ett förslag, som är mera öfverensstämmande med rättvisa och billighet.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, får jag anhålla om bifall till den af Friherre Ugglas afgifna reservation.

Herr Brun: Jag har sökt utreda för mig anledningen till detta riksdag efter riksdag genom en motionär från Stora Kopparbergs län återkommande yrkande på förändring i förevarande del af bevillnings-förordningen; hvilka fördelarne och olägenheterna af den ifrågasatta förändringen skulle blifva; och slutligen hvilka följder statsverket deraf skulle erfaras. Jag har ock gjort mig den frågan, hvilken likhet eller gemensamhet ett bankbolag och ett jernvägsbolag kunna hafva med hvarandra, eftersom man vill underkasta dessa så skiljda slag af bolag; ett likadant beskattningssätt; och jag vill söka gifva skäl för de åsigt, hvartill jag kommit, och mitt deraf föranledda yrkande om afslag.

Anledningen till den ifrågasatta förändringen i bevillnings-förordningen säges vara den "verkliga orättvisa" i fråga om kommunalbeskattning, som förmenas ligga deruti, att jernvägsbolag beskattas allenast vid huvudstationen, det ställe der styrelsen har sitt säte. För mig framstår detta förhållande icke såsom någon "verklig orättvisa"; den är fast hellre, åtminstone i de allra flesta fall, blott *skenbar*. Ty hvad är väl ett jernvägsbolag och en jernväg? — Jag är själf intressent uti och en bland upphofsmännen till en enskild jernväg, och, så vidt jag känner om saken, äro de enskilda jernvägsbolagen i vårt land föreningar, tillkomna i afsigt att underlätta och billiggöra den allmänna samfärdseln, utveckla förutvarande och möjliggöra nya näringsgrenar inom orterna. Ingenstädes, så vidt jag känner, hafva jernvägsbolag tillkommit af beräkning på direkt vinst. Tvärtom hafva jernvägsbolagen vanligtvis måst inlåta sig i större eller mindre ovisshet och risk, i stora uppoffringar och ansträngningar, och framför allt har det fordrats att ur större och allmännyttig synkrets, klart och välberäknande, uppfatta företaget. För det bättre mål, man velat ernå, har man nöjt sig, blott företaget haft utsigt att bära sig; vinsten derutöfver har ställts såsom en sekundär fråga. Och sjelfva jernvägen, hvad är den annat än en vanlig väg till allmänhetens tjänst? Visserligen i det fallet något mera, att den är den mest fulländade väg, det mest gagnande fortskaffningsmedlet bland alla. — Af olika natur och ganska väsendtligt olika i öfrigt äro således å ena sidan ett jernvägsbolag och en jernväg, och å den andra ett bankbolag och en bankinrättning. I motsats till jernvägen, är bankinrättningen *rörlig* och *flyttbar*, och dess första och sista ändamål är en *direkt* förtjänst på sin rörelse. — Emellertid, redan när man i bevillningsförordningen införde stadgandet om det minutiösa beskattningssättet för bankbolag, inkom man helt säkert på en oriktig väg, och nu ligger det en stor frestelse att fortgå, om också med mera orätt, på samma väg, genom det begär efter kommunalskatt, som tillkännager sig hos åtskilliga kommuner, hvilka beröras af jernvägarne. Uppenbart är sålunda, att det icke är likheten de nämnda

bolagen emellan, som föranledt yrkandet om det lika beskattnings-sättet, utan att det är helt andra skäl, samt att det anspråk, man nu framställt mot jernvägsbolagen, snart och i full konsekvens skulle komma att utsträckas äfven till alla andra större bolag, exempelvis kanalbolag, trävarubolag med flera, hvilkas verksamhet berör flera kommuner.

Men jag återgår till frågan: äro de anspråk, man gjort om fördelning af inkomsskatten för jernvägsbolag på alla kommuner eller stationer, en jernväg berör, befogade? Jag anser att så icke är förhållandet. Med få undantag hafva nemligen de från hufvudstationen mer eller mindre aflägsna kommuner, hvarinom mindre stationer äro belägna, haft föga eller ingen omsorg för jernvägsanläggningen; ofta ingen utgift för densamma, utan i stället hafva vanligtvis sådana kommuner fått väl betaldt för jord och annat, de afstått till jernvägsanläggningen. Bördan af jernvägarnes förvaltning kan ej heller utrepartiseras på kommunerna. — Men hvad kommunerna i stället erfarit och fortfarande komma att erfar af jernvägsförbindelserna, det är *fördelar i rikt mått*: och hvad annat bevisar väl de ihärdiga striderna om jernvägsriktningarne vid våra riksdagar? — Ja, fördelarne af jernvägsförbindelser äro så stora, att det vill synas att vederbörande kommuner kunde dermed finna sig belåtna, heldre än att, med fara att inveckla beskattningsförhållandena i en labyrinth, fordra på direkt penningeinkomst af samma jernvägar. — En talare i denna Kammare, Herr De Maré, har visserligen i motsats härtill påstått, att kommunerna för jernvägarne drabbades af utgifter, utan motsvarande fördelar; men huru en sådan uppfattning kan ega rum, förstår jag icke, och det torde vara öfverflödigt att vidare bevisa huruledes hvarje kommun, som är nog lycklig att få en jernväg inom sitt område, deraf har högst betydliga fördelar, ty den saken är tillräckligt klar. Det fattas blott att man på vissa ställen ej vill erkänna dessa fördelar; på andra ställen uppskattas sådana emellertid så mycket bättre.

En annan talare, Herr Grefve Mörner, har framhållit den kolossala vinst, Gefle-Dala jernvägsbolag skulle ha af Korsnäs, och den stora orättvisan att icke kommunen derstädes erhåller del i skatten af jernvägen, helst — säger Herr Grefven — det är från Korsnäs om vagnarne gå fulla, då de deremot gå tomma från Gefle. — I anledning häraf ber jag få erinra, att *bruttoinkomst* och *nettovinst* vid olika stationer af en jernväg samt för varor af olika slag kunna stå i ett mycket olika relativt förhållande till hvarandra, och i detta hänseendet skiljer sig trävaruforslingen från Korsnäs betydligt från den öfriga trafiken. Enligt hvad mig är meddeladt af tillförlitlig person, lemna trävaruforslingen från Korsnäs, relativt till sin mängd, ganska liten behållning åt jernvägen, så att denna äfven utan trävaruforslingen skulle förblifva en god affär. Det hade också varit vanskligt, att beräkna Gefle-Dala jernvägs tillvaro eller väsendtliga vinst utaf Korsnäs sågverk, ty detta skulle möjligen kunna komma att flyttas ned till hafvet, på samma skäl som Herrar Astrup & Sörensen derstädes etablerat sin sågverksrörelse, och då blefve forslingen från Korsnäs station betydligt förminskad, men, som jag redan

haft äran nämna, skulle detta icke i samma förhållande inverka på den rena behållningen af jernvägen. En betydlig öfverdrift eller underskattande på motsatta sidan ligger också i det yttrandet af Herr Grefven, att vagnarne gå tomma från Gefle. Naturligt är, att för en så skrymmande försling, som den från Korsnäs, en mängd vagnar måste gå tomma uppföre, utan att kunna fyllas med handelsgoods, och äfven detta vittnar om hvad jag nyss haft äran nämna, nemligen att Korsnästrafiken skyldrar med mycket "brutto" men lemnar i förhållande derefter litet i "netto"; men i öfrigt har man icke skäl att påstå det vagnarne gå tomma från Gefle, ty allt det myekna gods af alla slag, som går in åt landet och upp till Stora Kopparbergs län, uppföres på Gefle-Dala jernvägen.

I sammanhang härmed önskar jag ock visa, *dels* huruledes denna fördelning af skatten på de särskilda stationerna skulle komma att för ett af *kommunikations-medlen*, jernvägarne stå ensam i sitt slag, *dels* huru olämpligt det också vore att vilja bestämma beskattningsorten efter den eller de platser eller stationer, derifrån största mängden varor hemtas. Må vi, för att i detta hänseende erhålla ett passande exempel, vända oss till ångbåtarne! Hvad äro nemligen äfven dessa annat än transport- eller fortskaffningsredskap, tjänande till och uppfyllande alldeles samma ändamål, som jernvägarne. — Ångan drifver dem båda, och att den ena löper på land på utlagda jernskenor, och den andra upphäres i sin fart af vattnet inverkar ju ingenting på saken. — Men ännu har hvarken motionären från Stora Kopparbergs Län eller Herr Grefven eller någon annan satt ifråga att beskatta ångbåtarne på de särskilda stationer, de beröra eller på de platser, hvarifrån de företrädesvis gå med full last, utan oberoende af stationer eller platser, derifrån fartygen hemta sina laster, beskattar man dem, både ångfartyg och segelfartyg, *der de äro hemma*, der de ega *sina rederier, sin styrelse*. Ett motsatt förhållande skulle ock leda till den största osäkerhet och inveckling i beskattningen. Sålunda är det i grunden ett alldeles exceptionelt beskattningssätt, man här ifrågasätter för jernvägarne; eller vill man verkligen följdriktigt tillämpa detsamma äfven på fartygen? — Hvad man genom ett sådant beskattningssätt, som här är i fråga, skulle uträtta, det vore måhända att stilla hungern efter kommunalskatt inom åtskilliga samhällen, men till hvilka stora svårigheter och obehag och till hvilken osäkerhet äfven för staten ett sådant beskattningssätt, som konsekvent torde bli utsträckt *till alla andra större bolag*, skulle leda, vill jag slutligen söka att med några ord visa. Härvid väljer jag exemplet från den art större bolag, som genom sin i allmänhet vidt utgrenade rörelse berör flera kommuner och stundom flera län; jag menar ett trävarubolag. I ett sådant bolag är jag själf intressent och styrelseledamot och har full kännedom om detsamma. Detta bolag, ett bland de större i sitt slag, hemtar det värdefulla materialet för sin verksamhet: sågstockar och bjelkar från tre särskilda län och det berör med sin verksamhet dels genom timmerfångst dels medelst flottnings-, sågnings- och utskeppningsarbete ej mindre än 16 särskilda socknar. Bland dessa många kommuner är det *blott en*, hvarinom några medlemmar af densamma gifvit upphof åt företaget, och inom

samma kommun har bolaget sin styrelse. laga forum och sin utskęppningsort. Här på denna *skenbart yttersta punkten* af bolagets verksamhet, är i *sjelfva verket medelpunkten* för bolagets verksamhet till finnandes. Ty det är ej nog med att från de ända till 25 å 30 mil från hafvet aflägsna skogarne föra ned timret och låta effektuera det-samma för utskęppningen, utan det fordras derjemte såsom en hufvudsak för affären att kunna fördelaktigt realisera virket och att dertföre ega handelsförbindelse och agenter på mycket längre bort belägna platser i främmande länder, stundom utom vår verldsdel.

Enligt nuvarande bevillningsförordning bör ett sådant bolag beskattas inom den kommun, der bolagets rörelse *hufvudsakligen* drifves, eller, om rörelsen drifves på flera ställen, der bolaget har sitt laga forum och sin styrelse. Denna föreskrift synes också vara fullkomligt sund och riktig; ty hvarest, om ej der styrelsen har sitt säte och helst när detta är vid utskęppningsorten, drifves väl *hufvudsakligen* ett sådant bolags rörelse? Från denna plats emanera alla beslut, alla åtgöranden för de långt in i landet utsträckta och förgrenade arbetena, likasom för försäljningar och affärsförhållanden i främmande länder; alla medel anskaffas och utsändas från hufvudstationen, och utan de andliga och materiella krafter, som derstädes oafbrutet äro i verksamhet för det helas tillvaro och samverkan, skulle företaget genast råka i upplösning och dess särskilda delar sönderfalla.

Så obestriddiga jag vågar hoppas att dessa uttalade omdömen och förhållanden må erkännas vara, och oaktadt den temligen klara lydelsen i vår nu gällande bevillningsförordning, har det bolag, jag här sednast framställt såsom exempel, blifvit inveckladt i tvister angående dess rätta taxeringsort. Begäret efter kommunalskatten från detta bolag har nemligen till den grad förmörkat begreppet hos taxeringsmännen inom den socknen der bolagets sågverk är beläget, att man derstädes icke inser något mera viktigt och bestämmande för detta bolags tillvaro, rörelse och vinst, och således för dess rätta taxeringsort, än sågningsarbetet, som förrättas af döda maskiner och simpla arbetare. *Sjelfva trädet*, som utgör det värdebestämmande materialet för hela affären, *förlagsmedlen* samt *styrelsens insigt och verksamhet*, hvilka tre ting tillsammans utgöra de oundgängliga livsvilkoren för ett sådant bolags tillvaro och vinstgifvande verksamhet, uppskattas inom den socknen lägre, än sågningsarbetet. Besvär hafva i följd häraf måst göras särskilda år hos pröfningskomitén, hos Kamrarrätten samt hos Kongl. Maj:t.

När man emellertid af den närvarande bevillningsförordningen fått dessa erfarenheter, hvad har man icke då att förvänta om beskattningen af bolag, sådant som här framställt, skulle *fördelas på alla stationer eller kommuner*, exempelvis på 16 socknar och inom 3 län, *som dylika bolag kunna beröra*. Hvilka tvister och strider skulle man ej då hafva att emotse emellan alla dessa kommuner, der hvar och en sannolikt skulle söka att åtkomma så mycket som möjligt på de andra kommunernas och bolagens bekostnad; och i hvilken labyrint af ändlösa tvister skulle ej bolagen bli fördjupade med alla dessa kommuner inom de olika länen? Tillståndet skulle säkerligen blifva

olidligt; det skulle bestämdt förtynga, obehagliggöra och försvåra den mera utsträckt verksamheten och industrien inom landet.

En särskild hithörande fråga, som äfven förtjenar att betänkas, är, huruvida myndigheterna skulle kunna *pröfva* alla de uppstående, invecklade tvisterna. Min öfvertygelse är, att i många fall skulle myndigheterna se sig rent af urståndsatta härtill.

En annan sak, också vigtig för att ej gifvas till spillo, är statens eget intresse och dess trygghet för att utfä sitt. Och jag hemställer, huruvida under det nya beskattningssätt, man vill införa, samma reda och säkerhet, som nu, kunna förväntas. Jag befärad att kontrollen och säkerheten skulle blifva betydligt förminskade. Må man besinna först och främst hvilken invecklad bokföring måste blifva nödvändig, och sedermera hvilka frestelser till oriktiga beräkningar kunna bli följden af oförsynta anspråk från en mängd kommuner, hvarföre de ifrågavarande bolagen sannolikt skulle blifva utsatta. Jag håller före att statens eget intresse jemte det allmännas, lika mycket som bolagens, bjuder att ej antaga en författning, som i sina yttersta följder skulle leda till osäkerhet, uppväcka egennyttan, tvister och demoralisering.

Slutligen kan jag ej undgå att anmärka, det jag i den ifrågasatta *fördelningen* af skatten på de särskilda kommunerna erfar en påminnelse om vissa moderna idéer. De särskilda "stationerna" synas mig nemligen här stå till det hela, eller bolaget och dess verksamhet, i samma förhållande, som arbetaren står till chefen och ledaren af ett utaf vår tids stora industriella verk. Må man uppskatta hvar sak i sitt värde; lemna det materiella arbetet sitt förtjenta afseende, men dervid också aldrig underkänna vigten af det högre andliga arbetet i alla stora företag, som är ett oertergiftligt vilkor för att dessa kunna existera såsom ett gagnande organiskt helt.

Jag instämmer i yrkandet på afslag å betänkanudet.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den siste värde talaren började sitt anförande med att uttrycka sitt misshag deröfver, att en motionär från Stora Kopparbergs län väckt förevarande förslag. Jag vill icke till den värde talaren ställa den frågan, från hvilken provins han är kommen, det kan man i allt fall finna, om man vill se efter i statskalendern, men jag tror, att man kan bedöma en fråga oberoende utaf, hvilken person som är motionär. Man bör nemligen, enligt min tanke, se hvarje fråga efter dess natur och derefter bedöma densamma. Samme ärade talare anmärkte vidare, att, om sågverket vid Korsnäs skulle flyttas, så skulle trafiken vid denna station blifva högst betydligt förminskad. Detsamma tror äfven jag, och jag är till och med öfvertygad om att hela jernvägen skulle derefter blifva mycket mindre inkomstgifvande, men detta har visserligen ingenting att betyda, då här ej är fråga om att pålägga någon station en permanent skatt. Talaren yttrade likaledes sin förundran öfver, att jag icke gjort motion om en liknande beskattning för ångbåtar, men jag får dervid anmärka, att jag icke väckt motion i någondera afseendet, men det oaktadt anser mig berättigad att, då ett förslag blifvit framställt, yttra mig deröfver. Hvad nu sär-

skildt beträffar frågan om ångbåtarna, så torde det icke vara den värde talaren obekant, att deras besättningar i allmänhet äro hemmahörande på den ort der korrespondentredaren befinner sig, så vida icke någon eller några af dem böra af särskild anledning å annan ort mantalsskrifvas, och att således, om någon fattigvårdstunga uppstår, så kommer denna att drabba den kommun, som uppstår tillskotten för ångfartyget. Detta torde vara nog till bemötande af denne talares yttrande i den delen.

Hvad åter beträffar sjelfva frågan om fördelningen af jernvägarnes inkomster på de särskilda stationerna, så är det min öfvertygelse, att dermed komma nog bolagen att reda sig, och de skola icke sakna kontrollanter i de, såsom det sades, hungriga kommunerna, hvilka om de redan nu äro hungriga, väl icke blifva det mindre hädanefter under en fortsatt svältkur. Det har blifvit sagt, att det skulle uppstå så stora svårigheter vid fördelningen, ifall en station ginge med förlust. Jag svarar derpå, att vid sådant förhållande skulle det för den kommun, der denna station vore belägen, komma att tillgå aldeles som nu, eller att den samma finge ingenting, emedan den icke hade någonting att bekomma, då deremot, enligt nu gällande stadganden, äfven sådana kommuner, som borde hafva något att bekomma, dock få ingenting. Man säger ock att grunden för en fördelning stationerna emellan skulle gripas ur luften och blifva godtycklig. Regnet kommer också ur luften och gifver dock god årsväxt, då deremot en långvarig torka förstör densamma, och om det nu skulle komma ett litet bidrag ur luften till kommunernas fattigvård, så må det väl för dem vara bättre än om de lida af en beständig torka.

En talare har anfört att, om en kommun till följd af en jernvägsanläggning skulle stiga i välmåga och komma i en bättre ställning, så borde den icke begära något vidare af jernvägen. Denna har ju emellertid sjelf genom de särskilda stationerna fått inkomst, och då det är all inkomst, som skall beskattas, hvarföre skall då ej till kommunen betalas för den, som inflyter af jernvägar, lika väl som af hvarje annan? Man har ock sagt att, om t. ex. en station låge vid gränsen af en kommun, som icke sjelf lemnade något bidrag till dess trafik, under det att andra kommuners produkter hufvudsakligen gjorde stationen inkomstgifvande, så vore det obilligt, att den kommun, på hvars område stationen vore belägen, skulle hafva inkomst af densamma. Om vi emellertid tänka oss, att i stället för en jernvägsstation en handelsbod uppfördes på ett dylikt ställe, huru kommer det då att gå? Den måste också henta sina inkomster från den kringliggande nejden, och det oaktadt lär väl ingen kunna ifrågasätta, att ju icke den skall beskattas inom den kommun, der den är belägen. Om en köpman har flera bodar inom olika kommuner, så beskattas han för hvar och en, der den är belägen, och enahanda är den princip, som här är i fråga att tillämpas i afscende på jernvägsbolagen.

Kommunerna hafva hittills haft åtminstone en liten inkomst af stationshusen, ty kommunalafgifterna för dem har man icke kunnat draga till den kommun, der jernvägsstyrelsen haft sitt säte, utan hafva dessa hus blifvit beskattade, hvart och ett inom sin kommun.

Kammaren har emellertid nyss, ehuru emot mitt bestridande, beslutit, att stationshusen skola frikallas från beskattning, enär de, såsom det i betänkandet så vackert heter, "skola inbegripas under jernvägen". Derigenom skola kommunerna gå miste äfven om de inkomster, som de hittills af dem haft, och om nu deras mening vinner framgång, som ogilla Utskottets förevarande förslag, så kommer således det afdrag från nettobehållningen, som jernvägsbolagen hittills varit berättigade att göra till följd af stationshusens beskattning, att öka den vinst, som skördas af den kommun, der styrelsen har sitt säte. Ett dylikt beslut vore således efter mitt förmenande, i stället för ett fortgående i den riktning, som öfverensstämmar med bevillningsförordningens allmänna grunder och äfven med billighet och rättvisa, ett framåtskridande på en alldeles motsatt väg.

Herr Bennich: Jag skall icke vara mångordig. Jag ber endast att först få erinra att, såsom jag låtit anteckna på betänkandet, jag icke varit i tillfälle att deltaga i Utskottets förhandlingar rörande denna fråga; men vill tillika nämna, att, om jag deri deltagit, hade jag icke tillhört majoriteten, och det på den grund, som af många talare här blifvit anförd, eller att detta förslag alldeles icke länder till befrämjande af hvad som med bevillningsförordningen åsyftas, nemligen enkelhet och reda i beskattningsväsendet. Deremot kan jag icke dela en föregående talares klander af den föreslagna redaktionen, hvilken synes mig ganska tydligt uttrycka hvad dermed åsyftas. Men det är sjelfva syftet, som jag för min del ej kan gilla, då Utskottet icke haft till uppgift att behandla frågan huruvida en eller flera kommuner skola åtkomma kommunalskatter, utan endast bort fästa sig vid, huru staten må uppbära sina inkomster på bästa sätt; och då Utskottet således endast haft att tillse statens rätt, så tror jag, att Utskottet handlat orätt uti att inlåta sig på frågor, som uteslutande röra kommunerna. Jag tror vidare, att förslaget försvarare ingalunda lyckats vederlägga den emot detsamma gjorda invändning att förvecklingar, som ej voro lätta att lösa, skulle uppstå, ifall det inträffade, att vid en eller annan station, i stället för vinst, uppkomme förlust. Den siste talaren förmenade väl, att i sådant fall jernvägsbolaget skulle för förlusterna vid sådana stationer medgifvas afdrag hos taxeringskomitéerna. Så skulle dock visserligen icke ske, utan jernvägen finge nog betala för sin nettoinkomst vid en hvar af de stationer, som lemnat behållning, utan afdrag för förlusten, der sådan uppkommit; och komme följaktligen att i viss mån skatta efter sin bruttoinkomst, hvilket ingalunda kunde vara förenligt med rättvisan, om det också kunde lända till fördel för vissa kommuner. Den siste ärade talaren förmenade äfven, att det af en annan talare åberopade exemplet om ångbåtar, som anlöpa flera stationer, icke skulle vara tillämpligt i förevarande fråga derför, att ångbåtarnes besättningar vanligen voro mantalsskrifna på samma ort, der rederiet har sitt säte, och att följaktligen den kommun, der rederiet bor, får betala omkostnaderna för fattigunderstöd till besättningen, i fall sådant påfordras. Jag vet icke, hvarifrån den värde talaren hemtat denna sin föreställning, men nog

tror jag mig veta, att fartygsbesättningar ganska ofta tillhöra olika kommuner. Det torde ock vara bekant, att äfven ångbåtarna på sina olika stationer anlita arbetsfolk och kommissionärer och, om dessa komma att ligga fattigvården till last, så borde dock enligt denne talares åsigt kommunerna därför icke hafva något bidrag från rederiet. Exemplet, som anfördes från norrlandsbanken, synes mig således icke vara vederlagdt af representanten från Kronobergs län.

Sistnämnde talare yttrade vidare i sitt sista anförande, att man bör se saken i sin helhet och icke fästa sig vid detaljer, och härutinnan är jag med honom fullkomligt ense. Men om man iakttager denna regel och icke förgäter, att den förevarande författningen utslutande afser att på bästa sätt betrygga statens inkomster, så vet jag icke, huru man kan vilja förändra författningen i ett syfte, som är densamma fullkomligt främmande och som måste splittra tillämpningen i detaljer, hvilka skulle, om icke omöjliggöra, dock väsendtligen försvåra och inveckla skatteväsendet. Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan anhåller endast att få tillkännagifva, att jag för min del instämmer med dem, som yrkat afslag å Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten, dels återremiss deraf och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, sedermera proposition på återremiss deraf, hvartill svarades nej, och slutligen proposition på afslag derå, hvilken proposition besvarades med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter det Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraposition vid voteringen antagit bifall till merberörda punkt, uppsattes, justerades och anslogs följande votersproposition:

“Den, som afslår 6:te punkten i Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifaller Kammaren ifrågavarande punkt“.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 42.

Nej — 29.

7:de punkten.

Friherre af Ugglas: Af Kammarens beslut i afseende å 6:te punkten följer äfven, att den nu föredragna måste förkastas, hvarför jag ock får anhålla, att Kammaren måtte afslå densamma.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten afslogs.

8:de punkten.

Lades till handlingarne.

9:de punkten.

Bifölls.

10:de punkten.

Lades till handlingarne.

Kammaren åtskiljdes kl 11 e. m.

In fidem
O. Brakel.
